Gerald Durrell

Autor bestselleru „O mé rodině a jiné zvířeně“

VÝROČÍ ARCHY

Gerald Durrell

VÝROČÍ ARCHY

VÝROČÍ ARCHY
PRVNÍ VYDÁNÍ

Vydalo nakladatelství BB art v roce 1996

Copyright © Gerald Durrell 1990

Z anglického originálu The Ark's Anniversary přeložil © 1996 Gerik Císař odborný konzultant Mgr. Petr Šmerák Obálka a grafická úprava © 1996 Bohumil Fencl

First published in Great Britain by Collins 1990

První vydání v českém jazyce

ISBN 80-86070-04-2

THOMASI LOVEJOYOVI,

jehož pomoci, vtipu a pracovitosti vděčíme za mnohé úspěchy.

OBSAH

PŘEDMLUVA JEJÍ KRÁLOVSKÉ VÝSOSTI KORUNNÍ PRINCEZNY 6
AUTOROVA POZNÁMKA 9
SLOVO ÚVODEM....10
NALEZENÍ SÍDLA....19
PUTOVÁNÍ SE ŽEBRÁCKOU MISKOU 68
KONZERVÁTORSKÉ ZÁDRHELE....125
SKLÁDANKOVÁ STRATEGIE....175
ZPĚT DO VOLNÉ PŘÍRODY 222
SVÁTEK ZVÍŘAT....271
REJSTŘÍK 311

PŘEDMLUVA JEJÍ KRÁLOVSKÉ VÝSOSTI KORUNNÍ PRINCEZNY

S Jerseyskou ochranářskou nadací jsem se, podobně jako tisíce jiných lidí, seznámila čirou náhodou, když jsem ve vlaku četla knihu jejího zakladatele Geralda Durrella. Jen málo spisovatelů dokáže s takovou bezprostředností šířit veselí a stát se nečekaně zábavným společníkem na cestách. Jíst při četbě Durrella sendvič, znamená koledovat si o společenské ztrapnění.

Dnes už vím, že pan Durrell mistrně využívá své osobité schopnosti antropomorfizace, aby vybudoval živý vztah – a tím i vazbu – mezi svým lidským čtenářem a ostatními živočišnými druhy. Pochopila jsem též, že má vzácný talent oslovit četné a velice rozmanité publikum a tím je i získat pro dobrou věc.

Několikrát jsem zavítala do sídla Jerseyské ochranářské nadace, ale žádná z těchto návštěv se svým významem nevyrovnala té, kdy jsem na žádost pana Durrella – u příležitosti jedenadvacetiletého výročí nadace a zároveň pětadvacetiletého výročí její

zoologické zahrady – zahájila činnost výcvikového střediska pro ochranáře z nejrůznějších zemí.

Dočtete se, jak se díky absolventům kurzů tohoto střediska vliv i aktivity Durrellovy nadace šiří do celého světa silou a energií, jež jsou zcela neúměrné skromným podmínkám jejího ostrovního centra v Lamanšském průlivu.

Jsem hluboce přesvědčena, že jako strážci života na této planetě máme povinnost předat své neocenitelné dědictví i příští generaci. Avšak k tomu musíme pochopit nejen proč je tato snaha důležitá, ale také jak toho co nejlépe dosíci. Jedním z nejpozoruhodnějších výdobytků záchranného odchovu ohrožených druhů v zajetí je vzácná příležitost k jejich odbornému studiu i poučení, které z něj může čerpat široká veřejnost.

Jsem potěšena, že Pavilon korunní princezny na ostrově Jersey nabízí takovou možnost každému ze tří set padesáti tisíc návštěvníků, kteří sem každoročně zavítají, aby se poučili o filozofii i cílech Jerseyské ochranářské nadace. Nemenší význam pak má školící středisko této ochranářské zoo pro ošetřovatele zvěře z rozvojových zemí, kteří se zde naučí základům odchytu a

umělého chovu ohrožených druhů. A opět to byl Gerald Durrell s kroužkem svých spolupracovníků, kterým se podařilo v této věci oslovit širokou mezinárodní veřejnost.

Je pravda, že jednotlivec či malá organizace na tak rozsáhlý úkol nestačí. Tvrdím však, že kdyby každý jedinec i přírodovědná instituce zalátali a vyspravili v poničené ekologii této planety tolik nebezpečných trhlin jako pan Durrell a jeho nadace, byla by obrana našeho přírodního bohatství daleko méně děravá, než je tomu dnes. Všechny Durrellovy knihy stojí za pozornost. Ani tato není výjimkou a doufám, že přesvědčí nejednoho čtenáře, že pevná vůle a cílevědomá snaha dokáží uskutečnit zdánlivě nemožné a že i zázraky se stále ještě dějí.

AUTOROVA POZNÁMKA

Většina autorů si stěžuje na nedostatek materiálu. Já si však v této knize stýskám na jeho přebytek, neboť nedostatečný prostor mě nutí vynechat mnohé, co bych do ní rád zahrnul. Znovu jsem si však ověřil pravdivost úsloví, že do půllitru litr piva nenaleješ.

Díky našemu růstu a prosperitě vznikly už jak ve Spojených státech amerických, tak v Kanadě další sesterské organizace, se kterými, ač nás dělí vzdálenost i šíře oceánu, sdílíme totožné cíle a snahy. Proto užívám-li dnes slova nadace, míním tím nejen práci jerseyského střediska, ale i činnost center v USA a Kanadě.

SLOVO ÚVODEM

Myslím, že jen nemnozí byli s to v šesti letech s jistotou předvídat svou budoucnost. Avšak přesně v tomto věku jsem s naprostou sebedůvěrou oznámil mamince, že se jednou hodlám stát vlastníkem zoologické zahrady, a nadto jsem jí velkomyslně slíbil, že jí v areálu své zoo vyhradím obytný domek. Kdyby moje maminka patřila k rodičům amerického střihu, dozajista by mě hned po tomto sdělení hnala k nejbližšímu psychiatrovi, takto ale vzhledem ke své povaze jen flegmaticky podotkla, že je to docela prima nabídka, a vzápětí na celou věc zapomněla. Mělo jí však varovat už to, že od nějakých dvou let jsem míval plné kapsy krabiček od zápalek, v nichž jsem přechovával nejrůznější havěť, jaká mi jen přišla do cesty. Snad právě tady započala má dlouhá cesta od zápalkových krabiček k vlastní zoo. S potěšením konstatuji, že dřív, než maminka umřela, splnil jsem svůj dětský slib a ubytoval ji ve své zoologické zahradě, a to nikoli v domku, ale rovnou v nefalšovaném panském sídle. Výhled z mého

bytu v prvním patře sídla Les Augres by patrně nejednomu psychiatrovi poskytl námět k úvahám. Tak například pří náhodném pohledu z oken obývacího pokoje vás, doléváte-li právě svému hostu gin s angosturou, přimrazí výhled na koně Przevalského, kteří přímo před vašimi zraky jako o závod uhánějí podél brlení své ohrady. S vrcholným napětím pak doslova bez dechu čekáte, který ze svalnatých světlehnědých krasavců se stane vítězem tohoto radostného derby. Dost možná, že než se znovu ze své zdánlivě nevysvětlitelné a poněkud nezdvořilé nehybností vzpamatujete, bude váš lehce vyděšený host ten tam.

V jídelně je to ještě horší. Uprostřed porcování pečeně strnete v úžasu, když spatříte taneční námluvy jeřábů pavích. Rozhazují dlouhé nohy v anatomicky neuvěřitelných úhlech, vytáčejí piruety jako poněkud ucourané neúspěšné baletky, vyskakují do vzduchu, obratně mávají křídly a na znamení láskyplné oddanosti vydávají hlasité, skřehotavě troubivé zvuky.

Slušnost mí velí pomlčet o tom, co lze spatřit z koupelnového okna v době říje servalů, kočkovitých šelem, které své milostné hrátky provázejí srdceryvně

vášnivým kvílením. Ještě hůře – dokonce mnohem hůře – pochodíte v kuchyni, zabloudí-li váš pohled od sporáku do klece plné paviánů druhu *Cynopithecus niger* v okamžiku, kdy se tyto lesklé, jako uhel černé opice s brunátně růžovými zadky (ve tvaru kýčovitých srdíček na nevkusných gratulačních pohlednicích) oddávají hromadným sexuálním orgiím, jaké by i nejotrlejší zvrhlík z období úpadku starověkého Říma pokládal za příliš plamenné, ba skoro na hranici možného. Zaujaté pozorování této činosti může pak způsobit, že nedopatřením beznadějně připálíte oběd pro osmičlennou návštěvu. Přesně to se mi totiž kdysi přihodilo, a s politováním musím konstatovat, že i velice dobří přátelé se tvářili dost nevlídně, když jsem jim místo slibovaného opulentního pohoštění o pěti chodech předložil míchaná vajíčka.

Ale jsou i horší věci. Kdysi mě poctila návštěvou skupina vetchých osmdesátníků, ochranářských nadšenců, kteří se s nevídanou vervou rozhodli vyplenit mou zásobu sladkého sherry. Zrovna jsem jim chtěl navrhnout (dokud byli ještě jakžtakž při smyslech), že se půjdeme podívat na zvířata, když tu jsem letmým

pohledem z okna ke své hrůze zjistil, že přímo na dvorku šmatlá mezi záhony jarních květin Giles, náš největší, nejchundelatější a potenciálně nejzabijáčtější orangutan. Vypadal jako kráčející gigantická krbová předložka utkaná z blond chlupů, ubírající se kamsi bez cíle kolébavým krokem rumem zmoženého mořského vlka. Byl jsem lapen ve svém bytě a po celou další hodinu mi nezbylo, než nalévat své už beztak dost rozparáděné návštěvníky dalšími a dalšími dávkami sherry. Teprve když jsem dostal zprávu, že se personálu podařilo Gilese šťastně dopravit zpět do klece, mohl jsem s úlevou vyprovodit beznadějně zpumprlíkované stařečky k domovním dveřím. Ale krev mi stydla v žilách při představě, co by se přihodilo, kdybych je (navíc pod vlivem démona akoholu) vyvedl na dvůr v okamžiku, kdy se tam motal i Giles.

Ale proč zrovna zoologickou zahradu? Tuto otázku mi nejednou vyčítavě kladli mnozí příbuzní i přátelé. Proč ne třeba továrnu na sušenky, zelinářskou zahradu, statek či jakýkoli jiný úctyhodný podnik?

Má odpověď vždy zněla, že zaprvé po žádném úctyhodném podnikání netoužím – otravnější život si

snad ani nedovedu představit – a zadruhé v touze vlastnit zoo nevidím nic tak výstředního, co by mé přátele i drahé příbuzné opravňovalo k domněnkám, že jsem zralý pro svěrací kazajku. Mně osobně bylo vše jasné hned od prvopočátku: hluboce se zajímám o všechny živočichy, kteří se mnou sdílejí život na této planetě, hodlám žít v jejich blízkosti, studovat je a sám se od nich učit. A co je v takovém případě přirozenějšího než založit si vlastní zoo?

V oněch šťastných dnech jsem pochopitelně neměl ponětí o tom, kolik peněz a námahy bude třeba vynaložit, aby se můj sen stal skutečností, ba neměl jsem ani jasnou představu o pravém významu a správném smyslu zoologických zahrad. Zcela sobecky jsem takový zvěřinec pokládal jen za jakousi větší sbírku zvířat, shromážděných k mé vlastní potěše a povznesení – nic víc. Ale jak jsem stárl, pracoval v zoologických zahradách a posléze pro ně obstarával a odchytával divoká zvířata, začal jsem na ně hledět poněkud jiným a kritičtějším zrakem, než zpočátku.

Na mysli mi tanula představa zcela nové a odlišné koncepce budování zoologické zahrady. Má zahrada by

se v prvé řadě měla stát smysluplným nástrojem konzervátorského hnutí, tedy životaschopným chovným střediskem těch ohrožených druhů, u kterých počet jedinců tak drasticky poklesl, že drsnému životu ve volné přírodě sami nadále nedokáží čelit. To ale v žádném případě neznamená, že by takto odchovaná zvířata měla být (jak si to bohužel mnozí ochranáři představují) provždy odsouzena k životu v zajetí. Předpokládal jsem, že zatímco se tyto chovné skupiny stanou záštitou proti totálnímu vymření, bude třeba vyvinout nemenší úsilí k záchraně a obnově jejich přirozeného domovského prostředí, ve kterém pak uměle odchovaná zvířata budou moci bezpečně žít. V tom by měl, alespoň podle mého mínění, spočívat hlavní *raison ďêtre* zoologických zahrad.

Zadruhé by měla mnou vysněná zoo pomáhat v budování chovných center ohrožených druhů přímo v oblastech jejich původu a ochranářským aktivistům příslušných zemí poskytnout kvalifikovaný výcvik v chovu i účelných metodách návratu zvěře do volné přírody.

Zatřetí by zoologická zahrada měla podněcovat a umožňovat vědecký výzkum potřeb i způsobu života zvířat v přírodě i v zajetí, jehož výsledky přispějí k rychlejšímu a účelnějšímu zachování a novému rozšíření ohrožených druhů. Posledním, ale určitě neméně významným úkolem zoo je vzdělávat ochranáře nejen v místě svého působiště, ale především v zemích, ze kterých její ohrožená zvířata pocházejí.

Ke své hrůze jsem byl nucen konstatovat, že většina zoologických zahrad je vedena velice špatně. Protože neměly vytčený správný cíl, fungovaly převážně jako výstaviště. Tím byly motivovány především ke zvýšení návštěvnosti obstaráváním divácky atraktivních druhů. Zvířata byla špatně živena, špatně ustájena a chovatelské výsledky (pokud se o nich vůbec dalo hovořit) byly prabídné a docházelo k nim spíš náhodou než v důsledku cílevědomé snahy. K odbornému studiu tato široká škála živočichů sloužila jen zřídka a občasné snahy o poučení lidového publika byly – mírně řečeno – ubohoučké.

Kdesi jsem už napsal (v Zakotvené arše), že když se Florence Nightingalová seznámila s otřesným stavem nemocniční péče, jak byla v její době praktikovaná, ani ji

nenapadlo požadovat uzavření nevyhovujících špitálů. Naopak! U vědomí jejich důležitosti navrhla způsob, jak je zlepšit. Zdaleka se nehodlám srovnávat s touto výjimečně pozoruhodnou ženou, ale úplně stejná situace existovala (a často stále ještě existuje) v řadě zoologických zahrad. Došel jsem k nezvratnému závěru, že si – jako instituce – své nedůstojné postavení samy zavinily. Domníval jsem se, že kdyby byly vedeny správně, staly by se nejen centry vědeckého výzkumu a obecného vzdělání, ale – to v naší době především – i středisky řízeného chovu a záchrany vymírajících živočišných druhů.

Krátce a prostě, rozhodl jsem se spravovat svou vysněnou zoologickou zahradu podle zásad, o nichž jsem byl přesvědčen, že by se jimi měly řídit všechny zoo na světě. Nevěděl jsem, bude-li to fungovat podle mých představ, ale koneckonců ani bratři Wrightové nevěděli zda vzlétnou, dokud se o to nepokusili. Tak jsme to zkusili a po namáhavé práci a řadě omylů se ukázalo, že to možné je. A to je také důvod, proč se tato kniha jmenuje Výročí archy, neboť naše „archa Noemova" právě nedávno oslavila své pětadvacáté narozeniny. Je

vyprávěním o událostech a dějích, které provázely léta našeho růstu.

NALEZENÍ SÍDLA

Ve věku dvaceti let jsem zdědil tří tisíce liber, což byly tehdy sice slušné peníze, ale k založení vlastní zoo tato suma zdaleka nestačila. Rozhodl jsem se tedy, že se stanu dodavatelem zvířat pro jiné zoologické zahrady. Tahle má kariéra brzy narazila na zaběhanou praxi ostatních lovců a překupníků, kteří v honbě za vyšším ziskem dokázali namačkat dvacet zvířat do klece určené pro dva kusy. Když náhodou všechna přežila, namastili si kapsu. S těmito otrokářskými praktikami jsem se smířit nedokázal, a tak jsem užíval prostorných klecí a o svá zvířata jsem během přepravy úzkostlivě pečoval. V důsledku toho jsem přišel o všechny peníze. Přesto byla pro mě tato zkušenost nesmírně důležitá. Naučil jsem se pečovat o zajatá zvířata v tropech a poznal jsem jejich choroby i zvyky Pochopil jsem také, že zoologické zahrady nejsou tím, zač jsem je až dosud pokládal.

Když jsem se ocitl zcela bez peněz, pokusil jsem se na radu svého staršího bratra psát. Měl jsem štěstí. Hned moje prvni knížka se stala tím, čemu se dnes říká trhák, a

i další knihy si získaly přízeň široké veřejnosti. Jakmile se moje finanční situace zlepšila, znovu jsem se začal zabývat myšlenkou na vlastní zoo. Od svého těžce zkoušeného nakladatele jsem si (jako zálohu na dosud nenapsané veledílo) vypůjčil pětadvacet tisíc liber, abych se v jižní Anglii pokusil realizovat svůj dětský sen. Brzy jsem však ke svému zděšení zjistil, že nová labouristická vláda opředla zemi tak neprostupnou sítí kafkovských vyhlášek, předpisů a nařízení, že v zápase s úředním šimlem regionální byrokracie se nedaly prosadit ani ty nejjednodušší projekty, natož pak něco tak bizarního, jako je zoologická zahrada. Na radu svého nakladatele jsem se tedy vypravil na Jersey, malý britský ostrůvek s autonomní samosprávou, kde jsem hned pár hodin po přistání objevil panství Les Augres a během dalších čtyřiadvaceti hodin jsem měl v kapse úřední povolení k vybudování místní zoo. Pochopitelně jsem se do takového podniku nepustil zcela bez rozmyslu a bez porady s odborníky. Obrátil jsem se postupně na všechny biologické kapacity, které jsem znal a o nichž jsem věděl, že rozumějí problematice chovu zvěře v zajetí. Prvým z nich byl James Fischer, významný ornitolog a

znalec zoologických zahrad. Ten mě rovnou označil za cvoka.

„Mladíku, vy jste se zbláznil," řekl a zahleděl se na mě zpod své ocelově šedé kštice, takže na okamžik připomínal staroanglického ovčáka. „Jste naprostý šílenec, pokud chcete zakládat zoo na Normanských ostrovech."

Zhluboka se napil mého ginu.

„Ale proč, Jamesi?"

„Je to strašně z ruky. Na konci světa," vysvětlil mi a mávl odmítavě rukou. „Kdo si, k čertu, myslíte, že se potáhne na nějaký pitomý ztracený ostrůvek v Lamanšském průlivu, aby se kouknul na vaše zvířata? Všechno je to blbina. Ani kvůli vašemu ginu bych se tam nevláčel, a to je přece měřítko, nemyslíte? Na tom nejlíp vidíte, co je to za nesmysl. Zkrachujete, na to dám krk. To si zoologickou zahradu můžete rovnou otevřít na Velikonočních ostrovech."

Tohle byla skutečně ledová sprcha.

Navštívil jsem tedy Jeana Delacoura, majitele slavné ornitologické sbírky v Clères. Jean byl snad nejzanícenější ornitolog a chovatel exotického ptactva,

jakého si jen lze představit. Procestoval celý svět, odchytával ptáky, popsal řadu do té doby neznámých druhů, napsal spoustu objemných a neuvěřitelně obsažných vědeckých spisů, pojednávajících o ptactvu na nejodlehlejších místech světa. V průběhu obou válek Němci zabrali a zlikvidovali jeho neocenitelně vzácnou sbírku exotického ptactva. Pokaždé když válka skončila, Jean nerezignoval, jak by to na jeho místě udělala většina lidí, ale začal – teď už potřetí – znovu od nuly svou sbírku budovat.

Zatímco jsme se procházeli jeho nádhernou zahradou v Clères a obdivovali ptáky i savce, Jean mi poskytl řadu vzácných rad, které od člověka s jeho zkušenostmi měly pro mě neocenitelnou hodnotu. Došli jsme až na okraj sametového trávníku, kde jsme posvačili na břehu umělého jezírka. Chvíli jsme mlčky naslouchali šťastným hlasům gibbonů, který k nám doléhal z jejich ostrůvku uprostřed jezera, a přitom jsme pozorovali důstojné skupinky jako bramboříkový květ růžových plameňáků, kteří si vykračovali po zeleném pažitu v doprovodu pestrých bažantů, lesklých kurů bankivských i pávů, ledabyle za sebou vláčejících své zdobné ocasní

peří. Nakonec jsem se odhodlal požádat největšího francouzského ornitologa a ochranáře o jeho názor na konzervátorskou činnost v přírodě.

„Povězte mi, Jeane," řekl jsem, „vy se přece zabýváte ochranářstvím už přes šedesát let…"

„Ovšem," přikývl. Byl to silný muž s mohutnou hlavou, který v mnohém připomínal Winstona Churchilla, a s přízvukem, který by mu mohl závidět i Maurice Chevalier.

„Chtěl bych vědět, co si myslíte o mých plánech. Mají podle vás nějakou naději na úspěch?"

Stařec si opřel bradu o ruce, složené na opěradle hole, a na okamžik se zamyslel.

„Ano," řekl konečně. „Naděje tu je."

Tahle optimistická odpověď z úst zkušeného znalce mě potěšila.

Pak jsem navštívil sira Petera Scotta, který – jako konečně vždycky – překypoval ochotou, nadšením a optimismem. Patřil k úzkému kruhu ochranářů, kteří sázeli na odchov v zajetí, a proto také založil svou světově proslulou Nadaci pro ochranu divokého vodního ptactva. Nesmírně mě povzbuzoval a zahrnul i spoustou

užitečných rad, díky kterým jsem se měl vyvarovat mnohých potíží, na něž on při práci narazil. Zatímco hovořil, pracoval na velkém plátně zobrazujícím východ slunce nad močálem, kde právě přistávalo mohutné hejno divokých hus. Jak tak jeho štětec zázračně pokrýval prázdnou plochu dalšími a dalšími tahy, vzpomněl jsem si na historku, kterou mi kdysi vyprávěla jedna mladá umělkyně, zabývající se malbou čistokrevných závodních a shireských koní. Před svou první výstavou navštívila sira Petera, aby ho požádala o radu. Přijal ji neobyčejně vlídně ve svém ateliéru. Na sobě měl pestrobarevný hedvábný župan. Během rozhovoru pokračoval v práci na obraze hejna kachen, slétávajících se při západu slunce na mokřinu. Byl právě uprostřed pozoruhodných rad, kterými zahrnoval svou mladou kolegyni, když znenadání zazvonil telefon.

„Hernajs," pravil se zachmuřeným pohledem na rozmalované plátno. Pak se mu ale tvář rozjasnila.

„Nate," řekl mé přítelkyni a podal jí paletu a štětec. „Jste přece malířka, ne? Tak dodělejte těm kačenám žlutý zobáky. Já zatím vyřídím ten hovor."

Po mně naštěstí sir Peter podobnou uměleckou službu

za své rady nevyžadoval.

Neměl bych pocit, že se mému projektu dostalo pravého nebeského požehnání, kdybych s ním předem neseznámil doyena britského přírodopisného světa, sira Juliana Huxleyho a nevyžádal si jeho posudek. Byl ke mně vždycky laskavý a ochotně mi radil i pomáhal, ale tentokrát jsem se obával, že můj grandiózní plán zavrhne. Strachoval jsem se však zcela zbytečně. Sir Julian se mou myšlenkou nadchl se stejnou bezprostředností, s jakou vždy vítal každý nový nápad, ať malý či velký. Náramně se mi ulevilo a rád vzpomínám na příjemné chvíle při čaji, během kterých jsme pak probrali kdeco, od výskytu blahočetu chilského v jihoamerických lesích až po obřího lenochoda v patagonských jeskyních; od stravovacích zvyků narvalů až po zvláštní uzpůsobení chrupu mnou v Guyaně uloveného ještěra, který dokázal snadno rozdrtit a rozžvýkat i největší hlemýždě. Tehdy jsem siru Julianovi poslal sérii fotografií, na nichž byl celý tenhle proces zobrazen.

„Poslyšte, Durrelle, když je řeč o fotografování či filmování zvířat," řekl mi po čaji, „viděl jste ten film

mladého Attenborougha, který natočil v Africe se lvicí – Elsa se jmenuje – co ji odchovala ta Adamsonová?"

„Ne, pane, bohužel. Tenhle film mi nějak ušel," odpověděl jsem.

Sir Julian pohlédl na hodinky. „Dnes odpoledne to reprízují. Můžeme se na to podívat, co říkáte?"

A tak největší žijící britský biolog usedl vedle mne do křesla a zapnul televizi. Mlčky jsme pak spolu pozorovali Joy Adamsonovou, jak se mazlí s Elsou, Elsu, jak se mazlí s Joy Adamsonovou, Joy Adamsonovou, válící se po Else, Elsu, povalující se po Joy Adamsonové, Elsu v posteli s Joy Adamsonovou, Joy Adamsonovou v posteli s Elsou a tak pořád dokola. Nakonec film skončil, Huxley se předklonil a vypnul televizi. Chvíli uvažoval. Já jsem mlčel.

„Víte, co vám řeknu, Durrelle?" zeptal se znenadání.

Přemýšlel jsem, jakým pronikavým postřehem a objevným komentářem ohodnotí největší britský zoolog pozoruhodné chování velké kočkovité šelmy.

„Ano, pane?" otázal jsem se téměř bez dechu a visel mu na rtech.

„Tohle je jediný případ lesbického vztahu mezi lvicí a

lidskou bytostí, jaký jsem kdy viděl," odpověděl s naprosto vážnou tváří.

Pochopil jsem, že tenhle postřeh byl vyvrcholením našeho dnešního rozhovoru, a tak jsem se odporoučel.

Jerseyská zoologická zahrada zahájila svou činnost 14. března 1959. Jejími prvními obyvateli se stala zvířata, která jsem dovezl ze západní Afriky a až do této chvíle je měl ulitá v zahrádce své sestry v Bournemouthu, jednoho z nejkouzelnějších přímořských letovisek naší země. Zvířata jsme přepravili na ostrov Jersey a nepochybuji, že si ten den sestřini sousedé zhluboka oddechli.

Samosebou, že už po několik předchozích měsíců vřelo panství Les Augres horečnou aktivitou. Tesaři a zedníci se činili při betonážích a výrobě klecí, které dělali ze všeho, co bylo po ruce. Jednomu typu jsme říkali klece na nožičkách. Ty byly z nehoblovaných fošen, s řetězovými panty a drátěným pletivem. Z laťových přepravek jsme vyráběli perfektní přístřešky a upotřebili jsme i kdejakou starou kovovou trubku či kusy železa z místní skládky. Všechno se k něčemu hodilo. Materiál, který druzí lidé pokládali za nepotřebné smetí, jsme přetvořili v perfektní zvířecí boudy a útočiště. Ošklivé,

ale naprosto účelné a funkční klece se hromadily, kam oko dohlédlo.

Prostředí jsme získali skutečně idylické. Někdejší panské sídlo – nejstarší opevněnou tvrz na ostrově Jersey – zdobí půvabné žulové podloubí. Budova se rozkládá na okraji mělkého údolí, jímž se klikatí potok, ústící do jezírka obklopeného stromy.

Pozemek ohraničuje řetězec políček, chráněných košatým porostem křovisek, prastarých dubů a kaštanů. V době, kdy se mladý Charles Edward Stuart ucházel o anglický trůn a – jak se alespoň vypráví – svačil na trávníku před tvrzí, musely mnohé z těchto letitých stromů být teprve mladými výhonky. Na první pohled si člověk dokázal představit, jak snadno by se díky rozmyslné zahradnické péči a vhodnému průřezu vegetace mohl celý pozemek změnit v působivý park, který by jako zelený prstenec obklopoval drahokam panského sídla.

Ale objevil se i první veliký zádrhel: nebylo tak těžké půjčit si pětadvacet tisíc liber; problém byl spíš v tom, že dluhy je taky třeba splácet. To znamenalo vypravit se na další expedici a urychleně získat materiál pro příští

knihu. Po jistém váhání jsem se tedy rozhodl angažovat jako provozního ředitele jednoho starého známého, kterému jsem po dobu své nepřítomnosti svěřil řízení zoologické zahrady. Ukázalo se, že to byla chyba. Po návratu jsem zjistil, že nedbal mých přesných písemných instrukcí a připravil mě o spoustu peněz. Naše vratká loďka – či chcete-li potenciální Noemova archa – se nebezpečně rozkolébala a hrozila ztroskotáním na vražedných mělčinách a útesech bankrotu. Skoro to vypadalo, že celý můj plán na záchranu ohrožených živočichů je sám nejvíc ohrožen a zhroutí se ještě dřív, než vstoupí v život. Vyhodil jsem ředitele a chopil se vedení.

Pár následujících let plnily - mírně řečeno - nepřetržité nerváky. Denně mě budila hrůzná představa, že budu-li muset naráz splatit dluhy, můj celoživotní sen se navždy rozplyne jako pára nad hrncem. Zaměstnance jsem měl senzační. Brali žebráckou mzdu, a ačkoli jsem před nimi neskrýval nebezpečí, které našemu podniku hrozí, rozhodli se vytrvat. Pro mě to znamenalo nesmírné povzbuzení, díky němuž (a řádné dávce sedativ) jsem našel odvahu vždy znovu a znovu žádat bankovní

úředníky o prodloužení dočasného úvěru a zelináře i obchodníky s ovocem o trpělivost s věčně opožděným placením za krmivo. Zvolna, velice zvolna jsme začali plavat, místo abychom jen v jednom kuse polykali andělíčky.

V těch raných letech docházelo k řadě bizarních příhod, a ani moje maminka nebyla ušetřena zážitků, kterým je vystaven každý, kdo je natolik nerozumný, že se rozhodne bydlet v zoologické zahradě. Naši dva dospívající šimpanzi Chumley a Lulu po usilovném bádání a mnoha marných pokusech zjistili, že podaří-li se jim vyhmátnout a uvolnit správný konec spojovacího drátu, dá se železné pletivo rozpárat stejně snadno (a taky tak rychle) jako pletený norský svetr. To se jim u jejich klece povedlo jednoho odpoledne, kdy zrovna nikdo nebyl nablízku. Maminka, která se právě se šálkem čaje usadila před televizní obrazovkou, náhle uslyšela rezolutní bušení na dveře. Zvědavě šla otevřít a zjistila, že na plošině nad vstupním schodištěm stojí Chumley a Lulu. Z jejich vystupování bylo zřejmé, že přišli na zdvořilostní návštěvu, že jsou rádi, že maminku zastihli doma a pochopitelně očekávají, že je pozdraví

stejně radostně jako oni ji. Moje maminka měřila všehovšudy metr čtyřicet a lidoopi jí sahali zhruba do pasu. Jako člověk, který za žádných okolností neztrácí hlavu a hned se tak něčeho nezalekne, pozvala maminka oba lidoopy dál, usadila je na pohovku a otevřela jim velikou krabici čokoládových bonbonů a plechovku s čajovým pečivem. Zatímco se oba chlupatí návštěvníci nevázaně cpali touto nečekanou nebeskou manou, maminka brnkla o patro níž, aby ulejváky na černé vycházce udala. Představa, že by ji šimpanzi mohli vážně poranit, jí zřejmě ani nepřišla na mysl. Když jsem jí vytýkal, že je vpustila do bytu, nechápavě na mě hleděla.

„Ale miláčku," bránila se dotčeně, „přišli přece na svačinu! A koneckonců se na návštěvě chovali daleko líp, než leckterý lidi, to mi můžeš věřit."

V těch prvních letech jsem jeden čas vlastnil nádherně vyvinutý exemplář krajty mřížkované. Byl to samec a říkali jsme mu Pythagoras. Byl přes tři a půl metru dlouhý, v obvodu měřil jako stehno trénovaného ragbyového hráče a měl sílu, s níž nebylo radno si zahrávat. Obýval v pavilonu plazů špatně vybudovanou

klec, která mu navíc začínala být malá. Na svou obranu musím rychle dodat, že tuhle klec jsem já nenavrhoval, ale podepsal se na ní ten ředitel, co jsem ho nakonec musel vyhodit. Předek tvořily dvě velké skleněné tabule, které se zašupovaly přes sebe, takže se za přítomnosti potenciálně životu nebezpečného škrtiče, jakým byl náš Pythagoras, vůbec nedaly čistit. Na tuto práci bylo pokaždé třeba tří mužů: dva z nich drželi vždy silně protestujícího hada a třetí velký plátěný pytel, do kterého bylo nutno Pythagora přechodně umístit. Ačkoli náš krajtí samec byl jinak vcelku klidné stvoření, trpce nesl, pokoušel-li se ho někdo přemisťovat. Z toho důvodu byla všem členům personálu jakákoli individuální manipulace s tímto hadem přísně zakázána. John Hartley byl sympatický mládenec, který k nám nastoupil přímo ze školy. Postavou připomínal žirafu a během svého prvního roku v zoo projevil tolik zájmu a osobního zaujetí, že jsem ho ustanovil správcem oddělení plazů. Jednoho pozdního odpoledne však na svůj mladický entuziasmus málem doplatil. Procházel jsem tehdy po zavírací hodině náhodou kolem oddělení plazů a uslyšel jsem přidušené volání o pomoc. Nahlédl jsem dovnitř a

zjistil, že John se dopustil zapovězeného skutku: pokusil se bez cizí pomoci přemístit Pythagora. Obrovský had ho obtočil několika smyčkami a sevřel těsněji než svěrací kazajka. Naštěstí ho John stále ještě držel za hlavu. Pythagoras syčel jako přetopený kotel. Teď nebyla vhodná chvíle na jakékoli výčitky. Popadl jsem Pythagora za ocas a začal Johna rozmotávat. Problém byl ovšem v tom, že čím rychleji se mi dařilo mladíka osvobozovat, tím rychleji oviJel namíchnutý Pythagoras smyčky kolem mého těla. John se snažil mi pomoci, a tak netrvalo dlouho, a stáli jsme tu oba svázaní dohromady jako siamská dvojčata. Nezbylo než začít znovu – tentokrát dvojhlasně – volat o pomoc. Jenomže zahrada už byla zavřená a obával jsem se, že všichni zaměstnanci odešli domů. Představa, že tu takhle budeme bezmocně stát až do rána, mě dvakrát netěšila. Naštěstí však zaslechl naše skřehotání jeden zaměstnanec z blízkého oddělení savců, přišel nám na pomoc, a nakonec jsme společnými silami vrátili Pythagora do jeho původního obydlí. Dovedete si jistě představit, jak to John ode mne schytal. Ale být po jistou dobu s někým společně svázán obrovským hadem,

vytváří patrně osobitou vazbu, a tak je dnes John Hartley mým dlouholetým asistentem.

Většinou však podobně vzrušující příhody nepokládáme za něco zvláštního či výjimečného, protože víme, že jsou nedílnou součástí naší práce i našeho života. To jen když občas provádíme své přátele či příbuzné naším královstvím, dovídáme se, nakolik běžní lidé pokládají náš způsob života za výstřední a neobvyklý. Naši hosté bývají uchváceni, spatří-li skvostnou sbírku plazů: hady, kroužící v elegantnějších křivkách než kterákoli balijská tanečnice, a želvy, připomínající obrovské oživlé oblázky. Předvedeme jim skvělou skupinu čokoládově hnědých goril, mručících jako medvědi, vedených mohutným samcem Jambem, který nápadně připomíná ochlupeného zápasníka sumo, až na to, že je mnohem krásnější a navíc mírný jako koťátko. Pak tu máme střapaté orangutany s orientálníma očima a kožichem jakoby spleteným ze stovek plavých, oranžových a červených ohánků poníků. Hosté obdivují i pestrou paletu ptactva: jako kopí štíhlé a elegantní jeřáby, bažanty s pestrobarevným, hedvábně lesklým peřím, plameňáky, kteří se jako čerstvě rozvitá růžová

poupata potulují po zeleném pažitu. Na první pohled se naši hosté zamilují do opiček z čeledi kosmanovitých, vůbec nejmenších ze všech primátů, oděných do hnědých, oranžových nebo černých kožíšků, jejichž srst se někdy leskne jako ryzí zlato. Tato drobounká, křehká zvířátka se bystře jako rtuť pohybuji po větvích, jsou něžná jako ptáčata a ozývají se hlásky, které kupodivu i trilkování a zpěv ptáků připomínají. Mezi stromy u jezírka najdeme lemury, strakaté jako karnevalový plášť a sborově řvoucí tak hlasitě, až se zem třese pod nohama. Pak je tu babirusa, východoasijský druh prasete, snad nejošklivější a zároveň nejkrásnější zvíře světa, s velkými, zahnutými kly a téměř zcela holou kůží zvrásněnou tolika faldy a záhyby, že připomíná plastickou mapu měsíčního povrchu. Gepardi sedí vzpřímeně v parádním rámu zelené trávy a tváře jim zdobí skvrny „černých slz" – říká se, že po stvoření světa se gepardi k ostatnímu tvorstvu chovali tak ošklivě, že se na ně Hospodin rozhněval, a oni pak z lítosti ronili černé slzy. Prý na památku božího hněvu mají tato zvířata dodnes černé skvrny pod očima.

To vše vidí naši přátelé: zvířata, která znají, i taková, o nichž jaktěživi neslyšeli. Když se nás ptají, jak a proč je chováme, odpovídáme jim, že naše zahrada vlastní okolo tisícovky zvířat a devadesát pět procent z nich patří k celosvětově ohroženým druhům. V prvé řadě mají jejich nepříznivou situaci na svědomí lidské aktivity. Hlavním smyslem naší práce je proto poskytnout těmto živočichům útočiště a náhradní domov. A to je také důvod, proč jsem si přál mít vlastní zoologickou zahradu.

I v těch nejsvízelnějších počátečních letech jsem vždy trval na tom, že se musíme snažit, abychom dříve či později přeměnili naši zoo v instituci, kvůli které byla založena, totiž ve vědeckou a všeobecně prospěšnou nadaci. Avšak dříve, než vůbec mohla podobná instituce vzniknout a zoologickou zahradu převzít, bylo nutné zbavit se všech dluhů. I když náš pokladní příjem stále zvolna rostl, pořád se nad námi jako hrozivý mrak vznášel původní dluh pětadvaceti tisíc liber. Bylo jasné, že je nereálné chtít zakládat nadaci zatíženou tak obrovským závazkem. Nedalo se dělat nic jiného, než se snažit o co nejrychlejší vyrovnání celého dluhu. Mé

knihy šly dobře na odbyt, a tak se mi nakonec podařilo půjčku šťastně splatit a Jerseyská ochranářská nadace mohla vzniknout bez jakékoli finanční zátěže.

Byl to velký den, když jsme se roku 1963 shromáždili v šeru budovy Královského soudu, kde jsme byli jako dobrovolná nadace zapsáni do obchodního rejstříku, čímž byla naše budoucí činnost plně legalizovaná. Právníci poletovali ve svých tradičních talárech jako černí ptáci s bílými parukami, připomínajícími klobouky hub; tlumeně hovořili nesrozumitelnou advokátskou hatmatilkou, jež je stejně nepochopitelná jako středověká angličtina a v písemném znění tajemná jako svitky od Mrtvého moře – a často stejně archaická. Když jsme konečně vyšli ven a mžourali v jasných paprscích jarního slunka, zašli jsme do nejbližší hospody, abychom řádně oslavili, že sen, zvaný Jerseyská ochranářská nadace, se konečně stal skutečností.

Čekaly nás některé základní úkoly, které bylo třeba uskutečnit, aby naše nadace mohla začít řádně fungovat. Pořebovali jsme členskou základnu, krev každé podobné organizace, a věděli jsme, že její získání nějaký čas potrvá. Naštěstí se tento proces podařilo urychlit, protože

od chvíle, kdy jsem začal psát knížky, schovával jsem si všechny vlídné a oceňující dopisy svých čtenářů, které jsem kdy obdržel. Tito milí lidé byli prvními, na koho jsme se obrátili, a s radostí musím konstatovat, že velká většina z nich se stala našimi zakládajícími členy. (Od té doby se členská základna nadace tak rozšířila, že co tyto řádky píši, čítá na dvacet tisíc osob po celém světě.)

Hned na začátku nás však čekal ještě jeden smutný úkol. Mezi našimi zvířaty byl tou dobou i větší počet živočichů, kteří v přírodě nepatří k ohroženým druhům, zvířat, která jsem odchytil či koupil v době, kdy jsem pracoval pro jiné zoologické zahrady, nebo která jsme obdrželi od různých dárců. Většina z nich zabírala cenný prostor a stála i nemalé částky peněz, přičemž obojí by se dalo využít daleko užitečnějším způsobem. Bylo tedy žádoucí tato obyčejnější zvířata vyřadit a najít jim alternativní domov. Loučení se zvířaty, z nichž mnohé jsem vlastnoručně vypiplal a blízce se s nimi spřátelil, byl nepříjemný, leč nezbytný úkol, měla-li naše nadace splnit účel, pro který byla vytvořena. K těmto potížím bylo třeba připočíst zoufalý nedostatek opravdu dobrých zoologických zahrad, kterým jsem byl ochoten svá

zvířata svěřit. Ty, které podobným požadavkům vyhovovaly, by se na celých Britských ostrovech daly hravě spočítat na prstech jedné ruky.

A tak jsme se jednoho jitra s Jeremy Mallinsonem vydali na obhlídku našeho království, pevně rozhodnuti nelítostně vyřadit všechny jeho chráněnce, které jsme mohli postrádat. Jeremy je provozním šéfem zoologické zahrady. Nastoupil k nám těsně po jejím otevření na dočasný pracovní úvazek, a tahle „dočasnost" pak vydržela celých třicet let. Se svým wellingtonovským nosem, pryskyřníkově žlutými vlasy a jasně modrýma očima je Jeremy tak oddaným milovníkem našich zvířat, jako by byla jeho vlastními dětmi. Jeho zvyk hovořit o sympatických lidech jako o „vynikajících exemplářích" svědčí o hlubokém vlivu, který na něm jeho práce zanechala.

Nejdřív jsme se zastavili u tapířího výběhu. Tahle jihoamerická zvířata jsou velká asi jako shetlandský poník a vzdáleně připomínají křížence mezi prehistorickým koněm a poněkud šišatým slůnětem. Pro jejich podivné vyčnívající nosy jsme je pokřtili na Claudia a Claudettu. Jejich synek se jmenoval Nero.

Běželi nám okamžitě vstříc a nadšeně nás zdravili pisklavými hlásky, jež u těchto zavalitých, čokoládově hnědých zvířat znějí poněkud směšně. Zatímco jsem Claudia drbal za uchem, vzpomínal jsem, jak se vyděšeně krčil za výlohou krámku se živými zvířaty v Buenos Aires. Protože moje španělština byla na tenhle úkol krátká, požádal jsem tehdy jednu z nejkrásnějších žen, jaké jsem kdy poznal, Bebitu Ferreyovou, aby mi s obchodem pomohla. Vklouzla do špinavého krámku a během několika vteřin si kombinací šarmu s přímo selskou mazaností milého obchodníka natolik podmanila, že jí Claudia přenechal za poloviční cenu.

Poté si Bebita natáhla dlouhé bílé rukavice, které předtím sundala jen proto, aby mohla při smlouvání lépe gestikulovat, a chůzí královny opustila ušmudlaný krám. Pokorně jsem ji s tapírem na provázku následoval. Má přítelkyně zastavila první projíždějící taxík, ale když jeho řidič viděl, že hodláme nastoupit i s Claudiem, nasadil zděšený výraz.

„Seňoro, bichos se nesmějí v taxíku vozit," namítl.

Bicho je všestranný jihoamerický výraz, označující v podstatě jakékoli divoké zvíře.

Bebita ho přeměřila pohledem, jakým se asi dívala královna Viktorie na poddané, měla-li zrovna špatnou náladu.

„To není žádný bicho, " pravila ledově, „ale tapír."

„Je to bicho," trval zarytě na svém drožkář. „Je to divoký, dravý bicho. "

„Není ani divoký, ani dravý a už vůbec není bicho," opakovala Bebita. „Jestli ovšem nestojíte o to vydělat si třicet pesos navíc, docela určitě si za tu cenu najdeme ochotnějšího taxíkáře."

„Jenže policejní předpisy…" namítal řidič, ale bylo vidět, že v jeho nitru svádí chtivost s pudem sebezáchovy divoký boj.

„Jednání s policií přenechte laskavě mně," pravila Bebita, a tak jsme si nakonec Claudia odvezli.

Teď z něj byl už dvojnásobný otec a nejkrásnější tapír, jakého jsem kdy viděl. Jak jsem ho drbal za ušima, zaúpěl rozkoší a jako podťatý se svalil na záda. Tím mi dal najevo, že si přeje, abych ho podrbal i na břiše. Uposlechl jsem jeho pokynu, ale toho využil Nero a začal tatínkovi žižlat ucho. To ovšem Claudia značně popudilo, vymrštil se a vztekle na synka zachrčel.

Jeremy mi oznámil, že s nalezením vhodné zoo pro naše tapíry budou asi potíže. Zatvářil jsem se velice starostlivě, ale přiznám se, že jsem tomu byl v hloubi duše rád.

Naše další zastávka patřila výběhu, kde žili pekari páskovaní. Zakladatelkou a matkou našeho stáda těchto jihoamerických prasátek byla Juanita. Získal jsem ji jako malé selátko v severoargentinské provincii Jujuy, ale při cestě vlakem do Buenos Aires se nastydla a dostala zápal plic. Ostatní zvířata jsem měl ustájená v Přírodopisném muzeu a sám jsem se ubytoval u jednoho přítele – pochopitelně i s nemocnou Juanitou, abych ji mohl řádně ošetřovat. Byla v zoufalém stavu a obával jsem se, že o ni přijdu. Mezi muzeem a bytem mého přítele se rozkládala zábavní čtvrť, plná hospod a nevěstinců. Tady, v ulici Venti Cinco de Marzo byl Olleyho bar, kde jsme se pravidelně po každodenních pracech v Přírodopisném muzeu zastavili na posilující džbánek vína. Olleyho děvčata brzy zjistila, čím se s přítelem Davidem zabýváme, a dozvěděla se i o vážných potížích Juanity. Každého večera se s nesmírnou účastí dotazovala na její zdravotní stav a předháněla se v

drobných dárcích a pozornostech (pořízených bezesporu za „hanebně získané" peníze) pro našeho prasečího maroda. Lehké dámy ji posílaly tu krabici bonbonů, jindy zase pár fíků, hruštiček avokáda či trochu sladké kukuřice. Když jsem jim pak sdělil, že Juanita je z nejhoršího venku a nejspíš zůstane naživu, projevovaly takové nadšení, až se jedna z nich tak usedavě rozplakala, že si musela dát na uklidněnou velkého frťana brandy. Dokonce sám jejich šéf byl natolik pohnut, že poručil všem přítomným jednu rundu na účet podniku. Ať si říká kdo chce co chce, kdybych byl nemocen a musel ležet ve špitále, přál bych si, aby mi tamní zdravotní sestry projevovaly tolik účasti, co tyhle „padlé ženštiny" věnovaly ubohému seleti. Byl jsem rád, když mi Jeremy sdělil, že ani pro naše pekari páskované zatím nenalezl umístění.

Poté jsme přešli k Potsilovi, samečkovi cibetky africké. Tyhle cibetky vypadají jako malé, skořicově hnědé kočky s dlouhým, příčně pruhovaným ocasem, srstí pokrytou tmavšími rozmazanými skvrnami a zvláštníma, mírně vyvalenýma očima s vertikálně umístěnými panenkami, které jim dodávají poněkud hadí vzezření.

Potsila jsem získal v západní Africe ve věku, kdy byl ještě slepým novorozenětem. Ale jakmile prohlédl a narostly mu mléčné zoubky, pochopil jsem, co je to za příšeru. Potsil žil aby jedl a zmocňoval se čehokoli, mrtvého či živého, co mu padlo do drápků. Byl doslovným ztělesněním učebnicové definice termínu „všežravec“. Neexistovalo nic, po čem by se s nadšeným výkřikem nevrhl, i kdyby to byly zbytky, které ostatní zvířata odvrhla jako zcela nejedlé. Potsilovou životní touhou bylo pozřít člověka – cíl, který mu nepřipadal nad jeho síly. Díky tomu se čištění jeho klece stávalo nadmíru riskantním podnikem, neboť i když Potsil vypadal na první pohled ospale, dokázal se – alespoň dostal-li chuť na žrádlo – bleskurychle pohybovat. Tomuhle zvířeti vděčím za jednu ze svých nejefektnějších jizev, a tak není divu, že jsem na jeho eventuální odchod pohlížel se smíšenými pocity. Kdysi zrána jsem procházel kolem jeho obydlí a viděl, jak se jeden nový a dosud nezkušený zaměstnanec chystá k úklidu klece. Protože mu Potsil připomínal mírnou kočičku, nevinný mladík ho popadl za kůži na zátylku a přitiskl si ho na prsa, aby měl druhou ruku volnou k

práci. Tahle dětinská naivita cibetku na okamžik zcela odzbrojila. V tu chvíli jsem se, já pitomec, rozhodl zasáhnout.

„Pusť to zvíře," poručil jsem mládenci, „já se o ně postarám. Mě přece jenom líp zná."

Sehnul jsem se a uchopil Potsila za kůži na krku. V příštím okamžiku jsem ho chtěl popadnout za ocas, což je jediný způsob, jak se udržet v dostatečné vzdálenosti od jeho zubů a drápů. Ale než jsem to stačil udělat, ozval se za mými zády potěšený hlas: „Vy jste docela určitě sám pan Durrell, viďte?" Odhlédl jsem a tím jsem Potsilovi poskytl příležitost k protiútoku. Jak se mi podoben viselci klátil v ruce, mrštně se protočil, zaťal mi své jako kosa ostré zatahovací drápky do zápěstí a vzápětí se mi do ruky zakousl i chrupem, za který by se nemuselo stydět ani mládě tygra šavlozubého. Myslím, že každého člověka čas od času zarazí, kolik je v něm krve, protože pokud nemusíme, snažíme se touto tekutinou zbytečně neplýtvat. Od okamžiku, kdy do mého zápěstí hladce jako rozžhavená břitva do hroudy másla pronikly Potsilovy zuby, zdálo se mi, že ztrácím nejmíň půl druhého litru krve za vteřinu. Ohlédl jsem se

a své zaúpění jsem nahradil zpěvavým „dobré jitro," kterým jsem pozdravil dvě usměvavé staré dámy se špičatými skřítkovskými čapkami na hlavách.

„Strašně nás mrzí, že vás vyrušujeme, zrovna když se mazlíte se svými milými zvířátky," omlouvala se první trpaslice, „ale my vám prostě musíme říct, jak děsně se nám vaše zoo líbí."

„Díky," odtušil jsem chraplavě.

„Všechna zvířátka jsou tady tak příšerně šťastná a dobře živená," pokračovala vlídná babča.

„To víte, snažíme se, snažíme," nutil jsem se do úsměvu, zatímco Potsil se mi s radostným kňučením prokusoval od zápěstí k palci. Krvácel jsem teď silněji než kterákoli Draculova oběť v hollywoodském pojetí, ale snažil jsem se Potsila držet tak, aby si toho obě roztomilé trpaslice nevšimly.

„Hrajete si denně se všemi svými zvířátky?" zajímala se dojaté druhá babča.

„Ne, ne, se všemi ne…" jektal jsem se zamženým zrakem.

„Jen s těmi nejoblíbenějšími, viďte?" povídá ta starší.

„Ano, ovšem," odpověděl jsem a uvažoval, kolik krve

asi ztratím, než to se mnou sekne.

„Bože! Dovedu si představit, jak na vás ta zvířátka asi visí!" rozplývala se mladší stařenka.

„To docela určitě," odpověděl jsem po pravdě, zatímco mi Potsilovy zuby skřípaly o kloub palce. „Strašně na mně visí, to… to máte pravdu…"

„Inu, jistě máte spoustu práce, tak vás už nebudeme zdržovat," omlouvala se ta starší. „Příšerně se nám to tady líbí, opravdu příšerně! Moc vám, pane Durrelle, děkujeme. "

Když konečně odcházely, zaslechl jsem, jak jedna z nich říká: „Nic naplat, Edito, to se hned pozná, jak děsně ten člověk svoje zvířata miluje." Kdyby ty dobré duše tušily, jaké city jsem v tom okamžiku choval k Potsilovi, nejspíš by mě okamžitě letěly udat spolku pro ochranu týraných zvířat.

„Bez Potsila se docela určitě obejdeme," řekl jsem Jeremymu. „I když by nebylo fér, abychom před těmi lidmi, co o něj projevili zájem, tajili jeho lidožroutskou náturu."

„Oni ho ale moc chtějí," ujistil mě Jeremy.

„A řekls jim, že ve srovnání s ním je vzteklinou

zachvácený bengálský tygr hotovým kotětem?"

„To ne," připustil provozní šéf, který dosud neztratil schopnost se červenat, „ale ujistil jsem je, že jde o nádherný exemplář."

„S tvou schopností eufemistického vyjadřování budeme s to se zbavit i daleko nebezpečnějších zvířat," poznamenal jsem s nadějí v hlase.

Snažili jsme se zatvrdit svá srdce a nelítostně pokračovat v eliminaci nadbytečných zvířat, i když to byla činnost spojená s řadou obtíží, neboť nešlo jen o Jeremyho či moje emoce, ale i o city všech ostatních zaměstnanců. Museli jsme se nejen sami smířit s odchodem toho kterého chovance, ale zjistili jsme, že snad každé zvíře má mezi personálem svůj vlastní fanklub. A tak mi nezbylo než diktovat svá rozhodnutí a nabídky k odprodeji posmrkávající sekretářce se zarudlýma očima, která na mě po celou dobu vrhala pohledy, jako bych byl sám Attila Bič boží. Drsní údržbáři, v nichž byste nehledali ani špetku sentimentu, na mě hleděli s neskrývanou averzí slzami zamženými zraky. Bylo to svízelné období, ale překonali jsme je a věci dotáhli až do konce.

Dalším úkolem naší mladé nadace bylo zlepšení registračního systému. Od počátku jsme sice vedli záznamy o svých přírůstcích, ale velice primitivním způsobem. Potřebovali jsme něco mnohem důkladnějšího. Cítil jsem, že shromáždit velkou kolekci exotických a vymírajících druhů bez řádné a podrobné registrace, bylo jako vést knihovnu bez katalogu. To znamenalo zavedení kartotečních lístků s detailními záznamy o původu jednotlivých zvířat, jejich věku, pohlaví i s ostatními nutnými údaji. Navíc jsme ještě založili kartotéku každodenních pozorování. V krátkém čase jsme tak shromáždili nepřebernou zásobu informací o chování, stravovacích zvyklostech, páření, nemocech i veterinární léčbě všech svých svěřenců. Mnohé z těchto údajů byly naprosto unikátní, a tak jsme pozvolna vlastnili neobyčejně cenný archiv. Psala se šedesátá léta a my jsme touto činností – věřte či nevěřte – alespoň pokud jde o Spojené království, předstihli svou dobu.

Právě tenkrát jsem se na půdě londýnské zoo zúčastnil konference, která se konala pod názvem „Role a význam zoologických zahrad". Nejzajímavější přednášku tam – alespoň podle mého názoru – měla Caroline Jarvisová,

dnes hraběnka z Cranbrooku. Jasně a zřetelně tehdy formulovala, čím by měly být zoologické zahrady a co by měly udělat pro své zlepšení. Nesmírné mě potěšilo, když jsem si uvědomil, že mnohé z toho, co by podle jejího názoru měly zoologické zahrady dělat (a co nedělají), je u nás už několik let zcela běžné. A netřeba podotýkat, že k nejdůležitějším úkolům patří právě obsáhlý a pečlivě vedený registrační materiál. Ten náš byl umístěn v mohutných dřevěných registračkách (kovové pořadače byly tehdy luxus, jaký jsme si nemohli dovolit), které nám daroval jeden z členů naší nadace. Celý ten poklad byl umístěn v Jeremyho kanceláři.

Jednou v noci mě probudil zvuk lidských kroků na štěrku nádvoří pod okny mé ložnice. Utíkající člověk ve tři ráno znamená vždycky nějaký malér – a maléry v zoo mívají často nedozírné následky. Ještě v polospánku jsem spěšně seběhl po schodišti. Velká místnost pod naším bytem – tehdy tam byla kancelář, dnes tam máme recepci – byla plná kouře. Proběhl jsem chodbou, která vedla do Jeremyho kanceláře. Kouř byl stále hustší a hustší. Je až k nevíře, jak pitomě si člověk někdy dokáže počínat v krizových okamžicích. Ale má jediná myšlenka

platila v tu chvíli Jeremyho kanceláři, kde jsme uměle odchovávali mládě guerézy (tou dobou jsme ještě neměli vlastní nemocniční oddělení) a kde také byly skříně s naším nenahraditelným registračním materiálem. Rozrazil jsem dveře a v tu chvíli mě olízly jasně šlehající plameny požáru, které mi v mžiku ožehly vlasy i vous. Jen taktak se mi podařilo dveře zase přirazit. Bylo jasné, že v tomhle pekle nejen opička, ale i naše neocenitelně vzácné záznamy musely vzít za své. Nezbylo než čekat na příjezd hasičů, kteří se dostavili s úhoří hladkostí a rychlostí. Během krátké chvíle se jim podařilo oheň, který zprvu vypadal jako velký požár Londýna v 17. století, změnit v neškodně doutnající táboráček lidové veselice. Nakonec mi dovolili vstoupit do štiplavě páchnoucí zuhelnatělé sluje, která ještě včera byla Jeremyho kanceláří.

Chudák gueréza to, jak se dalo čekat, nepřežila. Uprostřed vší té spouště stály naše dřevěné registračky, zčernalé a ohořelé jako pahýly stromů po ničivém lesním požáru. Opatrně a pln úzkosti jsem pootevřel horní zásuvku nejbližšího zuhelnatělého špalku. Ke svému radostnému úžasu jsem shledal, že kartičky uvnitř jsou

sice provlhlé a při okrajích zahnědlé žárem, ale vcelku neporušené.

„To je jasný, šéfe," dal se slyšet chlapácký hasič se začouzenou tváří, který držel v ruce poskakující hadici, „máte kliku, že jste měli všechny ty papíry v těch bednách, protože jinak byste o ně přišli."

„Jak to myslíte?" zeptal jsem se nechápavě.

„Dřevo, víte?" vysvětlil mi. „Poctivý, tlustý dřevo. Chvíli to trvá, než prohoří. Kdybyste ty svý lejstra měli v takových těch moderních železných kisnách, shořely by na prach. Dřevo vám je zachránilo. Hoří pomalejc."

A tak nám díky předpotopním registračkám naše veledůležité záznamy zůstaly zachovány. Někdy se vyplatí být trochu konzervativní.

Rychle jsme se rozrůstali, zlepšovali svou organizaci, ale přesto jsme pro řadu sesterských zoo zůstávali poněkud záhadným podnikem. Řídili jsme se odlišnými pravidly. Oč nám vlastně běží? Bylo směšné předpokládat, že většina světových ochranářů a členů konzervátorských organizací bude brát vážně naše pokusy s odchovem ohrožených druhů v zajetí. V té době už sice existovaly jakés takés nesmělé záblesky

srozumění mezi ochranáři a zoologickými zahradami, ale byly to právě jen záblesky, mdlé jiskřičky naděje, dosud bledé jako světlo svatojánských mušek. Rozhodli jsme se proto s přispěním Světové organizace pro ochranu fauny a flory uspořádat a zorganizovat prvou „Celosvětovou konferenci o umělém chovu ohrožených živočišných druhů." Konference byla neobyčejně úspěšná, i když se mi dnes s jistým odstupem jeví jako trochu zmatená. Nebylo divu, protože dosavadní pokusy o odchov vzácných zvířat v zajetí tvořily nesourodou, dosud zcela nejednotnou tříšť. Ale naše první setkání bylo pokusem dát těmto snahám správný směr a morální podporu. Je skvělé, že tato konference, která se prvně sešla roku 1972 na Jersey, se od té doby začala scházet zcela pravidelně a jejími hostiteli se postupně staly zoologické zahrady a podobné organizace v nejrůznějších částech světa.

Právě v době konání konference nás potkalo hned dvojnásobné štěstí. Vlastnili jsme dvě mladé gorily, prvá se jmenovala N'pongo a druhá Nandi. Obě nám dělaly starosti. Zaprvé tím, že jelikož neměly samce, značně zhrubly, což bylo vzhledem ke skutečnosti, že jsme je

hodlali použít k chovu, dosti na pováženou. Zadruhé jim jejich dosavadní klec začala být nebezpečně malá. Oba tyto problémy se jako zázrakem téměř naráz vyřešily. Brian Park, jerseyský starousedlík, pozdější člen výboru Jerseyské ochranářské nadace a nakonec její předseda, nám pod dojmem mého vystoupení v lokální televizi, kde jsem (jako tou dobou všude a v jednom kuse) fňukal nad nedostatkem prostředků, daroval sumu deseti tisíc liber. Tuhle neočekávanou nebeskou manu jsme použili k vybudování nového obydlí pro naše gorily, které bylo sice naprosto perfektní, ale samo o sobě nijak neřešilo jejich sexuální problém. Současně se však objevil i náš další zachránce, ředitel basilejské zoo, pan Ernest Lang, který se stal našim gorilám manželským poradcem i dohazovačem v jedné osobě. Byl prvním člověkem, kterému se podařil odchov goril v zajetí tak, že se o mládě postarala sama matka a ne, jak se to až do té doby praktikovalo, odborný personál zoologické zahrady. Navštívil nás přímo na Jersey, pochválil naši činnost a posléze nám zatelefonoval, že je ochoten přenechat nám Jamba, prvního vlastní matkou v zajetí odkojeného gorilího samce a dnes už osvědčeného plemeníka, aby

ulehčil situaci našich staropanenských gorilích slečen. Nabídne-li vám někdo, že vám jen tak beze všeho přenechá mladého gorilího samce k chovu, je to stejná vzácnost, jako kdybyste znenadání ve své peněžence vedle kreditkarty objevili originální klíč od Fort Knoxu.

Jak se zdálo, byl rázem celý problém vyřešen. Zbývalo jediné: pokusit se z otevření nového pavilonu goril a z příjezdu jejich ženicha vytěžit náležitou publicitu. Koho požádat o slavnostní zahájení? Nabízela se celá škála významných ochranářů a přírodovědců, ochotných slavnostně zahájit či otevřít cokoli a kdekoli na světě. Jenomže já jsem toužil po někom, kdo stojí mimo ochranářské hnutí, protože jsem chtěl dokázat, že otázky zachování ohrožených živočišných druhů zajímají i jiné lidi než jen biology a přírodovědce. Ale musela by to, pochopitelně, být zároveň populární a obecně známá osobnost. Po mnoha úvahách padla má volba na Davida Nivena, vynikajícího herce, kterého jsem vždycky obdivoval. Bude-li ovšem světově proslulý a populární herec jeho formátu ochoten figurovat u zahájení provozu opičince a gorilích zásnub, to byla dosud nezodpovězená otázka. Obrátil jsem se tedy na svého literárního agenta a

ten mi zprostředkoval spojení na Nivenova syna, který bydlel a pracoval v Londýně. Zeptal jsem se ho, zda se domnívá, že by jeho otec byl ochoten přijmout roli starosvata na gorilí veselce.

„Nemám nejmenší ponětí," zněla jeho pobavená odpověď, „ale vím, že táta miluje bláznivé a neobvyklé podniky. Proč mu rovnou nenapíšete a nezeptáte se ho?"

Zachoval jsem se tedy podle jeho rady a brzy jsem obdržel telegram následujícího znění: „S potěšením budu figurovat na gorilí svatbě – s podmínkou, že nebudu ani na okamžik zanechán se šťastnými novomanžely o samotě – David Niven."

Davida i jeho okouzlující manželku jsem byl přivítat na letišti a vzpomínám si, že slavný herec byl navzdory vichřici a průtrži mračen ve vynikající náladě. Během oběda jiskřil humorem a jemným vtipem, a já jsem si s potěšením uvědomil, že jeho neodolatelný šarm je zcela přirozený a nehraný. Vyprávěl spoustu zábavných (a neotisknutelných) historek o Errolu Flynnovi, k němuž zjevně choval úctu hraničící s obdivem.

„Ale ať si o Flynnovi říká kdo chce co chce, jedno je jisté," pravil nakonec smrtelně vážně. „Dostanete-li se do

maléru, můžete si vždycky být jisti, že Errol Flynn se na vás spolehlivě vykašle."

Nazítří po desáté hodině jsem manžele Nivenovy odvedl na prohlídku zoo, která je doslova nadchla. Když jsme došli k orangutanům, seznámil jsem je s nejrozkošnější, nejhezčí, nejvlídnější a nejmacatější samicí Bali, která byla tou dobou ve vysokém stupni těhotenství. Ležela na slámě a s buddhovským klidem na nás hleděla svůdně mandlovýma očima. Oranžovou srstí porostlé bříško se jí dmulo pod těžce nalitými prsy, se kterými by na soutěži o titul Miss orangutanka zcela jistě vyhrála první cenu.

„Jen se koukněte," řekl jsem Davidovi, „nepřipadá vám, že je svým způsobem podobná Lollobrigidě?"

Jen co jsem domluvil, Bali se maličko nadzvedla a značně nespolečensky si hlučně ulevila.

„Nejen podobná," přisvědčil David, „ale dokonce i tak zavání."

Po bohatém, šampaňským hojně zalévaném poledním občerstvení začal David jevit známky nepokoje.

„Poslyšte, kamaráde," zeptal se mě nakonec, „mohl bych se tu někde převléknout?"

Udiveně jsem pohlédl na jeho skvělý oblek, který byl vrcholem elegance a krejčovské dovednosti.

„Proč se, pro všechno na světě, chcete převlékat?" zeptal jsem se nechápavě.

Ale slavný herec se na mě zamračil. „Chcete říct, že při takové příležitosti mám mít na sobě tohle?" zeptal se a pohrdlivým gestem ukázal na svůj perfektní oblek.

„Co se vám, proboha, na tom oblečení nelíbí?" nechápal jsem.

„Je naprosto nevyhovující," odbyl mě David. „Mám tady oblek, který jsem si dal ušít na svatbu svého syna. Koneckonců se domnívám, že co bylo dobré pro mého syna, mělo by stačit i gorilám, nemyslíte?"

S tím jsem ovšem souhlasil a proto jsem ho zavedl do své ložnice, kde jsem ho zanechal s další lahví šampusu, aby mu pomohla při náročném procesu převlékání. O deset minut později jsem nahlédl do místnosti, abych zjistil, jak je daleko, ale zastihl jsem ho ve spodním prádle a se sklenkou šampaňského v ruce. Bylo vidět, že je krajně rozrušen.

„Děje se něco?" zeptal jsem se.

„Mám problém," pravil zkroušeně David.

„Jaký problém?"

„Bojím se, že zapomenu text," přiznal se jeden z nejslavnějších hollywoodských herců.

„Že zapomenete text? Proboha jaký text? Přece stačí, když prohlásíte budovu za otevřenou a gorilám popřejete hodné štěstí," uklidňoval jsem ho a nalil mu další sklenku šampusu.

„Ale vy mi vůbec nerozumíte," naříkal umělec. „Já jsem si připravil proslov, ale teď mám hrůzu, že jsem všechno zapomněl."

„Kolik filmů jste natočil?"

„To nevím… snad padesát… aspoň myslím. Co to s tím má co dělat?"

„Pokud máte tolik zkušeností s vystupováním, tak přece nezbreptáte pár vět na otevření gorilího příbytku!"

„Ale to se vůbec nedá srovnávat!" protestovala hvězda. „Když něco zkazíte při filmováni, jednoduše se to natočí znovu. Ale provoz pavilonu goril dvakrát zahajovat nemůžete. To by bylo krajně neprofesionální."

S účinnou pomocí dalších dávek šampaňského se mi nakonec podařilo Mistra nasoukat do připraveného oděvu – prudce elegantního žaketu v barvě holubičí šedi

s kalhotami, jaké nosívali američtí hazardní hráči na kolesových parnících, plavících se v minulém století po Mississippi. Po pravdě jsem velkého Davida Nivena ujistil, že mu oblek dokonale sluší a spěšně jsem ho doprovodil k novému pavilonu goril, kde bez jediného breptu pronesl skvělou, dokonale duchaplnou a vtipnou zahajovací řeč. Když jsem ho však později přivedl zpět do ústřední budovy a napojil ho dávkou tvrdšího drinku, všiml jsem si, že se mu ještě stále trémou třesou ruce. A to je, prosím, uvědomil jsem si, zasloužilý a oprávněný držitel Oscara, jenž proslul svým šarmem i chladnokrevností za všech myslitelných okolností…

Teď, na začátku sedmdesátých let, máme už za sebou řadu úspěšných odchovů vzácných zvířat a seznam druhů, o které pečujeme, utěšeně roste. Je to výsledek mých vlastních sběratelských expedicí, ale také koupí od jiných zoologických zahrad, nebo od obchodníků se zvířaty a překupníků. V době našich začátků nebyl obchod se vzácnými druhy protizákonný jako dnes, a koupě určitého zvířete byla často jedinou možností udržení chovné skupiny. Říkal jsem si, že naše zoologická zahrada nabízí zvířatům daleko lepší osud,

než je utrpení v krámcích obchodníků či v malých, špatně vedených soukromých sbírkách a zvěřincích. (Dnes si ovšem s řadou respektovaných zoologických zahrad nejrůznější vzácná zvířata vyměňujeme či zdarma půjčujeme.) Stále jsme ještě trpěli chronickým nedostatkem prostředků, ale situace se postupně zlepšovala a naše reputace rostla, takže lidé mimo svět zvěřinců a zoologických zahrad si zvolna zvykali nejen tleskat našim úspěchům, ale čas od času i sáhnout do kapsy a velkoryse podpořit naše snažení.

Bylo to právě v době, kdy jsem se chystal k odjezdu do svého malého domku v jižní Francii, abych tam v klidu pracoval na další knize a vydělal si tak na chléb náš vezdejší, když jsem se dozvěděl, že princezna Anne hodlá navštívit náš ostrov. Na naléhání svého okolí jsem zatelefonoval příslušným mocipánům, kteří se zabývali organizací královské návštěvy, abych se jich zeptal, zda princezna hodlá též navštívit naše panské sídlo a poznat zvířata, o která pečujeme. Zdůraznil jsem, že jde o pouhý dotaz, neboť se chystám odcestovat do Francie, ale pokud by nás snad Její královská Výsost měla poctít svou návštěvou, samozřejmě svůj odjezd odložím.

Potentáty můj dotaz doslova šokoval. Vodit princeznu do zoo? Nikdy! Program návštěvy je již hotov a je zcela neměnný. Krom toho je v něm obsažena řada daleko zajímavějších a přitažlivějších prvků, jako například (alespoň pokud si dobře vzpomínám) návštěva nově otevřené čistírny odpadních vod. Lehce rozladěn skutečností, že naše práce je pokládána za cosi podřadnějšího než obecní kanalizace, sdělil jsem výsledek svého šetření výboru nadace, který se usnesl, že je to směšné a že mám znovu vejít ve styk s příslušnými orgány. Opět jsem tedy volal do Londýna. Řekl jsem, že se chci pouze ujistit, zda nedošlo k omylu, jelikož opravdu odjíždím a mám v úmyslu zůstat ve Francii, dokud svou novou knihu nedokončím. Ne, odpověděli mi královští byrokrati, určitě o žádný omyl neběží. Princezna se rozhodně zajímá daleko víc o problematiku hygieny a čistoty městských aglomerací, než o jakési obskurní formy zvířecího světa. Tak jsem se sebral a odjel do Francie.

Začínal jsem zrovna psát druhou kapitolu, když mě dostihl bleskový telefonát z Jersey. Princezna chce za každou cenu vidět naši zoologickou zahradu. Byl bych

tak laskav a vrátil se neprodleně na Jersey? Ne, odpověděl jsem, v žádném případě. Bylo mi řečeno, že Její královská Výsost zoo rozhodně nenavštíví. Proto jsem odjel do Francie, kde hodlám setrvat, abych si psaním vydělal na živobytí. Samosebou, že jsem byl rozhodnut se vrátit, ale urazila mě nafoukanost a tupost mocipánů, které jsem chtěl trochu podusit ve vlastní šťávě. Telefonáty pokračovaly. Podplácení, vydírání, lichotky i přemlouvání na mě nezabíraly. Nakonec, když už to vypadalo, že doženu příslušné činitele k hromadné sebevraždě, milostivě jsem se uráčil souhlasit s návratem. Až do jižní Francie jsem slyšel úlevný vzdech, ozývající se ze vzdálených Britských ostrovů.

S podobnými návštěvami jsem dosud neměl nejmenší zkušenosti. Můj jediný kontakt se Dvorem zatím spočíval v tom, že jsem kdysi jako mladíček mával v Londýně při jakési reprezentativní příležitosti na okraji stotisícového davu papírovou britskou vlaječkou. Neměl jsem ani tušení o spletitosti a komplexnosti organizace královské návštěvy a intenzivním detektivním průzkumu, při němž bezpečnostní pracovníci prozkoumávali píď po pídi budovy i park (zeptal jsem se

nevinně, jestli nechtějí prošacovat i naše gorily, ale to odmítli); každý krok musel být předem pečlivě naplánován a rozvržen. Vyhradili mi pětadvacet minut, během kterých jsem měl princezně ukázat sedm set zvířat roztroušených po zhruba dvacetiakrovém pozemku a zároveň ji seznámit s funkcí a smyslem naší nadace. Měl jsem sto chutí se zeptat, kolik času vyhradili mocipáni vznešené návštěvě na prohlídku kanalizační čističky.

Bylo mi jasné, že taková návštěva by musela proběhnout spíš tryskem než v podobě civilizované procházky, takže bude třeba koncentrovat do malého prostoru alespoň ta zvířata, která by mohla princeznu zajímat. Dále jsem zjistil, že vyhlídka na setkání s příslušnicí panovnické rodiny mě předem uvádí do rozpaků. Co jí vlastně řeknu? Vyprávění o našich dosavadních úspěších mi náhle připadalo stejně poutavé, jako nedělní kázání ve venkovském kostele. Měl jsem pocit, že celý ten podnik je v podstatě omyl. Toužil jsem se vrátit do Francie, ale už to nešlo. Když jsem čekal na příjezd královské limuzíny, připadal jsem si jako někdo, kdo má prvně v životě vstoupit na jeviště, a přitom cítí,

že má ruce neohrabané jako lopaty větrného mlýna, nohy z olova a v hlavě prázdno jako po prodělané lobotomii. Ale v okamžiku, kdy princezna vystoupila z vozu a já se sklonil nad její rukou, všechny mé skrupule byly náhle ty tam. Zjistil jsem, že hovořím s krásnou, elegantní, vysoce inteligentní ženou, která dovede klást nečekané otázky a zajímá se o věci kolem sebe. Toužil jsem, aby někam zmizela celá ta družina hodnostářů, kteří se za našimi zády neustále přelévali a cosi nesrozumitelně brebentili, aby zmizeli novináři, kteří pobíhali kolem nás a v jednom kuse cvakali fotoaparáty jako hejno zblázněných cvrčků. Cítil jsem, že tahle kombinace bude moje zkáza: že se co nejdřív docela určitě dopustím nejhoršího faux pas v mém životě.

Přistoupili jsme s princeznou k řadě opičích klecí. Jednu z nich obýval nádherný mandril, který se jmenoval Frisky. Byl (u mandrilů je tento výraz plně na místě) v plném rozkvětu. Nos, nosní přepážku a ústa měl rudá, jako by používal nejkřiklavější rtěnku. Po obou stranách nosu měl jasné, jako chrpa modré pruhy. To vše rámovala zrzavozelená srst a bílý vous, takže vypadal jako divošská maska afrického kouzelníka, jehož kmen

miluje své sousedy výhradně v lahodné kuchyňské úpravě. Avšak ať byl Friskyho obličej jakkoli efektní, byl naprosto ničím ve srovnání s jeho zadkem, který se vymykal jakémukoli popisu. Měl ho řídce porostlý zelenkavými a bílými chloupky a vypadal, jako by právě vstal ze záchodového prkýnka čerstvě natřeného jásavě vlasteneckými barvami. Okraj zadnice (včetně genitálií) měl chrpově modrý a její střed zářil šarlatem zapadajícího slunce. Už dávno jsem zaznamenal, že většinu žen, které jsem tudy prováděl, uchvátily Friskyho zadní partie daleko víc než jeho papula. Pro tento případ jsem měl připravený stupidní vtip, který jsem vždy stereotypně opakoval. Zachoval jsem se jako naprostý idiot a ani dnes jsem si tuhle blbinu neodpustil. Jakmile nás Frisky spatřil, zazubil se a chlubně na nás vystrčil zářivou zadnici.

„Senzační zvíře, viďte, madam," vyletělo ze mě naprosto automaticky. „Řekněte, nechtěla byste mít taky tak nádhernou sedinku?"

V tu chvíli jsem ze skupinky potentátů za svými zády uslyšel hromadné škytnutí a vzápětí kdosi zaúpěl tak slabounce a bolestně, že to připomínalo zděšené písknutí

přišlápnutého polního hraboše. S hrůzou jsem si uvědomil, že jsem provedl cosi příšerného. Princezna nehnula brvou a pečlivě si prohlédla Friskyho zadní líc.

„Ne," pravila po chvíli. „Myslím, že bych nechtěla." Pak jsme pokračovali v prohlídce.

Když vznešená návštěva odešla, nalil jsem do sebe několik sklenek whisky, abych se alespoň jakžtakž uklidnil a otevřeně si přiznal, že jsem se (abych zůstal u zvířecích přirovnání) zachoval jako vepř na banketu. Chtěl jsem se původně princezny zeptat, zda by nebyla ochotná převzít nad námi patronát, ale jaký by to teď mělo smysl? Copak je možné, aby se členka královské rodiny zahazovala s organizací, jejíž čelný představitel se jí zeptal, zda by nechtěla mít zadek jako opice? Za takový trapas se člověk ani nemůže jaksepatří omluvit, nechce-li celou věc ještě víc rozmatlávat.

Kdekým podněcován jsem však o několik týdnů později přece jen princezně napsal, nechtěla-li by se stát naší patronkou. K mému úžasu i potěšení odpověděla kladně. Nevím, nakolik to byla Friskyho zásluha, ale ze samé radosti jsem mu koupil krabičku lentilek, které mi ho svými zářivými barvami tak trochu připomínaly.

PUTOVÁNÍ SE ŽEBRÁCKOU MISKOU

Vždycky jsem měl neodbytný dojem, že není nic snazšího, než sehnat peníze na věci sporné, či dokonce škodlivé. Snad všechny ochranářské a konzervátorské organizace se v jednom kuse honí za nejrůznějšími sponzory a mecenáši, aby od nich vyžebraly alespoň drobty přebytků tohoto světa. Ale prostředky na stavbu nukleární ponorky, pikslu nervového plynu či jednu až dvě atomové pumy se jako zázrakem najdou vždycky.

Podobně jako jiné dobročinné a neziskové organizace trpěli jsme i my chronickou finanční chudokrevností, takže jedním z mých hlavních úkolů bylo lítat jako fretka od čerta k ďáblu a shánět sponzory. Během této činnosti se mi podařilo (ač to dělám nerad a k mámení peněz nemám ty správné vyděračské vlohy) postupně nashromáždit překvapivé sumy z nejneuvěřitelnějších zdrojů a od nejpodivnějších lidí.

Jeden (mně do té doby zcela neznámý) kanadský člen naší nadace mi daroval sto tisíc liber jen proto, že jsem měl tu odvahu mu říci (když se pozastavoval nad

chatrným stavem našeho oddělení plazů), že sežene-li mi peníze, vybuduji nejdokonalejší pavilon plazů na světě.

Mám schovaný dopis od jistého školáka s přiloženým výplatním lístkem na padesát pencí. Chlapec se v něm omlouvá, že posílá tak málo (celé své týdenní kapesné), ale doufá, že nám tím pomůže.

Vlastním i psaníčko od staré důchodkyně, do kterého vložila dvě libry s omluvou, že si při své penzi nemůže dovolit poslat větší obnos. Doufá však, že její drobný příspěvek vhodně použijeme.

Telefonoval jakýsi právník z Kalifornie. Zeptal se, jsme-li „Durrellova Zakotvená archa." Odpověděli jsme, že ano, že se to dá tak říct. Nato nám sdělil, že paní Nubelová zemřela a odkázala nám sto tisíc dolarů. Tu dámu jsem neznal, nikdy jsem se s ní nepotkal a nebyla ani členkou naší nadace. Mohu se jen dohadovat, že četla některou z mých knih o naší činnosti na Jersey.

Živě si vzpomínám na jednu obzvlášť zlou zimu. Bylo to v době, kdy jsem vyhodil prvního ředitele a sám se ujal řízení zoologické zahrady. Blížící se Vánoce nám přinesly pramálo radosti. Pro mnohé lidi je tato doba časem oslav a rodinného štěstí, ne však pro mne. Je to

období, kdy nejezdí žádní turisté a navíc bývá tak odporné počasí, že ani toho nejodvážnějšího místního obyvatele nenapadne jít se v dešti a větru procházet po zoo. V té době stoupají ceny potravin, ale zvířata mají přitom zvýšenou chuť k jídlu. Máte-li všechny obyvatele zoo udržet v teple, šplhá spotřeba elektřiny na trojnásobek. Zvířata trpívají depresemi, protože za nimi nepřicházejí lidé, které by si mohla prohlížet a okukovat. Pozorujete zaměstnance, jak s promodralými nosy vlečou náklad krmiva metrovými závějemi a současně se vám neodbytně vtírá otázka, budete-li jim příští týden vůbec s to vyplatit mzdu. Byla to, jak výstižně praví Shakespeare, „zima mých strastí". I navlékl jsem si kabát a vypravil se za svým bankéřem.

Často mě pronásledovala silná, snad paranoidní představa, že trávím víc času v kanceláři banky než v zoologické zahradě. Pokládal jsem za obrovské štěstí, že vedoucím místní pobočky byl úředník, který na rozdíl od většiny svých nelítostných kolegů byl mírný, vlídný a chápavý člověk. Pokud se kdy bankéři dostanou do nebe (a v tomto smyslu se o ně, celníky a výběrčí daní už dávno vede klasický teologický spor), pak ten můj bude

mít docela určitě nárok na ten nejrůžovější obláček, křídla a erární harfu, neboť mi v nejčernější den mého života přispěchal na pomoc. Pozdravili jsme se strojenými úsměvy a s falešnou bodrostí, jakou lidé zpravidla projevují v čekárně u zubaře a celách odsouzenců. Pak jsme usedli nad podrobnými výpisy. Byly to tytéž číslice, které jsme prostudovali už před deseti dny, ale bankéř se tvářil, jako by ho neobyčejně překvapilo, že se za tu dobu nezměnily.

„Ovšem, ovšem… ano, bude to tak," pravil zamyšleně a přejížděl prstem po sloupci číslic, jako by se v něm snažil odhalit nějakou numerickou chybu. „Ano, skoro to vypadá, jako by vám chyběly prostředky…"

Mlčel jsem. Koneckonců se na to taky nic říct nedalo.

„Jak se mi to jeví," pokračoval bankéř s pohledem upřeným ke stropu, „potřebovali byste určitou částku na překonání zimních potíží."

„Dva tisíce liber," špitnul jsem.

Přikývl. „Nejspíš asi nemůžete… tedy z nějakých zdrojů… ovšem, chápu… zajisté… Vaše debetní saldo u nás v tuto chvíli činí… tak se podíváme… deset tisíc liber. Opravdu nemůžete nějakým způsobem…? Ano,

ano, rozumím…" Dlouze se zamyslel. Pak vytáhl malý zápisník a napsal do něj jméno, adresu a telefonní číslo. Lístek vytrhl a jako náhodou ho položil přede mne. Nakonec vstal a začal přecházet po kanceláři.

„Na tomhle ostrově je řada lidí, kteří by vám… ehm… jistě pomohli, pokud by věděli o vašich těžkostech," řekl. „My bankéři jsme – podobně jako lékaři – vázáni slibem mlčenlivosti. V žádném případě nemám právo poskytnout vám jméno, adresu či telefonní číslo kteréhokoli našeho klienta, ani vám prozradit skutečnost, že vládne podstatnými aktivy. Je to smůla, víte?"

Na chvíli se odmlčel a zhluboka vzdychl, jako by ho neskonale zmáhala tíže bankovního tajemství, které nese na bedrech. Pak se ale napřímil a viditelně pookřál.

„Přijďte za mnou za pár dní a povězte mi, jak jste se se svým problémem vyrovnal, ano?" pravil s úsměvem a podal mi ruku.

Vrátil jsem se do zoo. Jakživ jsem se nenaučil říkat si o peníze, dokonce ani lidem, kteří mi je dluží; ale papírek, který jsem držel v ruce, mě stavěl před naprosto nezvyklý úkol, pro který neexistují žádná předem daná pravidla a na nějž jsem se cítil dokonale nepřipraven. Co

má asi tak říci člověk, který za větrného a studeného večera volá někomu naprosto cizímu, aby ho požádal o dva tisíce liber? „Tady Durrell – zoologická zahrada. Máme tu určitý problém…" Ještě si bude myslet, že některá naše gorila rodí a já jsem si ho spletl s nějakým významným veterinářem. Nebo: „Jsem ze zoologické zahrady a chci vám udělat návrh, který by vás mohl zajímat…" To zase vypadá jako nějaká podivná skrytá narážka či neslušná nabídka. Tuto formu jsem rovněž okamžitě zavrhl. „Nechcete mi dvěma tisícovkami zamáznout část mých dluhů?" znělo by asi až příliš bezostyšně a navíc by to zaváněl mafiánskými metodami. Nakonec jsem se s vlhkými dlaněmi a staženým hrdlem rozhodl pro formulaci, kterou jsem pokládal za nejvhodnější:

„Ehm… tedy… promiňte. Jmenuji se Durrell," představil jsem se mírnému a zdvořilému hlasu, který se ozval ve sluchátku. „Já jsem… ze zoologické zahrady. Obracím se na vás, protože… protože bych potřeboval… v něčem poradit."

„Ale ovšem, samosebou," odpověděl pan X. „Kdy za mnou chcete přijít?"

„Vadilo by, kdybych se stavil – hned?" kul jsem žhavé železo, ačkoli jsem byl přesvědčen, že dostanu zápornou odpověď.

„Bezevšeho," pravil ten zdvořilý pán. „Trefíte sem? Budu vás čekat za půl hodiny."

Jízda deštěm a vichřicí, provázenou občasnými blesky a hromobitím, měla všechny vnější rysy nefalšovaného hollywoodského thrilleru. Jediné, co ještě chybělo, aby mi dveře otevřel Boris Karloff. Ale přišel mi odemknout pan X osobně. Byl to štíhlý džentlmen s velkým mírným obličejem, inteligentníma očima a samozřejmým společenským šarmem. Vcelku mi připomínal staršího spolehlivého retrívra. Projevil účast nad tím, že jsem promokl, pomohl mi z kabátu a pozval mě do obýváku, kde sice v krbu neplápolal tajemný dickensovský vánoční oheň, ale zato tam mile poblikávala obrazovka drahého barevného televizoru.

„Račte dál," vyzval mě pan X. „Víte, touhle dobou se můj tatínek vždycky kouká na televizi." Jeho otec vypadal tak na pětaosmdesát, ale mohl být i mladší. Soudím podle sebe, protože v tu chvíli jsem si připadal

zhruba dvakrát tak starý jako on, takže se taky mohu ve svém odhadu mýlit.

„Nemohli bychom hovořit někde zcela soukromě?" vykoktal jsem.

„Můžeme jít jedině ke mně do ložnice," navrhl pan X.

„Děkuji vám."

Zavedl mě do miniaturního pokojíku s obrovskou dvojitou postelí. V životě by mě nenapadlo, jak je těžké hovořit o obchodních záležitostech v malém pokoji, kde jedinou možností je sednout si na postel. Oba jsme se tedy se sklenkami drinku v rukou usadili na okraji tohoto královského lože. Museli jsme vypadat jako nesmělí panenští snoubenci o svatební noci.

„Takže," zeptal se pan X, „co mohu pro vás udělat?"

Řekl jsem mu to.

Vyslechl mě bez jediné otázky.

„Ale samozřejmě, že vám pomohu," řekl nakonec a natáhl se pro láhev, aby nám nalil další sklenku. Sesouvali jsme se stále blíž k sobě a chvílemi jsem si připadal jako na trampolíně. „Kolik potřebujete?" zeptal se.

Cítil jsem se v téhle situaci jako ušmudlaná laciná

prostitutka, která narazila na snadno odíratelnou oběť, ale chraplavě jsem vyslovil požadovanou sumu. Dodnes vidím tu šekovou knížku, do níž pečlivým písmem zapisoval magickou číslici. Brzy nato jsem už opět stál v dešti a větru, ale v kapse mě hřál šek na dva tisíce liber. Ten člověk byl taktní a noblesní. Po celou dobu budil dojem – dokonce i když jsme spolu seděli na té trampolíně – že ne já, ale on je mým dlužníkem. Něco takového je neklamnou známkou nejen dobrého vychování, ale i ušlechtilé povahy. V tu chvíli jsem se pevně rozhodl, že po něm pojmenuji prvního orangutana, který se u nás narodí. O tři měsíce později se jméno pana X objevilo na titulních stránkách všech novin. Vyšlo najevo, že podvodným způsobem připravil celou řadu poctivých jerseyských spoluobčanů o značnou část jejich majetku, v důsledku čehož bude nucen strávit nějaký čas v jednom z ne zcela pohodlných vězení Jejího Veličenstva. Moc mě mrzí, že jsem ho nepoznal dřív. Nejen pro jeho šarm a noblesu, ale i pro jeho šťastný banditismus. Mohl jsem se od něj mnohému přiučit.

Během mé kariéry Robina Hooda (při níž jsem bohatým bral a ochranářům dával) jsem hodně cestoval a

zažil mnohá dobrodružství, někdy více, jindy méně zábavná, ale nikdy by mě nenapadlo, že má snaha o získání prostředků na záchranu zvěře bude spojena se dvěma vzájemně zcela odlišnými zeměmi, jež se navzdory všem rozdílům nesmazatelně vryly do historie mé práce na Jersey. Jednou z nich je nejmocnější a nejbohatší země světa – Spojené státy americké, druhou pak chudý, zubožený a opuštěný ostrov v Indickém oceánu. Ale právě ten na sebe nejdřív soustředil mou pozornost.

Rozkládá se při jihovýchodním africkém pobřeží, na délku měří šestnáct set kilometrů a v nejširším místě pět set, takže vcelku připomíná rozpláclou, nepodařenou omeletu. Chlubí se libozvučným jménem Madagaskar a je čtvrtým největším ostrovem světa. Z biologického hlediska je Madagaskar jedním z nejpozoruhodnějších míst naší planety. Příčina této skutečnosti tkví v příšeří věků, v době, kdy se utvářely a lámaly kontinenty, jež se jako papírové člunky na rybníku vznášely na žhavém kašovitém povrchu Země. Tehdy se Madagaskar oddělil od mateřské africké pevniny a jako gigantická archa, vezoucí zárodky budoucích rostlin a zvířat, zaujal svou

dnešní polohu. To způsobilo, že rostliny a živočichové se tam vyvíjeli izolovaně a zcela odlišně od příbuzných pevninských druhů.

Téměř všechny tamní živočišné druhy jsou zcela ojedinělé a nikde jinde se s nimi nesetkáme. A že jich je! Lemuři, od velkého bílého a černého indri velikosti čtyřletého děcka, až k maličkým lemurům rodu Microcebus, z nichž někteří nejsou větší než krabička od zápalek; stínky zvící golfového míče; celá velká škála ježkům podobných bodlínů, z nichž někteří rodí nadměrné množství potomstva; želvy velké jako podnožky a jiné zas malé jako podšálky; tak obrovská orchidej, že ji mohou oplodnit jen motýli s enormně dlouhým sosákem; skromný karafiát, který pomáhá při léčbě leukémie a řada dalších a dalších biologických divů tohoto přebohatého ostrova.

Bohužel je Madagaskar zároveň přímo učebnicovým příkladem, jak dokážeme ničit svou planetu. Tento druhdy převážné zalesněný, rostlinstvem i zvěří oplývající ostrov je dnes v naprostém úpadku. Jeho trávu v neúnosné míře spásají obrovská stáda zebu (držená spíše jako symbol moci a postavení než jako zdroj

potravy) a lesy jsou v důsledku naprosto nevhodných zemědělských metod stále rostoucího počtu obyvatel nelítostně mýceny a vypalovány. Devadesát procent madagaskarského lesního bohatství už nenávratné zmizelo. To ovšem neznamená jen zkázu mnoha stromů a rostlin, ale také živočichů, kteří jsou na nich závislí. Místo lesů nastupuje eroze a vysoušení, jež poznamenalo krajinu řadou vrásek, připomínajících stařeckou tvář. Letíte-li dnes nad Madagaskarem, na vlastní oči můžete spatřit, jak tento ostrov smrtelně krvácí, neboť bez lesů je jeho půda splavována řekami do moře; uvidíte mohutné proudy odplývajícího lateritu, valícího se jako krev z prořízntutých žil do modrých vln Indického oceánu.

Není jistě třeba zdůrazňovat, že Madagaskar má pro konzervátory prvořadý význam, protože při současném tempu destrukce se dá očekávat, že stovky zcela unikátních forem života (z nichž mnohé mohou mít pro člověka obrovský význam) během příštích dvaceti až padesáti let – a možná i dřív – zcela zmizí. Ale je těžké šířit ochranářské myšlenky v prostředí, kde úroveň vzdělání je neobyčejně nízká a ekonomické podmínky

víc než svízelné. S děsem si člověk uvědomí, že Francouzi v době své koloniální nadvlády sice určili obrovská území za přírodní rezervace, ale nedokázali zajistit, aby tyto oblasti byly řádně spravovány a stráženy; ba co víc, nepostarali se, aby si domorodé obyvatelstvo uvědomilo úžasnou hodnotu svého přírodního dědictví. Až donedávna znal běžný člověk z ulice zvláštní a výjimečnou faunu své vlasti nanejvýš z přehnaně barevných obrázků několika druhů lemurů na krabičkách zápalek. Bylo zřejmé, že dokud nebude možné rozběhnout konzervátorskou činnost přímo na Madagaskaru, bude nezbytně nutné vybudovat chovné skupiny všech tamních zvířecích druhů, které se podaří získat.

Odjakživa jsme pokládali za rozumné pracovat s běžnými druhy zvířat – příbuznými ohrožených druhů; tímhle způsobem lze totiž nejsnáz získat chovatelské zkušenosti, které se posléze dají využít v péči o podobné, leč ohrožené druhy. Tak například zkušenosti s chovem medvěda černého se vám mohou náramně hodit při zakládání chovné skupiny mnohem vzácnějšího medvěda brýlatého. Když jsme se tedy rozhodli k vytvoření

chovných skupin madagaskarské fauny, vybrali jsme pro začátek druhy, které se daly snadno obstarat a z nichž ani jeden není bezprostředně ohrožen vyhubením. Byli to bodlíni tanrekové, bodlíni Telfairovi, ježkobodlíni obecní a lemur kata, jeden z nejpůvabnějších představitelů lemurovitých. Bodlíni jsou podivná, drobná primitivní zvířata, pohybující se jako bodlinaté hračky na klíček. Uchopíte-li je, dají vám najevo svůj nesouhlas grimasou, při níž pružnou kůži na čele stáhnou až na čumák. Jejich samice mají vůbec nejpočetnější vrhy ze všech existujících savců (u jednoho druhu dokonce až třicet mláďat naráz). Bodlíni vycházejí pouze v noci a živí se hmyzem, vejci, případně i masitou stravou. Žijí výhradně sami pro sebe a patrně se nenajde nikdo, kdo by je – i v nejbujnější fantazii – mohl pokládat za eventuální zvířecí mazlíčky.

Navzdory drobným počátečním překážkám jsme brzy založili vcelku prospívající chovné skupiny těchto zvířat. V případě ježkobodlínů obecných dokonce až moc prospívající, neboť během let jsme to dotáhli na víc než pět set kusů. Jeden z našich samců bodlína Telfairova, kterého jsme získali už jako plně dospělého, dosáhl

hotového rekordu v dlouhověkosti: když zemřel, muselo mu být nejmíň čtrnáct a půl roku, což je na tak křehkého tvorečka stáří přímo neuvěřitelné.

S lemury kata jsme měli nemenší úspěch. Tyhle roztomilé poloopice s černobílou a popelavou srstí s jemně narůžovělým nádechem mají dlouhé, elegantní černobíle pruhované ocasy a žluté oči. Vypadají, jako by vystoupili z některých bizarních kreseb Aubrey Beardsleyho. Pyšně si vykračují s ocasy hrdě vztyčenými jako praporce. Lemuři kata jsou velkými milovníky slunečního svitu. Jakmile se objeví sebemenší záblesk slunce, náruživě se s rozepjatými končetinami a slastně přivřenýma očima vpíjejí do jeho ozdravujících paprsků. Náš první pár ještě předtím, než jsme ho získali, kdosi dost nenápaditě pokřtil na Polly a Petera. Chudák Peter byl vyloženě pod pantoflem. Jeho dominantní manželka ho nelítostně vyháněla ze všech pohodlnějších větví a sluncem ozářených míst a vyhražovala si pro sebe nejlahodnější sousta. Zdálo se však, že Peter je s tímto zacházením smířen, a tak jsme se jim do jejich rodinných záležitostí raději nepletli. Polly byla hotová primadona. Suverénně se pohybovala po kleci a rozkošnicky

nastavovala paže slunci, aby ji svými ultrafialovými paprsky lechtalo a zahřívalo i v podpažních jamkách, nebo tanečními pohyby lovila motýly, kteří byli tak nerozvážní, že proletěli pletivem do nitra klece. Byla-li zrovna v milostivém rozpoložení, obdarovala nás pěveckou produkcí, stejně překvapivou jako dokonale amuzikální.

„Pollynko, buď hodná holčička a zazpívej nám něco. No tak, zpívej, zpívej hezky," vábili jsme ji a lichotili tak dlouho, až se uráčila oblažit nás svým uměním. Napřímila se a zamyšleně upřela pohled žlutých očí kamsi do dálky, jako by uvažovala, jsme-li hodni okusit plody jejího talentu. Po další chvilce drahot a upejpání se chytila větve týmž gestem, jakým si operní divy kladou dlaň na břicho, zaklonila hlavu, do široka otevřela ústa a s vervou hodnou lemuří Marie Callasové se dala do zpěvu.

„Oúúú," zapěla, „áááou-oúúú, áááou-oúúú, áááou-oúúú."

Poté učinila pauzu na potlesk a vzápětí přihodila další sloku:

„Áááou-oúúú, oúúú, oúúú, aúúú," ječela jako přejetá,

„áá-oúúú, áá-oúúu."

Hlasitá pronikavost jejího zpěvu byla poněkud neúměrná jednoduchosti lemuří poetiky.

Jak a kdy sebral Petr odvahu svést svou panovačnou semetriku, to jsme se nikdy nedozvěděli, ale musel nejspíš obratně využít některého ze zřídkavých okamžiků její ženské slabosti, protože Polly k našemu úžasu otěhotněla a posléze i porodila mužského potomka. Bylo to překrásné mimino s velkýma, odu-ševnělýma očima v malém obličejíčku, špičatými, skřítkovskými oušky a tenounkými končetinami, díky kterým vypadal vychrtle jako lemuří vtělení Olivera Twista. Tohle roztomilé děťátko se po celý den vozilo na své mámě tak, že se jí zpředu drželo rozpjatýma ručkama i nohama za chlupy na břiše. Když chlapeček poněkud povyrostl, stal se odvážnějším a vozil se na Pollyiných zádech jako miniaturní, melancholicky se tvářící jezdec na obrovském oři. Poté, co se seznámil s některými taji okolního světa, jeho až dosud melancholický výraz se změnil v lišácky uličnický. Stále častěji se odvažoval seskočit z máminých zad a na vlastní pěst prozkoumávat společné rodinné obydlí, ale pokaždé, když narazil na

nějaké údajné nebezpečí, pohotově vyhledával útočiště v mámině náručí. Tančil a vytáčel rozverné piruety, slunil se po vzoru svých rodičů a drze se jim houpal na ocasech. Dokonce se pokoušel naučit se od Polly jejímu zpěvu; přidával se k ní řezavě chvějivým hláskem, což ovšem nečinilo jejich společnou produkci o nic libozvučnější.

Jakmile jsme zvládli odchov lemurů kata, měli jsme to štěstí, že jsme získali skupinu vzácných hnědých lemurů, pocházejících z jednoho ostrova v souostroví Komory poblíž Madagaskaru. Byla to velká, vytáhlá zvířata s bledýma očima a srstí, připomínající ovčí vlnu v různých odstínech čokoládové, skořicové a černé. Zvykla si velice rychle a v překvapivě krátkém čase jedna ze samic porodila. A tehdy jsme se na základě nepříjemné zkušenosti seznámili s psychologickými problémy, kterým čelí samci tohoto druhu, stanou-li se otci. Jen co se totiž mládě narodilo, samec se ho zmocnil a bleskurychle je zabil. Tento vražedný vztah otce k vlastnímu potomstvu byl pro nás doslova šokující a nezbylo, než hledat způsob, jak odvést či odstranit jeho agresivní sklony vůči novorozenému mláděti. Do každé

klece jsme tedy umístili mateřské doupě, ve skutečnosti klec v kleci. Jakmile bylo jasné, že se mládě už brzy narodí, matku jsme tam zavřeli. Ačkoli byla oddělená, samec ji přesto mohl pozorovat, cítit a eventuálně se jí tenkým pletivem i dotýkat. Daleko důležitější však bylo, že mohl být svědkem porodu a postupně se smířit s myšlenkou, že jeho družka má mimino. Jakmile k tomu došlo, mohla se samice vrátit do společné klece k samci, který teď už svého potomka bral jako hotovou věc.

Jednoho rána jsme s Jeremy Mallinsonem stáli před lemuří klecí a pobaveně sledovali skotačení jednoho mladého páru s jejich společným potomkem.

„Při rychlosti, s jakou se množí, budeme brzy muset uvažovat o dalších možnostech jejich ubytování," poznamenal Jeremy.

„Jo," přikývl jsem, „a bude to stát hromadu peněz."

„To vím taky," souhlasil provozní šéf zamyšleně, „ale uznej, že by to bylo supr, mít tak celé jedno oddělení lemuřích klecí."

„To by jistě bylo," připustil jsem.

Lemuří mládě obratně přeskočilo z mámina na tátův ocas, škodolibě se do něj zahryzlo a bleskurychlým

odskokem uniklo z dosahu rodičovského trestu.

„Uvažuju o tom, že se vypravím do Ameriky," řekl jsem.

„Ty jsi dosud ve Spojených státech nebyl, viď?" zeptal se Jeremy.

„Ne, ale napadlo mě, že by stálo za to, pokusit se založit americkou pobočku naší nadace."

„Kvůli penězům?"

„Jasně," přisvědčil jsem. „Koneckonců dneska jezdí do Ameriky ždímat peníze kdekdo. Nevím, proč bych měl být výjimkou."

„Mohl by to být zajímavý výlet," pravil zamyšleně Jeremy. Ale ani jeden z nás tehdy ještě netušil, nakolik zajímavá se tahle cesta skutečně ukáže.

Rozhodl jsem se, že nepoletím letadlem, protože lety do a po cizí zemi člověka zbavují smyslu pro vzdálenost a připraví ho tak o řadu pozoruhodných zážitků. Usmyslil jsem si, že do New Yorku se vydám na palubě Queen Elizabeth II. a po Spojených státech budu cestovat vlakem a automobilem. Že všichni Američané, se kterými jsem se potkal, pokládali mé přání poznat jejich vlast ze země za bláznivý nápad, mě z rovnováhy

nepřivádělo, jelikož tou dobou jsem znal jen málo Američanů. Vyjednal jsem si přednáškové turné, které zahrnovalo tak vzdálená města jako San Francisco, Chicago a New York, takže jsem věděl, že půjde o dlouhou a náročnou výpravu. Došel jsem k závěru, že budu potřebovat společníka, něco na způsob jakéhosi asistenta či pečovatele, který by zajišťoval hotelové pokoje, obstarával jízdenky na vlak a tak podobně, abych měl volné ruce při získávání co největšího počtu nových členů nadace, především z řad posluchačů, kteří přijdou na mé přednášky. Pro tuto práci jsem si zvolil jednoho starého kamaráda, Petera Wallera, který pár let pracoval v opeře Covent Garden a před časem pomáhal svému příteli Steve Eckartovi založit v Londýně americkou školu. Peter byl štíhlý elegantní pán, který vypadal tak na čtyřicet, i když byl ve skutečnosti mnohem starší. Vládl osobitým šarmem a ženy – zvláště starší dámy – ho doslova zbožňovaly. Předpokládal jsem, že Peter bude tím pravým mužem, který mě ochrání před neomaleností protivně emancipovaných Američanek, o kterých jsem slyšel řadu odstrašujících historek, neboť jsem se obával, že na této cestě mě čeká řada nebezpečných

dobrodružství, na která jsem – jako člověk, uvyklý tak nanejvýš na úskalí, spojená s lovem dravých šelem v džungli – absolutně nebyl připraven. Z Petera se skutečně vyklubal okouzlující, oddaný společník, který se obětavě staral o mé blaho, i když mě tu a tam jeho takřka jeevesovsky snaživé služby trochu zaskočily.

Krom několika perfektních obleků, které jsem si na cestu pořídil, vláčel jsem s sebou pár stovek výtisků Výroční zprávy Jerseyské ochranářské nadace (dost objemný dokument) a několik tisíc letáků, vysvětlujících cíle naší nadace. Vzhledem k tiskárnou zaviněnému zdržení jsme všechny tyto materiály vezli namísto v pevných kartonových krabicích pouze v neforemných, halabala převázaných papírových balících. Na nějaké přebalování nebyl čas, a tak jsme se s Peterem objevili na Queen Elizabeth II. jako dvojice vandráků, stěhujících zařízení cikánského lágru. Vznešeně aristokratický lodní recepční (který vypadal jako některý z velvyslanců Jejího Veličenstva) bez hnutí brvy dohlédl na uložení našich šufťáckých zavazadel do útrob nóbl plavidla a přidělil nám kajuty.

Měli jsme štěstí, protože společně s námi cestovalo několik starých Peterových přátel: Margot a Godfrey Rockefellerovi a jejich dvě děti. Margot, která nám vysvětlila, že patří k chudé části Rockefellerovského klanu, byla atraktivní žena s krásnou, předčasnými šedinami zdobenou tváří a modrýma, téměř jestřábíma očima. Měla šelmovský smysl pro humor a obrovský komediální talent, díky němuž dokázala skvěle parodovat „mrckování" a kňouravý hlas nejedné z afektovaných hvězd hollywoodského nebe. Godfrey byl naopak mohutný svalovec s usměvavě dobromyslnou kulatou tváří a veselýma, věčně trochu ospalýma očima. Jejich roztomilé děti, Parkera a Caroline, jsem soustavně škádlil tím, že jsem jim říkal Rockefellerátka.

Začátek plavby uplynul zcela hladce a Godfrey, který vezl, jak se zdá, ve své kabině zcela nevyčerpatelnou zásobu whisky, trval na tom, abychom se u něj před každým jídlem sešli na aperitiv. Ale pak přišlo špatné počasí. Ráno zůstali Godfrey i Peter ve svých kójích. Neměl jsem moc sil je utěšovat, protože jsem měl dost co dělat sám se sebou. Během snídaně mě vyhledal onen elegantní aristokratický recepční, aby mi oznámil

nemilou novinu, že moje cikánsky spakované rance se během noci potrhaly a v důsledku toho je celá část zavazadlového prostoru po kolena plná nadačních dokumentů a propagačních materiálů, a abych s tím prý něco udělal. Představa, že budu přebalovat stovky výročních zpráv a tisíce letáků byla značně skličující, ale Margot mi přispěchala na pomoc. Svolala Rockefellerátka a ve čtyřech jsme se – vybaveni klubkem motouzu a balícím papírem – odebrali do příslušné místnosti zavazadlového prostoru, abychom obhlédli tu spoušť. Říci, že jsme se po kolena brodili v nadačních materiálech, je slabé. Ale dali jsme se do práce. Zabrala nám celý den, nakonec se nám však podařilo všechno znovu šťastně zabalit a pevně svázat.

„Zaplaťpánbůh," povzdechla si Margot s pohledem na své zrasované ruce. „Že nám to ale dalo zabrat!"

„A já budu mít několik let o čem vyprávět," poznamenal jsem.

„O čem?" zeptala se trochu podezřívavě Margot.

„S chutí budu dávat k lepšímu, jak jsem se na Qeeen Elizabeth II. plavil přes Atlantik společně s příslušníky rodiny Rockefellerů, kteří mi v nákladovém prostoru

přebalovali zavazadla."

„Za to bych tě musela žalovat," varovala mě Margot. „Ale stejně ti nikdo neuvěří, že kdokoli z Rockefellerů by mohl být takový trouba."

Poslední večer před skončením plavby jsme se shromáždili v Godfreyho kajutě, abychom několika lahvemi šampaňského oslavili naše zítřejší přistání v New Yorku. Pod vlivem tohoto vynikajícího nápoje se Peter začal nostalgicky rozpomínat na léta strávená ve vídeňské baletní škole.

„Tam byla kázeň, miláčkové," pravil, spráskl ruce a pohlédl ke stropu. „Kázeň, jakou si vůbec nedovedete představit. Přísná, ale užitečná."

„Jak to myslíš?" zeptal se Godfrey, který tou dobou ležel na zádech na podlaze kabiny jako mořem vyvržená velryba. „To vám zakazovali i pití?"

„Absolutně!" odvětil Peter, jako by ho ještě dnes při vzpomínce na tehdejší přísný režim jímala hrůza. „Jen hodiny a hodiny u tyče, až jsme si mysleli, že nám upadnou nohy."

„A to všechno úplně na sucho?" divil se nedůvěřivě Godfrey.

„Ani kapka chlastu, srdíčko moje, ani jediná kapka."

„To tedy vyžaduje skutečnou zanícenost, to ti povím," konstatoval Godfrey, obraceje se ke mně. „Já si nedovedu představit, jak může někdo tancovat bez pití."

„A co jste tam ještě museli dělat?" zajímala se Margot.

„Tak třeba jsme museli," vyprávěl Peter, nalévaje si pátou sklenku šampusu, „tancovat v takový malý bedně – úplné jsem zapomněl, jak jí říkali – aby nás přinutili tančit na malým prostoru. Kdo přešlápnul, toho okamžitě vylili."

„Jak velká byla ta krabice?" zajímal se Godfrey.

„Asi jako tenhleten stolek," odpověděl mu Peter a ukázal na menší kulatý stolek, který byl součástí vybavení lodní kabiny.

„Ale to není větší než sombréro," divil se Godfrey. „Na tom se přece nedá tancovat!"

„Mexičani tančí na svých kloboucích," pravila zamyšleně Margot, dolévajíc nám sklenky.

„Ale Peter není žádný Mexičan," odporoval jí manžel. „Pokud vím, tak je Ir."

„Irové tančí dřeváčkové tance," přispěchal jsem poněkud matoucím způsobem se svou troškou do mlýna.

„To je fuk, protože já stejně nevěřím, že by to Peter dokázal," trval na svém Godfrey a zhluboka se napil šampaňského.

Dnes vím, že jsme měli být opatrnější. Loď se stále nepříjemně houpala, ale my jsme to díky blahodárným účinkům božského nápoje nevnímali.

„Samosebou, že to svedu," ohradil se Peter, který se cítil dotčen, dovolil-li si někdo pochybovat o jeho schopnostech.

Přesunul stolek do středu kabiny a zamyšleně na něj pohlédl.

„Mám na sobě zbytečně moc šatstva," poznamenal a bez váhání se svlékl do spodků.

„Tak to je důvod, proč mají baleťáci tak špatnou pověst," rýpal Godfrey. „Nevynechají žádnou příležitost, aby mohli exhibovat."

„Ale já přece neexhibuju," bránil se dotčeně Peter. „Viď že ne, Margo."

„Zatím ne," odvětila opatrně mladá dáma.

Peter vystoupil na stolek, vzpažil a v ladném gestu spojil ruce vysoko nad hlavou. Vyhoupl se na špičky a koketně se na nás zahleděl.

„Zpívejte něco," poručil.

Po krátkém zamyšlení zanotoval Godfrey cosi, co vzdáleně připomínalo ústřední melodii z Louskáčka. Peter zavřel oči, protočil se, předvedl pár grand pliés, pak se znovu pozvedl na špičky, aby provedl ladnou piruetu, když tu udeřila osudová sedmá vlna a mohutně zhoupla naše hrdé zaoceánské plavidlo. Náš nebohý samozvaný Nižinskij se s výkřikem zřítil ze stolu a jak dlouhý tak široký se rozplácl na podlahu kajuty. Připomínal nebohé ptáčátko, které se pokusilo vzlétnout z okraje rodného hnízda a zřítilo se do cizího, nepřátelského světa. Byl bledý jako stěna a držel se za stehno.

„Áááou-oúúú," ječel způsobem, který nápadně připomínal lemuří zpěv. „Oúúú, moje noha! Mám zlomenou nohu!"

Tak tohle nám ještě chybělo, pomyslel jsem si. Zítra ráno máme být v New Yorku a můj fámulus má zlomenou nohu.

Zvedli jsme raněného hrdinu, ke zbělelým rtům jsme mu přitiskli číši šampaňského, ujistili ho, že jeho stav rozhodně nevyžaduje, aby mu lodní kaplan udělil

poslední pomazání, a co víc, že určitě nemá nic zlomeného. Škaredě si ovšem pohmoždil stehenní sval, bude tedy muset zajít do nemocnice a dát si nohu zrentgenovat, případně nějak ošetřit. A tak když jsme se nazítří vylodili v New Yorku, mého ubohého Jeevese odvezla sanitka a já se ocitl sám v Novém světě.

Své první přednášky jsem naštěstí měl mít dílem přímo v New Yorku a dílem v jeho nejbližším okolí, takže jsem mohl nechat Petera úpět ve špitálu a jen se zamženým zrakem sledovat astronomický účet za ošetření, jenž den ze dne rostl. V tu chvíli jsem děkoval Bohu za pojistku, kterou jsme před odjezdem uzavřeli. Medicína je v Americe tak lukrativním oborem, až se člověk diví, že nad ní dosud nepřevzala vládu italská mafie.

V prvních dnech mého newyorského pobytu mi slečna, která dočasně zastupovala nemocného Petera, mnohokrát nadšeně vychvalovala jistého dr. Thomase Lovejoye, který byl v jejích očích hotovým darem nebes, takže jsem usoudil, že je do něj nejspíš beznadějně zamilovaná. Tvrdila, že se pokoušela domluvit mi s ním schůzku, ale že dr. Lovejoy je velice těžko zastižitelný.

Až jednoho dopoledne jsme na něj docela náhodou narazili před obchoďákem, kde jsme cosi nakupovali.

„Koukněte, to je on! Tom Lovejoy!" zvolala nadšeně má dočasná strážkyně.

Vzhlédl jsem a spatřil pohledného, štíhlého mladého muže s rozcuchanými tmavými vlasy, vesele jiskrnýma černýma očima a okouzlujícím úsměvem. Má sekretářka nás představila a já jsem jí dal v duchu okamžitě za pravdu, protože i mně byl dr. Lovejoy na první pohled sympatický a myslím, že tento dojem byl oboustranný. Když už jsme na sebe tak nečekaně narazili, zašli jsme okamžitě do nejbližší hospody, kde jsem mu při sklenici piva vysvětlil, o co se v Americe snažím. Pozorně mě vyslechl a dal mi pár dobrých rad. Brzy jsem ke své potěše zjistil, že Lovejoy patří k onomu vzácnému druhu vědců, kteří sice berou svou práci vážně, ale přesto si dokáží sami ze sebe utahovat. Nejspíš to byl právě jeho vynikající smysl pro humor, který nás tak sblížil. Ochránci přírody a konzervátoři se musejí umět smát, nechtějí-li propadat zoufalství a pocitům beznaděje. Tom mi slíbil, že až se vrátím z přednáškového turné, sejdeme se a prodiskutujeme spolu nejvýhodnější způsob, jak

založit americkou pobočku naší nadace.

Amerika byla fantastická a během této své první návštěvy jsem zažil řadu neobyčejně příjemných chvil. Do New Yorku jsme dorazili v době tak silných veder, že podobné dusno jsem krom v západní Africe dosud nezažil. Protáhlá oblaka tmavého smogu se válela mezi mrakodrapy, jejichž špice z nich vyčnívaly jako cukrové homole, ozářené jasnými slunečními paprsky, zatímco spodní patra tonula v husté černošedé mlze. Celý New York mi připadal jako nějaké marťanské sídliště z pera Raye Bradburyho. Ačkoli nemám rád města, New York jsem si upřímně zamiloval. Když jsme se pak přesunuli do Chicaga, které se mi moc nelíbí, ale kde jsem měl přednášet pro skoro dva ticíce posluchačů, Peter, snad aby odčinil své zdravotní selhání, o mne pečoval jako kvočna o kuře. Někdy se však tak důsledně staral o kdejakou drobnůstku, že mu důležité věci unikaly. Tak se stalo, že jsme dorazili do nabité přednáškové síně, abychom zjistili, že polovina instruktážního filmu o Jerseyské ochranářské nadaci, který jsme chtěli divákům promítnout, zůstala kdesi v hotelu. Odjakživa jsem dost nervózní řečník, a tahle skutečnost mi na klidu nepřidala.

Ale v Chicagu nás čekaly ještě daleko horší zážitky. Na koktejlovém večírku, pořádaném po skončení přednášky našimi příznivci pro potenciální sponzory nadace, jsem se v jednu chvíli ocitl vedle pohovky, na níž seděl hubený pán s popelavou pletí. Přistoupila ke mně jakási strašlivá fúrie s jedovatě modrým přelivem na vlasech a rysy ostrými jako indiánský tomahawk a oslovila mě hlasem, kterým by mohla drtit štěrk v kterémkoli kamenolomu.

„Pane Ďúroul," zaskřehotala, „jmenuju se Avensparková a tohle je můj manžel," pravila a majetnickým gestem ukázala na zříceninu po mé levici. Vzájemně jsme se uklonili. „Uvědomte si, pane Ďúroul," pokračovala, „že můj muž a já jsme kvůli vaší přednášce cestovali čtyři sta kilometrů."

„To mi velice lichotí," zakoktal jsem.

„Čtyři sta kilometrů," opakovala, aniž vzala má slova jakkoli na vědomí. „Čtyři sta kilometrů, ačkoli můj manžel je na tom se zdravím strašně špatně."

„Skutečně?" zeptal jsem se a s ustaranou tváří se obrátil k popelavému pánovi. „To je mi velice líto."

„Ovšem," pravil ten nelítostně řezavý hlas. „Je skrz

naskrz prolezlý rakovinou."

Na takové oznámení je ovšem velice těžké jakkoli odpovědět. „Doufám, že se mu brzy uleví," by znělo jaksi dost nepatřičně. Zatímco jsem si zoufale lámal hlavu, co na to řeknu, Peter mě milosrdně vysvobodil a odtáhl kamsi stranou. Tím aspoň do určité míry odčinil svůj poklesek se zapomenutým filmem.

Nastoupili jsme na vlak, jedoucí z Chicaga do San Franciska. Průvodčí, který nás zavedl do předem objednaného soukromého kupé, byl starý, drobný černoch se sněhobílými vlasy, který vypadal jako by přímo vystoupil z románu Jih proti Severu – a k mé veliké potěše taky tak hovořil.

„Tajle to je, pěkně prosím, vaše kupátko, vašnosti, a tajle mlospán váš pan kamarád má to druhý hnejle vejle. Si dovolím přinýst vám vaše kufry, vašnosti."

Protože jsem věděl, že dělící přepážky těchto skvělých lůžkových kupé v amerických dálkových vlacích se dají odstranit, když se průvodčí vrátil se zavazadly, požádal jsem ho, aby tak učinil.

„Jak je ctěná libost, vašnosti," pravil a ochotně otočil jakýmsi knoflíkem, který držel dělící stěnu. Netrvalo

dlouho a měli jsme k dispozici prostorný oddíl se dvěma lůžky, dvěma umyvadly, dvěma skříněmi a dvěma křesly i velkými okny, jimiž jsme se mohli kochat pohledem na uhánějící americkou krajinu. Absolvovali jsme hektický den v Chicagu a tak jsme si zasloužili trochu životních slastí.

„A teď," řekl jsem proto ochotnému průvodčímu, „bychom si s mým přítelem dali lahvičku šampusu Korbel."

„Jak je ctěná libost, prosím pěkně, hnejle je to tu."

Netrvalo dlouho – vlak zrovna vyjel ze stanice a začal projíždět venkovskou krajinou – a náš ochotný průvodčí se vrátil s kbelíkem na led a skvěle vychlazenou lahví vynikajícího amerického šampusu.

„Je libo ji otevřít?"

„Ano, buďte tak laskav. A další láhev můžete dát rovnou chladit."

„Jak račte, vašnosti," odpověděl starosvětsky ochotný průvodčí a chopil se uzávěru zátky.

Poté, co jsem okusil zkušební doušek, nalil nám oběma plné číše, pečlivě ovázal láhev sněhobílým ubrouskem a uložil ji zpět do kbelíku.

„Nějaké další přáníčko, prosím pěkně?"

„Ne, zatím vám děkujeme," odpověděl jsem.

Průvodčí se u dveří ještě na okamžik zastavil. „Esivá panstvo dovolí malou poznámečku," pravil a jeho černou tvář ozářil široký úsměv bělostných zubů, „tak je radost obsluhovat džentlmeny, který eště pořád vědí, jak správně cestovat v nóbl rychlíku."

Jak jsme tak seděli a popíjeli šampus, bájil jsem o slastech jízdy po železnici.

„Je to nejkrásnější způsob cestování," rozplýval jsem se. „Kdo by stál o to, dát se napěchovat do škatulky od sardinek osm tisíc metrů nad zemí společně s lidmi, co zpanikaří při nejmenší nesrovnalosti? S tím se jízda vlakem vůbec nedá srovnávat. Nedřepíš v embrionální poloze, ale můžeš se svobodně procházet. Cestuješ kulturní rychlostí a v pohodlí se můžeš kochat krásami krajiny. A navíc jsi pořád na zemi, takže ti nehrozí, že pilot náhle oznámí cestujícím, že pravý motor je v plamenech, ale že nemají propadat panice. Cesta vlakem je možná trochu pomalejší, ale zato dokonale bezpečná."

Jen co jsem domluvil, vlak se zatřásl, jako by narazil do cihlové zdi. Sklenky se šampusem nadskočily a

rozlily svůj lahodný obsah po podlaze. Kolem oken jsme viděli prolétávat úlomky dřev a kusy železa. Brzdy zaskřípěly a vlak se s rachotem zastavil.

„Myslíš," zeptal se nervózně Peter, „že jsme do něčeho narazili?"

„Nesmysl," opáčil jsem zatvrzele, „vlaky do ničeho nenarážejí."

„Ale tady jsme v Americe," připomněl mi můj společník.

„To je fakt," připustil jsem. „Pojď, půjdem se na to kouknout."

S ostatními cestujícími jsme vystoupili na trať a přešli k lokomotivě, která tu stála zahalena oblaky páry. Vyšlo najevo, že jsme se srazili s obrovským trailerem, který se pokoušel nás předstihnout na nechráněném přejezdu. Nechápu, jaký mohl mít důvod pro svůj husarský kousek. Tažný nákladák se dostal na druhou stranu, ale lokomotiva narazila do vlečného vozu a roztříštila ho. Sílu nárazu jsme mohli odhadnout podle toho, že předsunutý roštový nárazník, který mají americké lokomotivy ještě od dob, kdy jim hrozily časté srážky s bizoními stády, byl zkroucený a zpřelámaný jako

špagety. Natolik, že nám nezbylo než čekat plné tři hodiny, dokud nedorazila náhradní lokomotiva, která se nás posléze ujala. Bylo to naposledy, co jsem Peterovi vykládal o krásách a slastech cestování po železnici. Po příjezdu do San Franciska byl tak šťasten, že máme hrůzy vlaku za sebou, že teprve když jsme byli tři kilometry od nádraží, zjistil jsem, že všechno mé rezervní ošacení zapomněl ve skříni vlakového kupé. San Francisco jsem si zamiloval, ale Los Angeles (bůhví koho mohlo napadnout dát tomuhle městu tak nepatřičné andělské jméno) se mi dokonale zprotivilo. V něm se konala má poslední přednáška pro největší pracháče, shromážděné v luxusním golfovém klubu, jehož členem se nemůže stát nikdo, kdo si nenahrabal alespoň milion babek. Řekl jsem si, že to je pravé místo pro mé omrzování se žebráckou miskou. Hemžilo se to tam nefalšovanými americkými zbohatlíky a jejich paničkami s vlasy obarvenými na růžovo, se supími šíjemi a nepatrnými, leč výmluvnými jizvami, jež prosvítaly pod skutečným či umělým opálením, a vypovídaly o provedených plastických operacích. Dámy byly ověšené šperky jako vánoční stromečky a když se

pohybovaly, chrastily jako orchestrion. Napadlo mě, že kdybych některou z nich zatáhl do křoví a tam ji vysvlékl ze vší té blyštivé nádhery, měla by naše nadace na pár let vystaráno. Dobré vychování mi však bránilo pokusit se tak snadno a rychle získat podporu pro naše zvířata.

Většina mužských protějšků těchto afektovaných a nafoukaných slepic měla čtyřicet až padesát kilo nadváhu, hlasy poničené chlastem a brunátně trucovité ksichtíky přerostlých, opruzeninami trpících batolat. I po golfovém hřišti se – aby snad náhodou nezhubli – pohybovali v elektrických, třásněmi zdobených vozících. Protože kdekoli jinde jsem se v Americe setkával se spoustou podmanivě srdečných a velkorysých lidí, působily na mě tyhle prachaté příšery o to – mírně řečeno – odpudivěji. Bylo v plánu, že zmíněné bytosti z jiného světa oslovím po slavnostní večeři. Té ovšem předcházely dvě hodiny bohatě naplněné nezřízeným popíjením rozmanitých drinků. Když jsem požádal o sklenku whisky, strčili mi do ruky něco jako vázu na kytky s nejmíň čtvrt litrem skotské, čtyřmi fláky ledu, z

nichž každý by stačil na potopení Titaniku, a kafelžičkou sodovky s několika bludnými bublinkami.

V době, kdy jsme sedali k tabuli, byli mí potencionální posluchači už do značné míry pod parou. K jednotlivým chodům se pochopitelně servírovala příslušná vína a hned po jídle následovalo brandy v pohárech připomínajících mísy na polévku. Dáma po mém boku (ověšená čímsi na způsob korunovačních klenotů) držela nejspíš jakousi čistě alkoholovou dietu, neboť v jídle se jen nimrala, ale zato si dopřávala neuvěřitelné množství pití všeho druhu. Několik vět, kterými mě během večeře oblažila, bylo směsicí americké angličtiny s jakýmsi mně zcela nesrozumitelným středoevropským žargonem, takže mi nezbylo, než odpovídat nic neříkajícími „ano", „skutečně?", „no ne!" a „samosebou". Pak konečně nastal můj velký a dlouho očekávaný okamžik. Hostitel, který měl celý tento absurdní podnik na svědomí, povstal a do neustávajícího společenského šveholení ostatních stolovníků pronesl krátkou, zcela neslyšitelnou úvodní řeč, po níž se nečekaně rychle znovu posadil. Dovtípil jsem se, že to je má narážka. Vstal jsem. Hovor ustal a všichni na mě začali čučet.

Spustil jsem tedy svůj předem připravený proslov na obhajobu zvířat, určený uším těchto nejméně přitažlivých savců, jaké jsem kdy spatřil. Jak jsem pokračoval, uvědomoval jsem si nejen sykavý šepot, v němž se znovu začalo rozbíhat společenské klábosení, ale i zvláštní zvuk, který se ozýval hned po mém boku. Opatrně jsem se tím směrem podíval a k nemalému překvapení jsem zjistil, že milostivá s těmi korunovačnímu klenoty (nejspíš ukolébána medovým tokem britské angličtiny, jež kanula z mých rtů) tvrdě usnula, a váha šperků stlačila její bezvládnou hlavu do talíře s jahodovým suflé. Obličej měla zmatlaný růžovou kaší, jež jí bohatě zatekla do nosních dírek. Jak ve spánku zhluboha funěla, suflé jí v nose bublalo a vydávalo klokotavý zvuk, jako kdyby se někdo pokoušel vcucnout brčkem celý zmrzlinový pohár.

Byl jsem šťasten, když jsem se konečně mohl posadit, ale ještě šťastnější, když jsem nazítří odjížděl, bohatší o nepříliš velkorysý dar jednoho sta dolarů, kterého se mi od této prachaté smetánky dostalo.

Bylo bezpodmínečně nutné, abychom stihli první ranní letadlo do New Yorku, kde na mě čekali nejen lidé z

rozhlasu a televize, ale i další předem sjednaná veřejná přednáška. A tak když jsem ráno posnídal a sbalil svých pět švestek, zašel jsem do Peterova pokoje, abych se přesvědčil, zda nezaspal. Na mé zaklepání se zevnitř ozval zdušený hlas. Vešel jsem a všiml si, že podnos se snídaní leží ještě stále na posteli, ale po Peterovi nebylo vidu ani slechu.

„Kde jsi?" zavolal jsem.

„Tady, Gerryčku, pojď dál, prosím," ozvalo se zaúpění z koupelny.

Strčil jsem hlavu do dveří a spatřil Petera, který stál nahý ve vaně a s výrazem hrůzy ve tváři si k hrudi tiskl osušku. „Co se děje?" zeptal jsem se trochu nechápavě.

„Koukni," zachrčel a ukázal na dno vany.

Po jedné noze mu stékal proud krve, který ve vaně tvořil rozsáhlou rudou kalužˇ.

„Kristepane, co jsi dělal, prosím tě?"

„Já nevím," pípnul Peter, který vypadal, jako by chtěl co nejdřív natahovat moldánky. „Musel jsem se při utírání říznout pečetním prstenem."

„Buď tak laskav, vylez a lehni si, ať se můžu podívat, co se ti vlastně stalo," vyzval jsem ho dost nelítostně,

jako bych byl už předem podvědomě tušil, že ve chvíli, kdy máme naspěch, Peter provede nějakou pitomost, třeba tu, že se pořeže pečetním prstenem. Můj zraněný asistent se tedy uložil na postel a já jsem brzy zjistil, že si ostrou hranou prstenu prořízl silnou žílu, která vede v oněch tělesných partiích, kam nelze přiložit tlakový obvaz, nemá-li se chudák Peter změnit v sopranistu. Jak jsem tak uvažoval, čím by se, u všech všudy, dal ten proud krve nejlíp zastavit, padl můj pohled na slánku, která dosud stála na podnose se zbytky snídaně. Rychle jsem tedy na proud krve z poraněné žíly vyklopil celý obsah slánky. Jenomže účinek byl trochu jiný, než jsem si představoval. Teprve teď se naplno uplatnilo baletní školení, jehož se mému příteli v mládí dostalo. Skokem hodným Nižinského se vymrštil z postele a rozstřikujíc všude kolem sebe krev i sůl začal ječet jako přejetý. Chvíli jsem ho musel honit po pokoji, než se mi podařilo dostat ho znovu na postel, a to jen pod podmínkou, že už ho dál nebudu solit. V důsledku vynaložené námahy mu teď ovšem krev z poraněné žíly stříkala jako z městské fontány. Bylo mi jasné, že bude třeba podniknout nějaké

radikální opatření, nemá-li můj přítel vykrvácet a máme-li přitom ještě včas chytit letadlo do New Yorku.

Zavolal jsem do recepce. Ano, samosebou, že mají příruční lékárničku. Oč prý běží? Vysvětlil jsem jim, že se můj společník pořezal a doufal jsem, že si pomyslí, že se tak stalo při holení. Mohl bych přijít dolů a vzít si něco z té lékárničky? Ovšem, bezevšeho. Znovu jsem požádal Petera, aby se nehýbal, a seběhl jsem dolů do recepce. Dorazil jsem tam současně se štěbetající partou mladičkých Američanek ve věku do osmnácti let, které mě ze všech stran obklopily.

„Je mi líto, že se váš přítel poranil," řekl recepční a postavil na stůl brašnu první pomoci. „Kde se vlastně pořezal?"

„Ehm… tedy… jaksi… v koupelně. No… v koupelně se pořezal. Jenom škrábnutí…" koktal jsem.

Pozornost amerických děvčátek se okamžitě, snad díky mé britské výslovnosti, soustředila na mou osobu.

„Co třeba tohle, pane?" zeptal se snaživě recepční, podávaje mi širokou náplast.

Se vším tím nevinným mládím, jež mě obklopovalo, nemohl jsem dost dobře začít recepčnímu vysvětlovat, že

na onu část těla, kterou hodlám ošetřovat, je tento druh náplasti zcela nepoužitelný.

„Třeba bych si s sebou mohl vzít celou tu brašnu, co říkáte?" navrhl jsem. „Bylo by to asi nejjednodušší."

„Ovšem, pane," odpověděl trochu nechápavě hotelový úředník. „Můžete se spolehnout, vše je absolutně sterilní."

„O tom nepochybuji," odpověděl jsem, popadl brašnu a hejnem švitořících děvčat jsem se dral k výtahu. „Jen si to prohlídnu a zas vám to v pořádku vrátím, spolehněte se."

V bezpečí Peterova pokoje jsem se konečně mohl v klidu na obsah brašny podívat. Bylo v ní všechno možné i nemožné, s výjimkou nějakého prostředku na zastavení krve. Když jsem se však probíral tímto medicínským rohem hojnosti, narazil jsem na velký aerosolový sprej s nápisem *Tekutý obvaz*. Zkusil jsem si trochu toho zázraku stříknout na hřbet ruky, kde se mi vzápětí utvořil jako kámen tuhý povlak.

„To je přesně to, co hledáme," řekl jsem, abych dodal svému nešťastnému asistentovi odvahy, ale v duchu jsem si kladl otázku, co je to asi za svinstvo. Trochu jsem mu

otřel prýštící krev, zamířil trysku spreje a spustil. Snad jsem to kapku přehnal, ale v každém případě se z nádobky vyhrnul oblak pavučinkové hmoty, která v mžiku obalila Peterovo mužské ústrojí a bleskurychle na vzduchu ztuhla tak, že to celé vypadalo jako hnízdo nějakého exotického jihoamerického ptáka. Protože se však nedostavily žádné další nežádoucí vedlejší účinky, nelítostně jsem svému druhovi pomohl do šatů a odvlekl ho na letiště, kam jsme přišli půl minuty před odletem našeho newyorského spoje.

Po návratu do New Yorku jsem měl další poradu s Tomem Lovejoyem, s nímž jsme vymysleli nejvhodnější způsob jak založit Mezinárodní ochranářskou nadaci, která se stala ve Spojených státech působícím sponzorským orgánem Jerseyské ochranářské nadace. Abych byl přesnější – já jsem Tomovi vysvětlil, co bychom potřebovali, zatímco on vymyslel, jak toho dosáhnout.

Jsou případy, kdy obcházení se žebráckou miskou je skutečně svízelným posláním, ale v tomhle případě mi je velice usnadnili skvělí lidé, se kterými jsem se v Americe poznal, a kteří se také stali prvými členy

správní rady Mezinárodní ochranářské nadace. Za léta její další existence jsme pak vždy byli vděčni našim americkým přátelům, bez jejichž velkorysých finančních příspěvků by náš další rozvoj byl mnohem, mnohem pomalejší. Přesto však musím zdůraznit, že přes Atlantik k nám putovaly i jiné, než jen peněžní příspěvky. A tím se konečně dostáváme k onomu okamžiku, kdy na scénu znovu vystupují madagaskarští lemuři, tentokrát v neuvěřitelné roli dohazovačů.

Dukeská univerzita v Severní Karolíně se proslavila největší sbírkou lemurů mimo Madagaskar a mohla se chlubit i vynikajícími chovatelskými a vědeckými výsledky. Proto mě do značné míry šokoval dopis, který mi napsal profesor Francois Bourlière (jeden z nejvýznamnějších francouzských znalců primátů a člen našeho poradního vědeckého sboru), ve kterém mi sděloval, že dukeská kolekce lemurů bude nejspíš pro nedostatek prostředků rozpuštěna. Mohla by v tom naše nadace něco udělat? ptal se v dopise pan profesor. Finančně bychom samosebou přispět nemohli, ale kdyby se ukázalo, že zlověstná zpráva o likvidaci slavné sbírky lemurů je pravdivá, mohli bychom snad nabídnout

vhodné přístřeší alespoň jednomu či několika druhům těchto vzácných poloopic. Protože jsem se beztak chystal znovu odejít se džbánkem k nevysychajícímu dolarovému zřídlu ve Spojených státech, napsal jsem správní radě tou dobou už ustavené Mezinárodní ochranářské nadace, že bych ještě před začátkem nového přednáškovo-žebráckého turné rád navštívil Dukeskou univerzitu, s čímž oni ochotně souhlasili.

Domluvili jsme se, že poletím do Durhanu, kde mě bude na letišti čekat obětavá Margot Rockefellerová, jejíž „Rockefellerátko" – Caroline na Dukeské univerzitě studuje. Margot, která se dokázala vždy nadchnout pro dobrou věc, mě vyzvedla na letišti a já jsem jí cestou na univerzitu stručně vysvětlil význam tamní sbírky primátů.

„Ale když je to tak důležité, proč se o tu svou sbírku nejsou s to pořádně postarat?" divila se celkem logicky Margot.

„To se mě moc ptáš. Můžu se jen domýšlet, že celá slavná univerzitní rada se víc zajímá o fotbalové mužstvo, než o houf smradlavých lemurů."

„Ale to je přece hrozná nespravedlnost, jestli jsou ti

lemuři tak vzácní, jak říkáš," rozohnila se Margot.

Když jsme dorazili na univerzitní půdu, dostalo se nám královského uvítání se všemi poctami a ihned nás obklopila skupina profesorů, kteří nám předvedli své bohatství. Následující tři hodiny jsem byl ve svém živlu. Chodil jsem od jedné klece ke druhé a obdivoval nádherná zvířata: jako praporce křiklavé lemury červenobřiché, lemury kata, sedící v řadě jako dekorativní vlysy, lemury sifaka s bledě stříbřitou srstí a černými sametovými obličeji s velkýma žlutýma očima, kteří se drželi svých bidélek jako staré viktoriánské hračky – opičky na hůlce. Byli tu lemuři v nejrůznějších odstínech čokoládové hnědi s bledýma, téměř dravčíma očima, i drobouncí lemuři rodu Microcebus, vířící jako chmýří bodláků po svých klecích; jejich jako oříšek tvarované hlavičky vypadaly, jako by sestávaly především z očí a ušisek v podobě okvětních lístků. Při obědě se rozhovor stále točil okolo lemurů. Viděl jsem, jak se chudák Margot psychicky hroutí pod tíží laviny vědeckých řečí. I mne, který jsem po letu přes oceán těžce trpěl pásmovou únavou, už tahle diskuse značně zmáhala. Po obědě jsme strávili další dvě hodiny u

lemuřích klecí a poté jsme s Margot odvrávorali zpět do motelu, zoufalí při představě, jak nám i k večeři páni profesoři naservírují další dávku učených moudrostí. „Nedovedu si představit, jak to přežiju," naříkala Margot. „Já bych se ráda dala poučit, jenomže jim chvílemi vůbec nerozumím. Nemohli by aspoň občas mluvit jak jim zobák narost a používat kratších než desetislabičných slov?"

„To je ta potíž," přikývl jsem zamyšleně. „Jsme na akademické půdě a oni tím dokazují, že jsou učenci, a ne nějaký nevzdělaný póvl jako třeba my dva."

„Jenže já mám hrůzu z toho dnešního večírku na tvoji počest," zoufala si Margot.

„Tak tam nechoď," navrhl jsem jí. „Já se tomu nevyhnu, ale můžu tě omluvit, že nemůžeš chodit, protože máš zborcenou klenbu, nebo něco."

„Ne, kamaráde. Vydržela jsem to s tebou až dosud, tak ten večer taky přežiju," odpověděla má přítelkyně tónem mučednice.

„Tak se aspoň předem stav u mě na pokoji a dáme si něco na posilněnou, abychom se před tím večírkem dostali trochu do nálady," navrhl jsem.

O což jsme se taky s vydatnou pomocí skotské pokusili, takže na chystaný večírek jsme se do hostitelova domu dostavili rozverní a plni uměle vybičovaného veselí. Naštěstí tou dobou měli ostatní hosté v průměru už každý přinejmenším třetí sklenku (americky objemnou) a tak naši špičku nikdo nezaregistroval. Všichni páni profesoři se dostavili s manželkami, které hovořily stejně strojeným jazykem nefalšovaných intelektuálů. Zdálo se, že s Margot nemáme moc naděje na normální zábavu, což si moje průvodkyně, jak jsem usoudil ze sklíčeného výrazu její tváře, velice dobře uvědomovala. Zoufale jsem se rozhlížel po nějakém úkrytu, kam bych si mohl zalézt, když tu mi padla do oka mladá, velice atraktivní žena, která se sklenkou v ruce seděla na takové té pohovce, jaké se za mých mladých let říkalo otoman. Všiml jsem si, že na ruce nemá prstýnek, a tak jsem se nenápadně rozhlédl, nepotlouká-li se někde nablízku mladý svalovec s majetnickým výrazem v obličeji, ale žádného jsem nezaregistroval. Jednou z báječných věcí, které na Americe obdivuji, je, že se můžete představit úplně cizímu člověku, aniž riskujete, že omdlí hrůzou z vašeho

nepatřičného chování.

„Ahoj," řekl jsem. „Já jsem Gerry Durrell."

„Já vím," odpověděla. „Lee McGeorgová."

„Co vy tady vlastně děláte?" zeptal jsem se a v skrytu doufal, že se mi nepředstaví jako snoubenka některého z profesorů a nevysvětlí mi, že zásnubní prstýnek si momentálně musela dát vyčistit.

„Dělám tu postgraduál," odpověděla.

„Čeho?" zeptal jsem se a v duchu se modlil, aby neodpověděla psychologii, nukleární fyziku či dějiny dramatu druhé poloviny sedmnáctého století.

„Zabývám se zvířecí komunikací," řekla. „Aspoň svoje doktorandské studium jsem tímhle směrem zaměřila."

Ohromeně jsem se na ni zadíval. Kdyby mi tvrdila, že její tatínek je indiánský náčelník a maminka marťanka, tak by mě to nemohlo víc překvapit. Zvířecí komunikace a všechny její podoby je totiž přesně to, oč se vášnivě zajímám.

„Zvířecí komunikací?" opakoval jsem slabomyslně. „To znamená způsobem, jak se zvířata mezi sebou dorozumívají – jako třeba pištěním, chrochtáním, houkáním a tak?"

„Zhruba se to tak dá říct," odpověděla. „Strávila jsem dva roky na Madagaskaru, kde jsem studovala zvuky zvířat."

Myslím, že jsem v tu chvíli koukal jako čerstvě vyoraná myš. Že ta mladá dáma byla nesmírně přitažlivá, byla jedna věc, ale že byla krásná a ještě navíc studovala zvířecí komunikaci, to ji v mých očích povyšovalo málem na úroveň bohyně.

„Prosím, počkejte tady," požádal jsem ji. „Dojdu nám dolít sklenky a vy mi pak budete povídat o Madagaskaru. Sám jsem tam nikdy nebyl." A tak jsme následující dvě hodiny hovořili o Madagaskaru a diskutovali o nejrůznějších formách zvířecí komunikace.

Kolem desáté hodiny nás hostitel pozval na večeři. Myslel jsem, že jsme docela dobře mohli něco pojíst rovnou na místě, ale ukázalo se, že máme objednaný salonek v restauraci. Brzy ale vyšlo najevo, že do onoho podniku trefí jedině Lee, takže bude muset jet jako první.

„Sednu si k vám, jestli dovolíte," prohlásil jsem suverénně. „Aspoň si budeme moct ještě cestou popovídat."

Měla malé autíčko, které bylo z jakýchsi nevysvětlitelných příčin plné spadaného listí a psích chlupů. Vyjeli jsme tedy v čele pohřebního průvodu bouráků s pány profesory a jejich manželkami. Spolu s nimi jela i chudák mnou opuštěná Margot Rockefellerová. Během jízdy jsme pokračovali ve výsostně zajímavém rozhovoru, takže teprve po nějakém čase si Lee uvědomila, že kdesi špatně odbočila a v důsledku toho teď jezdíme už hezkou chvíli pořád dokolečka, následováni vozy místní akademické smetánky. Po několika zavádějících odbočkách jsme konečně najeli na správnou silnici a do objednané restaurace jsme k nevoli personálu dorazili s půldruhahodinovým zpožděním.

Během večeře jsme si s Lee skvěle popovídali a ve dvě v noci mě pak odvezla zpátky do motelu.

Když jsem se ráno probudil, měl jsem (ani nebylo divu) dojem, že při jakémkoli pohybu se mi hlava rozskočí bolestí. Zůstal jsem tedy klidně ležet a myslel na Lee. Způsobilo to snad alkoholové opojení, že mi připadala tak pronikavě inteligentní? Krásná – ovšem, ale inteligentní? Zavolal jsem doktorce Alison Jollyové,

významné vědecké kapacitě, zabývající se madagaskarskou faunou, a veliké znalkyni lemurů.

„Poslyšte, paní doktorko, znáte nějakou Lee McGeorgovou?"

„Ale samosebou," odpověděla. „Dukeská univerzita."

„Co si o ní myslíte?" zeptal jsem se pln napětí.

„Jedna z nejtalentovanějších pracovnic na poli zvířecí komunikace, jakou jsem za celá léta poznala."

Řešení mého dalšího problému bylo daleko obtížnější. Může náklonnost mladé, krásné dívky získat obtloustlý, šedivý chlap, který by docela dobře mohl být jejím otcem? Měl jsem sice zkušenosti s odchytem nejrůznějších savců na všech kontinentech, ale úspěšný lov tohoto druhu mi připadal téměř neuskutečnitelný. Ale pak jsem si uvědomil svou jedinou přednost, na niž bych ji mohl nalákat: zoologickou zahradu! Rozhodl jsem se, že děj se co děj musím Lee dostat na své osamělé panství na Jersey. Ale jak to udělat, aby mě snad, nedej Bože, nezačala podezírat z nějakých postranních úmyslů? Několik dní jsem si lámal hlavu, ale pak jsem dostal spásný nápad. Zvedl jsem telefon a zavolal jí.

„Slečna Lee McGeorgová?" zeptal jsem se.

„U telefonu."

„Tady Gerry Durrell."

„Já vím," odpověděla.

„Jak… jak jste to tak hned poznala?" zeptal jsem se trochu zaskočen.

„Podle vaší britské výslovnosti."

„A… aha," zakoktal jsem, překvapen logikou její odpovědi. „Víte, Lee, chtěl jsem se s vámi podělit o dvě příjemné noviny. První je ta, že jsem získal grant, který nám umožní vybudovat veterinární nemocnici, kterou moc potřebujeme."

„Prima, to je senzace!"

Z hluboka jsem se nadechl. „Druhá novina souvisí s tím, že jedna stará dáma, členka naší nadace, zemřela a velkoryse nám odkázala nějaké peníze. Většinou to lidé dělají tak, že ve své poslední vůli přesně určí, na co má být jejich dar použit, ale tahle paní to nechala na mém rozhodnutí."

„Rozumím," odpověděla Lee. „A jak hodláte ty peníze použít?"

„Vzpomínáte si," pokračoval jsem, „jak jsem vám říkal, že chci při naší zoo vybudovat behavioristickou

laboratoř a zvukové studio?" (Tahle poslední informace byla kupodivu pravdivá.)

„To je skvělé, jestli ty peníze takhle využijete," zajásala Lee.

„Abych řekl pravdu, tak na tohle všechno by ta vcelku nepatrná částka asi nestačila, ale dal by se za ně uskutečnit předběžný průzkum, aby se dokázala životaschopnost takového projektu. Tak mě napadlo… že eventuálně… bychom je mohli použít na vaše pozvání na Jersey. Víte, jako odborného poradce, pokud by vás to ovšem zajímalo…"

„Zní to dost lákavě," odpověděla zvolna Lee. „Ale víte určitě, že stojíte zrovna o mne?"

„Tak tohle vím naprosto jistě," prohlásil jsem bez váhání. „V tomto oboru a s vašimi zkušenostmi jste zcela bez konkurence."

„Ráda bych vám vyhověla, ale… šlo by to až po skončení semestru?"

A tak Lee dorazila na Jersey vyzbrojena masivním magnetofonem, aby tu strávila šest neděl. Jak jsem čekal, naše zoologická zahrada jí učarovala a záměry nadace nadchly. A tak jsem jí po uplynutí oněch šesti týdnů se

značným rozechvěním položil otázku, zda by si mě nechtěla vzít. K mému úžasu souhlasila.

V podstatě jsem dost skromný, ale jsem hrdý na to, že se mi podařil unikátní kousek, který nemá v celých dějinách lidstva obdobu. Jsem totiž jediným člověkem na světě, za kterého se jeho žena provdala kvůli zoologické zahradě.

KONZERVÁTORSKÉ ZÁDRHELE

Na první pohled se odchov zvěře v zajetí jeví jako vcelku jednoduchá konzervátorská metoda záchrany ohrožených druhů. Prostě vyberete některé zvíře, které je ve volné přírodě na vymření, a založíte chovnou skupinu. Ve skutečnosti to ovšem bývá daleko složitější. Za příklad nám může posloužit spletitá historie chovu vepřů zakrslých. Při překonávání problémů spojených s odchovem těchto miniaturních prasátek jsme se mnohému naučili. Především tomu, že přímé cesty do terénu jsou bezpodmínečně nutné, neboť naše znalosti mnoha vzácných druhů zvěře jsou často zcela nedostatečné. Zjistili jsme také, jak netečnost vlád či vnitřní politické spory mohou škaredě ovlivnit konzervátorskou činnost ochránců přírody. A v tomto jednotlivém případě se také ukázalo, že některé druhy nemusejí být nutně tak ohrožené, jak jsme se domnívali, ačkoli v době, kdy jsme o ně začali projevovat zájem, pokládalo se toto drobné zvířátko za zcela vyhynulý druh.

Vepře zakrslého, nejmenšího představitele čeledi prasatovitých, prvně spatřil a popsal roku 1847 B. H. Hodgson v Ásámu, státu v severovýchodní Indii. Popravdě řečeno si však nikdo nebyl zcela jist, jedná-li se o samostatný druh, nebo jen mládě zcela běžného indického divokého prasete. Brzy se však prokázalo, že je to do té doby neznámý druh, jenž dostal vědecké jméno Sus salvanius. Několik muzeí získalo exponáty tohoto prasátka, které však později vymizelo stejně záhadně, jak se objevilo. Vykládalo se to lidskými zásahy do jeho přirozeného prostředí, jímž jsou rozsáhlá rákosiště a porosty orobince, které byly (a stále ještě jsou) soustavně vypalovány a posléze přeorávány za účelem získání zemědělské půdy. A tak se zdálo, že vepř zakrslý se objevil na vědecké scéně jen nakrátko, aby, podobně jako holub dronte (blboun nejapný), vzápětí nenávratně zmizel z povrchu naší planety.

Avšak v natolik rozsáhlé a přírodovědci zřídka navštěvované oblasti se nedalo vyloučit, že tak drobné a placheé stvoření mohlo uniknout lidské pozornosti a snad ještě nerušeně žije v některých odlehlých rákosištích. Kdysi jsem si usmyslil, že se příležitostně pokusím přijít

na stopu tomuto snad zmizelému zvířeti, ale na tohle předsevzetí jsem se doopravdy rozpomenul, teprve když do mého života vstoupil jistý kapitán Tessier-Yandell. Učinil tak v doprovodu roztomilé vydry, což byla pro mě daleko příznivější vizitka, než kdyby se prokázal nějakou vybledlou navštívenkou. Přišel za mnou, jelikož hledal dočasný příbytek pro svého poněkud neobvyklého domácího mazlíčka. Sloužil v Ásámu a brzy se chystal do penze, kterou hodlal trávit ve společnosti své vydry na ostrově Jersey. Přiznám se rovnou, že o vydru jsem pro naši zoo zrovna dvakrát nestál, ale bylo to tak okouzlující a milé zvíře, že jsem si je okamžitě zamiloval. Po celou dobu, co jsme s jejím pánem seděli v mé kanceláři, hopsala po místnosti oním pružným a nenapodobitelným vydřím způsobem, který budí dojem, že snad ani nemá tuhé kosti. Kapitán Tessier-Yandell mi sám od sebe navrhl, že budu-li chtít, ochotně se mi v Ásámu poohlédne po nějakém zvířeti, o něž bych měl zájem.

„Vepř zakrslý," vyhrkl jsem bez váhání.

Kapitán na mě pohlédl trochu nechápavě, ale ani jsem se mu moc nedivil. „Co to je?" zeptal se po krátkém

zaváhání.

„Nejmenší prasátko na světě. Údajně vymřelý druh, ale vsadil bych se, že jich ještě pár žije. Úžasně roztomilé stvoření," vysvětloval jsem nadšeně. Nikdy jsem sice tohle zvíře neviděl, ale mám odjakživa slabost pro všechny druhy prasat. A tak už jen proto, že náleží do této rozsáhlé rodiny, musí být vepř zakrslý okouzlující. Vyhledal jsem obrázek tohoto zvířete a podal ho kapitánovi. Prasátko je v kohoutku asi pětatřicet centimetrů vysoké, tedy zhruba jako trochu ztloustlý drsnosrstý foxteriér. Má šedou a černou štětinatou srst a malé, ale účinné kly. Na první pohled vypadá jako mládě divočáka, při bližší obhlídce však zjistíte, že má zcela jinak tvarovanou hlavu. Dokonce i já, zanícený milovník prasat, musím chtě nechtě připustit, že dospělý vepř zakrslý nepatří právě mezi zvláštní krasavce.

Tessier-Yandell se k mé velké radosti tímto nápadem nadchl. „Určitě se po něm poohlédnu," sliboval, „a poptám se taky místních obyvatel. Uvidíme, co mi řeknou."

Za dlouhá léta mi spousta lidí naslibovala kdeco, ale zřídka jsem se dočkal nějakých výsledků. Avšak Tessier-

Yandell dodržel slovo. V překvapivě krátkém čase mi napsal, že vepř zakrslý skutečně existuje, i když ve zcela malých tlupách, a že získal pár venkovanů, kteří mu slíbili, že mu několik těchto prasátek chytí. Sám že sice nebude mít možnost na celou věc osobně dohlédnout, protože brzy odjíždí, ale že se domluvil s pracovníky Ásámského sdružení pro ochranu přírody, organizace, jež se převážně zabývá chovem a opatrováním výjimečně vzácné stromové kachny. Brzy nato jsem dostal další fantastickou zprávu, že se podařilo odchytit dokonce tři páry vepřů zakrslých, jež jsou zatím umístěny na čajové plantáži v Átaríkatu. Čtyři z těchto prasátek jsou nám k dispozici, pokud se nám podaří splnit dvě podmínky: zaprvé přimět indickou vládu, aby souhlasila s jejich vývozem, a zadruhé získat povolení britského ministerstva zemědělství k jejich importu na Jersey, neboť v těchto věcech podléhá náš částečně samosprávný ostrov předpisům, platným pro celé Spojené království.

První problém jsme vyřešili tím, že jsme se obrátili na sira Petera Scotta, který byl nejen členem našeho vědeckého poradního sboru, ale zároveň i předsedou

komise pro ohrožené druhy zvěře při Mezinárodní unii pro konzervaci přírody a přírodních zdrojů (IUCN). Ten okamžitě napsal ministerské předsedkyni Indíře Gándhíové, veliké příznivkyni ochranářů, která neprodleně souhlasila s vývozem dvou až tří párů vepřů zakrslých na ostrov Jersey. Tím, jak jsme se alespoň domnívali, se podařilo úspěšně uzavřít prvou část administrativního problému. Jenomže s britským ministerstvem zemědělství nastala teprve ta pravá tahanice. Většina ministerských potentátů dostává osypky, zmíníte-li se jim o záměru importovat hovězí dobytek, ovce, kozy či jakékoli jiné kopytníky na území Spojeného království samou hrůzou, že mezi britská zvířata zavlečete choroby jako sněť slezinnou, dobytčí mor, modrý jazyk či slintavku a kulhavku nebo jiná nakažlivá onemocnění. Zvláště pak jakákoli zmínka o prasatech přivádí klotové rukávy na pokraj hromadného nervového zhroucení, pomyslí-li, že vznešení angličtí vepři by se mohli nakazit prasečím morem nebo Aujezského chorobou.

Po nekonečných korespondenčních šarvátkách, jež začaly v chladně odmítavém duchu, se přesto nakonec

podařilo dosáhnout jistého kompromisu. Najdeme-li nějakou kontinentální zoologickou zahradu, která bude ochotná se našich prasátek ujmout, můžeme se pokusit o jejich odchov v zajetí tam. Bude-li úspěšný a prokáže-li se nade vší pochybnost, že zvířata jsou naprosto zdravá a že po dobu šesti měsíců se v okolí dotyčné zoo žádná z těchto zhoubných chorob neobjevila, můžeme pak mláďata importovat na ostrov Jersey. To vypadalo jako částečné řešení našeho problému, ale ne úplné. Všude v Evropě existují jisté karanténní předpisy, a na nás tedy bylo najít zoologickou zahradu, která bude smět dovézt divoká prasata, má pro ně vhodné ustájení a nadto vůbec o vepře zakrslé stojí. Všechno se začalo tak zamotávat, až jsem litoval, že jsem se kdy o tomhle zvířeti doslechl. Ale pak, v okamžiku, kdy jsme si už málem zoufali, přišla nám na pomoc curyšská zoo. Chtějí tato prasátka, pokusí se je množit a podaří-li se to, jsou ochotni nám mláďata (alespoň některá) poslat. Nadšen tímto úspěchem (celá tahanice trvala půl roku) jsem rozhodl, že Jeremy musí neprodleně odletět do Ásámu a lodí odtud přivézt dotyčná zvířata. Jenomže když Jeremy

přibyl do Indie, narazil na věčné prokletí všech konzervátorů, kterým je politika.

Po několik let (tahle situace trvá i dnes) se Ásám pokoušel o získání samostatnosti. A tak v době, kdy tam Jeremy dorazil, zjistil, že vztahy mezi Ásámem a centrální indickou vládou jsou – mírně řečeno – značně napjaté. Proto když pln entuziasmu oznámil místním činitelům, že si přijel pro tři páry vepřů zakrslých a prokázal se povolením od paní Gándhíové, narazil na mrazivou zeď. Kam přišel, tam si připadal jako funebrák na veselce. Ředitel Ochrany životního prostředí, nejmocnější činitel, do jehož kompetence spadaly podobné záležitosti, jednoduše prohlásil, že nemůže postrádat ani jediného zakrslého vepře. Jak – postrádat? Bylo to všechno nepochopitelné. S těmi, které byly v jeho péči, nic nedělal a pro ochranu životního prostředí zbytků volně žijících zvířat nehnul prstem, ačkoli v tom spočíval nejvlastnější smysl jeho práce. Tváří v tvář politické intoleranci a byrokratické stupiditě se chudák Jeremy málem zbláznil. Nekonečný proud telegramů do Nového Dillí a zpět nikam nevedl. Ředitel Ochrany životního prostředí byl jako skála. Jeremy už chtěl celý

ten marný boj vzdát, když tu náhle pan ředitel usoudil, že svou politickou neposlušnost vůči centrální vládě už demonstroval v dostatečné míře a že je tedy na čase, přistoupit k jistému kompromisu. Velkoryse prohlásil, že si Jeremy může odvézt jeden pár vepřů zakrslých. Tím ho ovšem přivedl do zoufalé situace. Už při založení Jerseyské ochranářské nadace jsme se po mnoha diskusích a konzultacích s význačnými odborníky jednoznačné rozhodli, že minimální počet jedinců, nutných pro založení chovné skupiny s dostatečně širokým genetickým základem, jsou tři páry, což jsme taky důsledně dodržovali, snad jen s výjimkou takových druhů, u nichž počet volně žijících zvířat klesl pod osm či deset kusů. Po pečlivé úvaze se Jeremy vcelku správně rozhodl, že po vší vynaložené námaze, ztrátě času, energie a peněz, které jsme už na tenhle projekt vynaložili, uchýlíme se k nejlepšímu ze všech špatných řešení. Sbalil tedy dvě zvířata a odjel dřív, než si to ředitel rozmyslí.

Drobná prasátka šťastně dorazila do Curychu a bez problémů se aklimatizovala ve své karanténní kleci. Brzy i přivykla podávané stravě a tak nás plnila velkými

nadějemi. K naší obrovské radosti samice brzy vrhla pět malých selátek. Naneštěstí čtyři z nich byli samečkové, a jen jedna samička. Potvrdilo se, že naše zásada začínat nejméně se třemi chovnými páry je správná, protože teď jsme měli nesmyslnou převahu samčích jedinců. Původní rodiče brzy zahynuli, a tak nám zůstala jen sexuálně nevyrovnaná skupina mláďat. Ta však utěšeně prospívala a správně se vyvíjela. Když dospěla, postihla nás osudová rána: jediná zbylá samice zahynula při porodu. A tak nám nakonec zůstali čtyři samotní samci. Tou dobou dosáhly vztahy mezi Ásámem a indickou ústřední vládou kritického stádia, proto se naděje na získání dalších vzácných prasátek rovnala nule. Znovu tedy, už bůhví pokolikáté, zasáhla politika tím nejnešťastnějším způsobem do konzervátorského snažení. Učinili jsme poslední zoufalý pokus: spermatem, získaným od našich samečků, jsme uměle oplodnili několik prasnic göttingenského zakrslého plemene prasete domácího v naději, že takto vzniklé samičí potomstvo zpětně spáříme s jejich strýčky druhu Sus salvanius a nakonec tak získáme krevní linii, která bude „pravým" vepřům zakrslým geneticky velice blízká. Naše pokusy

ztroskotaly, protože göttingenské prasnice vůbec nezabřezly.

Tak toto je deprimující historie vepřů zakrslých, kteří byli pokládáni za vyhynulý druh, pak se znovu objevili, ale po marném pokusu o záchranu nakonec opět zmizeli v tajemném přírodním propadlišti. Když jsme se začali o jejich osud zajímat, čtyřicet až padesát procent rákosišť, která jsou jejich jediným přirozeným životním prostředím, padala ročně za oběť soustavnému vypalování. Dnes je tato rychlost ještě daleko vyšší. A jako by ani toho nebylo dost, do Manaské tygří rezervace, která je domovem nejen vepřů zakrslých, ale i silně ohroženého jednorohého nosorožce indického a divokého buvola, vnikli ozbrojení kmenoví povstalci. Ti povraždili strážce rezervace, založili rozsáhlé požáry a začali střílet nosorožce. I když indická armáda zasáhla a situace je nyní údajně pod kontrolou, zdá se, že vepř zakrslý, který už jednou jen o vlásek unikl vyhubení, se teď vydal do nenávratna po stopách holuba dronte, zebry kvagga, holuba stěhovavého i mnoha jiných tvorů, kteří doplatili na společný život s nejhorším dravcem této planety, zcela nepatřičně pojmenovaným Homo sapiens.

Dohovor s odlišnými představiteli živočišné říše je jistě značně obtížný, ale soudili byste, že komunikace uvnitř téhož (lidského) druhu bude snadná, neboť i jazyková bariéra se dá lehce překonat. Bohužel jsem se přesvědčil, že tomu tak není a že získání informací od představitelů vlastního plemene může být stejně obtížné, jako průnik do tajů sexuálního života některé ryby, obývající nejtemnější mořské hlubiny. Což mě přivádí k vyprávění o bažantech ušatých.

Tito elegantní, krásní ptáci žijí v horských oblastech Číny a Tibetu a jsou (podobně jako jihoamerický hoko nebo africká perlička) ohrožováni jak lovem, tak i ničením jejich přirozených sídlišť. Poslední odchycení bažanti ušatí byli exportováni z Číny roku 1936 a celkový stav současné v zajetí chované populace čítá všehovšudy nějakých osmnáct ptáků, kteří jsou buď příliš staří, nebo z jiných důvodů neschopní rozmnožování. Proto jsme se radostně chopili příležitosti získat několik těchto vzácných, právě z Číny dovezených bažantů, s nimiž jsme se rozhodli založit chovnou skupinu. Měli jsme k dispozici dva páry a já jsem okamžitě psal na všechny strany, abych získal co

nejpodrobnější informace o požadavcích chovu těchto ptáků. Nakonec jsme navzdory všem potížím uspěli a byl to vskutku svátek, když jsme jednoho dne spolu se Shepem Mallettem, naším hlavním ošetřovatelem oddělení ptáků, hrdě hleděli na třináct jemně ochmýřených ptáčat s bleděšedým peřím, na spodku zdobených čokoládovými skvrnami. Šmatlala kolem slípky bantamky, jež jim byla náhradní matkou, a nápadně připomínala ony dětské hračky na klíček, které tak často vidíme u pouličních prodavačů. Samosebou, že jsme pro ně založili komplexní chovný deník, ale postrádali jsme některé důležité informace, týkající se vývoje bažantů ušatých v zajetí. Od holandského překupníka, který nám je obstaral, jsme se dozvěděli, že pocházejí z pekingské zoo, takže mi připadalo zcela přirozené, požádat tamního ředitele o poskytnutí nutných odborných rad.

Napsal jsem tedy srdečný dopis do Pekingu, ve kterém jsem popsal radost, kterou nám čínští bažanti způsobili, přiložil jsem detailní informace o činnosti Jerseyské ochranářské nadace a zároveň požádal pana ředitele o několik kolegiálních rad a informací. Do dopisu jsem

vložil i naši výroční zprávu, dále plánek jerseyské zoo a fotografie nové narozených bažantů i jejich rodičů ve voliéře. Dny ubíhaly a měnily se v týdny. Usoudil jsem, že se můj dopis nejspíš ztratil kdesi ve víru kulturní revoluce. Vyhotovil jsem tedy jeho kopii a spolu s dalšími fotografiemi, materiály atp. jsem ji včetně vysvětlujícího dopisu znovu poslal na adresu pekingské zoologické zahrady. Týdny ubíhaly a nic se nedělo. Napsal jsem tedy potřetí a pak ještě počtvrté, vždy se stejným nulovým výsledkem. Nakonec jsem po zralé úvaze vymyslel nový bojový plán. Obrátil jsem se písemně na čínské velvyslanectví v Londýně, přiložil kopie svých předchozích dopisů, adresovaných pekingské zoo, i další stoh materiálů a fotografií z naší zoologické zahrady a požádal pana velvyslance o radu a pomoc. Nic se nedělo. Napsal jsem tedy znovu, posteskl si v novém dopise, že můj původní se nejspíš ztratil díky neuvěřitelnému šlendriánu, který vládne na britských poštách, přiložil kopie předchozích dopisů a nové materiály, týkající se našeho úspěchu s odchovem bažantů ušatých. Žádné odpovědi jsem se nedočkal. Bylo to stejné, jako kdybych nikdy nikam nepsal. Teď už jsem

ale začínal mít doopravdy vztek. Koneckonců jsem po nich přece nežádal plány atomových odpalovacích ramp. Sedl jsem a napsal londýnskému chargé d'affaires, vysvětlil mu celou situaci a přiložil kopie… atd. Celá ta hromada papíru už svými rozměry začínala připomínat rukopis některého Tolstojova románu, o vydání za poštovné ani nemluvě. Zavládlo naprosté ticho. Napsal jsem znovu a pak ještě dvakrát. Zase ticho. Se zběsilou vytrvalostí jsem pořídil kopie všech nezodpovězených dopisů a s vysvětlujícím průvodním listem jsem je poslal našemu velvyslanci v Pekingu. Omluvil jsem se, že ho obtěžuji, a požádal jsem ho, aby mi pomohl prolomit hradbu naprostého mlčení. Obratem jsem dostal zdvořilou odpověď, že náš velvyslanec postoupil mé dopisy ředitelství pekingské zoologické zahrady, ale že to je bohužel vše, co pro mě může učinit. Doufá však, že se mi vbrzku dostane uspokojující odpovědi. Vlastně mě už ani moc nepřekvapilo, když se opět nestalo vůbec nic, takže dnes jsme po téměř třiceti letech přesně tam, co na začátku. Celá ta jednostranná korespondence silně připomínala psaníčka s přáními, která děti před

Vánocemi hází do krbu, aby se komínem dostala k Santa Clausovi.

Obyvatelé latinské Ameriky nejspíš taky pokládají za věc osobní cti neodpovídat na dopisy, nebo přinejmenším na ty, které se týkají lávových králíků.

Králík lávový (Romerolagu diazi – temporingo) je natolik zvláštní druh, že se s ním setkáváme pouze na stráních sopek s nevyslovitelnými jmény Popokatepetl a Ixtacihuatl poblíž hlavního města Mexika. Je miniaturní, zhruba velikosti mláděte evropského divokého králíka, ale má menší, hezounké, k hlavě přimknuté uši, kulatější profil a typicky ostražitý postoj.

Vzpomínám na první den, kdy jsme při hledání tohoto hlodavce vyjeli po úbočí Popokatepetlu až k místu, kde začínala jako cukrová poleva křehká sněžná pole. Široko daleko jsme neviděli nic než borový porost a chomáčky trávy zacaton, připomínající blond paruky na stojáncích. Když jsme se pak z průzračně čistého vzduchu vraceli do smogem zamořeného údolí, odkud vanul rok od roku hnusnější smrdutý dech mexické metropole, zaslechli jsme náhle podivný zvuk, něco mezi cvrlikáním a štěkotem. Na vrcholku chomáče zacatonu jsme spatřili

vzpřímeně sedícího lávového králíka, který nás obezřele sledoval. Pohlédl jsem na toto nádherné, čisťounké a jakoby čerstvě omyté stvořeníčko a pak se můj zrak svezl do údolí, kde se budovy velkoměsta halily těžkým oblakem dusivých výparů civilizace. Uvědomil jsem si, jak lávový králík žije v nádherné souhře se svým okolím, zatímco člověk všude, kde se usídlí, ničí životní prostředí všech tvorů, kteří jsou tak nerozumní, že se rozhodli přebývat v jeho blízkosti.

Už v šedesátých letech se začala stáda dobytka a pole rolníků vzdalovat z okolí mexické metropole a stoupat stále výš po stráních okolních sopek a ničit tak přirozené životní prostředí divokých králíčků, takže jsem usoudil, že je na čase, učinit kroky k záchraně tohoto mizejícího druhu. Dva roky jsem marně psal do Mexika na příslušné ministerstvo, aniž jsem se dočkal odpovědi. Pln rozmrzelosti jsem pár dopisů poslal doporučeně, aby se ministerští úředníci nemohli vymlouvat, že se má korespondence ztratila, ale zatvrzelé mlčení úřadů pokračovalo. Došel jsem k závěru, že jediné, co se dá dělat, je, vypravit se do Mexika osobně. Ohlásil jsem se u několika úředníků, s nimiž jsem předchozí dva roky

tak živě „korespondoval", ale většina těchto „audiencí" byla bez jakékoli omluvy na poslední chvíli odvolána. Když jsem se konečně probojoval k příslušnému vládnímu činiteli, bezostyšně popřel, že kdy ode mne obdržel jakýkoli dopis, ačkoli jsem mu mohl předložit štos kopií. Pak, aby uspokojil svou poraněnou latinskoamerickou ješitnost, nechal mě neslušně dlouho čekat na milostivé svolení k odchytu a vývozu lávových králíků.

V jednání s úřady a byrokracií znám jedinou cestu jak dosáhnout úspěchu: být chladný jako ledovec a stejně jako on postupovat s neúprosnou, pomalou zatvrzelostí za vytčeným cílem. Ale zápas s byrokracií – podobně jako souboj s krokodýlem – vyžaduje čas, sílu a odvahu. Jenže někdy nastane situace, při níž se vám právě času nedostává. Navíc to vždy nejsou jen samotní byrokraté, kteří vám háží klacky pod nohy. Od Dickensova pana Bumbla víme, že „zákon je osel," ale kdo se někdy utkal s paragrafy, může jistě dosvědčit, že je to navíc osel debilní a příšerně zaostalý.

O časové tísni spojené s nedostatkem zdravého rozumu v úřednických hlavách vypovídá historie jednoho druhu

strnada pobřežního. Je to příběh tak slabomyslný, že nebýt jeho tragického vyústění, mohl by v každé společnosti vyvolávat bouře smíchu, jež by vypravěči přinesly obdivné gratulace k jeho sice přehnanému, leč sžíravému sarkasmu.

Strnad pobřežní tmavý (*Ammodramus maritimus ssp. nigerescens*) byl – a tady záměrně užívám minulého času – půvabný tmavý ptáček se žlutými tečkami a líbezným zpěvem. V omezeném počtu obýval solné pobřežní bažiny na Floridě, ale jak postupovalo vysoušení jeho přirozeného životního prostředí, počet strnadů pobřežních tmavých se stále rapidněji snižoval, až nakonec zbylo jen pět samečků. Ti byli odchyceni a poté pokračovalo neúspěšné pátrání po zbylé samičce. Nakonec se prokázalo, že odchycení samečci jsou posledními pěti představiteli tmavého pobřežního strnada na světě. Avšak stejnou oblast obývali i jejich blízcí příbuzní, takzvaní strnadi pobřežní Scottovi, takže se nabízel poslední pokus o záchranu: zkřížit samici tohoto poddruhu se samečkem strnada pobřežního tmavého a vzešlé potomstvo posléze zpětně křížit se zbylými tmavými samci tak dlouho, až bude dosaženo potomstva

téměř identického s původním poddruhem. V zoufalé situaci to vypadalo jako vcelku rozumný postup, takže kdekdo byl pro, aby se to zkusilo. Kdekdo, s výjimkou Federálního úřadu ochrany ryb a divoké zvěře, což je vládní instituce, v jejíž péči se nacházelo posledních pět samečků strnada pobřežního tmavého, a která měla záchranu tohoto živočicha vlastně na starosti.

Spor se tentokrát netočil kolem peněz, protože celý projekt měl být financován z nevládních zdrojů (jedním z nich byla i naše americká organizace), takže z federálních peněz by nešel ani dolar. Nikoli, šlo o ryze právní potyčku, jejíž podstatu nejlépe zachycuje následující výtah z tiskové zprávy floridské pobočky Audubonovy společnosti, významné nevládní organizace, zabývající se ochranou ptactva. Tato zpráva se bohužel projevila jako marné volání na poušti:

K OKAMŽITÉMU ZVEŘEJNĚNÍ: ROZLOUČÍME SE S POBŘEŽNÍM STRNADEM TMAVÝM?

MAITLAND: Dnešního dne podala floridská pobočka Audubonovy společnosti naléhavou žádost o povolení šlechtitelské činnosti, která by měla zachránit genetický základ strnadů pobřežních tmavých před konečným

zánikem. Peter Rhodes Mott, předseda Audubonovy společnosti na Floridě, prohlásil, že šlechtitelské úsilí musí započít ihned, dokud ještě existuje pět samců tohoto poddruhu, držených toho času v zajetí… „Jsme schopni zajistit chovnou populaci pobřežních strnadů, jejichž geny budou prakticky totožné s geny dosud žijících tmavých jedinců. Shromáždili jsme též dostatečný finanční základ pro první rok činnosti tohoto projektu." Mott však prohlašuje, že Federální úřad ochrany ryb a divoké zvěře až dosud odmítá dát k této činnosti souhlas. Právníci jsou totiž toho mínění, že potomci podobného křížení nebudou „čistými" představiteli původního poddruhu, takže také nemohou být pokládáni za ohrožené. To znamená, že Federální úřad ochrany ryb a divoké zvěře nemá právo vynakládat federální peněžní fondy, určené výhradně pro ohrožené druhy, na chovný program podobného ražení, a zároveň odmítá poskytnout náležitou ochranu potomkům zmíněného křížení, kteří by následně byli vypuštěni do volné přírody. „Pokud Federální úřad ochrany ryb a divoké zvěře soudí, že zachování genetického fondu strnada pobřežního tmavého nestojí ve srovnání s výdaji

na mnohem významnější ohrožené druhy za vynaložené prostředky, můžeme toto rozhodnutí vzít na vědomí," praví Mott. „Ale nikdy nepřipustíme, aby v důsledku právnických kliček zmizel vzácný živočich z povrchu naší planety, pokud existuje jakákoli uskutečnitelná možnost jeho záchrany. A také nepřipustíme naprosté vymření strnadů pobřežních tmavých jen pro neschopnost Federálního úřadu ochrany ryb a divoké zvěře překonat vlastní byrokratickou tvrdohlavost. Krátce a prostě – nedokážeme jen nečinně přihlížet pozvolnému a neodvratnému vymírání dalšího živočišného druhu. Zvláště ne v případě, kdy řešení existuje a prostředky k jeho uskutečnění se nabízejí ze soukromých zdrojů."

Tím však zápas neskončil. Do hry nyní vstoupil kdekdo: Mezinárodní rada pro ochranu ptactva, Dillon Ripley, sekretář Smithsonova institutu, dále pak nikdo menší než dr. Hardy, ředitel Přírodovědného oddělení Floridského státního muzea. Ten se jménem zastánců pokusu o záchranu vzácných strnadů pobřežních obrátil přímo na ředitele Federálního úřadu ochrany ryb a divoké zvěře ve Washingtonu. Následuje výtah z odpovědi, kterou obdržel, a na níž lze jednoznačně

demonstrovat, k jakým téměř uměleckým vrcholům se může vypracovat nefalšovaný úřednicko-byrokratický blábol. Můj výklad a komentář k jednotlivým bodům je psán kurzivou.

… Ačkoli Váš návrh přináší mnohé zajímavé podněty, nepřikláníme se k myšlence křížení strnadů pobřežních tmavých s podobným poddruhem z níže uvedených důvodů:

Nelze s jistotou předpokládat, že výsledný produkt hybridizace, to jest ptáci podobní tmavým strnadům pobřežním, přijmou za životní prostředí slané bažiny obývané zmíněným poddruhem, aniž existuje jistota, že produkty tohoto křížení budou schopné dalšího rozmnožování. (*Toto křížení dosud nikdo nevyzkoušel a je tedy pochopitelné, že jeho výsledky nemohou být předem známé*.)

Důsledkem hybridizace by bylo definitivní rozptýlení původní rozmnožování schopné skupiny vzácných ptáků, kteroužto skutečnost pokládáme za krajně nežádoucí. (*Je zcela nepochopitelné, jak lze při všeho všudy čtyřech či pěti zbylých samcích hovořit o „ rozmnožování schopné skupině", tím spíše o nebezpečí jejího „rozptýlení".)*

Neexistují dostatečné důkazy o uskutečnitelnosti zpětné hybridizace a zda tato zapříčiní opětovný vznik téměř čistého výchozího poddruhu. (*A zase: když jste to nevyzkoušeli, co můžete ztratit?*)

Nedomníváme se, že působnost platných zákonných nařízení na ochranu přírody se vztahuje na hybridizaci, jakožto regulérní konzervátorskou metodu ohrožených druhů. (*Což přeloženo do normálního jazyka znamená, že dáváme přednost nicnedělání, protože jakákoli činnost by nám mohla v budoucnu eventuálně přidělat další práci*.)

Souhlas s navrženým projektem by mohl vytvořit precedens pro další hybridizace, které principiálně nepodporujeme. (*Jednou uskutečněný precedens se změní v zuřivou šelmu, hledající koho pohltit. Stal by se Pandořinou skříňkou, kterou je lépe neotvírat. Pěnkavy jsou postradatelné, byrokraté nikoli*.)

Hluboce litujeme, že se lišíme v názoru na vhodný způsob záchrany ptáků Ammodramus maritimus ssp. nigerescenc. Nicméně si velice vážíme vašich návrhů a doufáme, že nás podpoříte v dalších snahách o záchranu zmíněného poddruhu, které v současné době vyvíjíme.

(*Tyhle „snahy" znamenají pokračovat v už dávno ztraceném úsilí o nalezení samice!*) Se srdečným pozdravem atd.

Jeden komentátor popsal nastalou situaci daleko sarkastičtěji než já:

Důvody odepření spolupráce se opírají jednak o abstraktní právnické kličky a zadruhé o strach z precedentu. Jelikož totální vyhubení zakládá precedent zcela trvalé a ireverzibilní povahy, zdá se nám právnicko-byrokratický žargon zcela nepochopitelný, zvláště pak uchylují-li se k němu lidé, z nichž mnozí (dříve než padli do osidel státní mašinérie) bývali sami přírodovědci, takže by měli podobné snahy podporovat. Je ironií osudu, že poslední ránu z milosti zasadila vzácným strnadům právě státní instituce, která se měla postarat o jejich záchranu.

A zatímco bitva pokračovala, zbylí ptáci v zajetí stárli a jeden po druhém umírali. Přesto zůstával Federální úřad ochrany ryb a divoké zvěře neoblomný.

Dne 16. června 1987 zahynul poslední strnad pobřežní tmavý. Tak se stalo, že ptáček, který ještě ve čtyřicátých letech tohoto století čítal okolo šesti tisíc jedinců, zmizel

z povrchu Země vinou nenasytné bezmyšlenkovitosti lidského „pokroku" a současně neblahým přičiněním zvlášť odpudivého druhu tvorstva, jímž jsou právníci. Jeden talentovaný mladý žurnalista, který na toto téma psal do Orlando Sentinelu, zakončil svůj článek takto: „Podobně jako kanárek, který horníky upozorňuje na klesající množství kyslíku, varuje nás vyhubený pobřežní strnad, že nejen on, ale my všichni jsme ve smrtelném nebezpečí."

Tak tohle jsou jen některé situace, na něž narážíme při snahách o umělý odchov ohrožených druhů. Jednou je vaším nepřítelem nepatrný vládní úřad, jindy třeba pouhý jednotlivec, což ovšem nemusí být o nic méně nepříjemné. V jiných případech zase konzervátorská bitva probíhá na tak široké základně a účastní se jí tolik rozličných lidí a organizací, že o nich člověk nakonec ztrácí přehled. V této souvislosti mi tane na mysli problematika mezinárodního obchodu se zvířaty a zvířecími produkty.

V době, kdy jsem zahajoval činnost jerseyské zoologické zahrady, účastnil jsem se odborné konference, kde jsem se seznámil s jedním holandským

obchodníkem se zvířaty. Byl to okouzlující společník, inteligentní člověk, který hovořil skvěle anglicky, avšak totálně amorální, jak už to bohužel je – alespoň podle mého mínění – v této branži obvyklé. V té době si ještě veřejnost zdaleka neuvědomovala kritickou situaci volně žijících zvířat, a ani legislativní opatření na ochranu divoké fauny nebyla na dnešní úrovni. Jistě, některé státy měly jakás takás zákonná opatření na ochranu své vzácné zvěře, ale většinou šlo o zcela „papírové" předpisy bez náležitých donucovacích prostředků, takže i tam, kde se projevovaly výjimečné snahy o jejich uplatnění, zpravidla chyběly finanční prostředky, technické vybavení a pracovní síly nutné k prosazení náležitých zákonných opatření. Přitom obchodníci se zvířaty (podobně jako dnešní pašeráci drog) soustavně vymýšleli nové a stále rafinovanější způsoby, jak zákony obelstít.

Večer po skončení konference mě onen holandský překupník, který mezitím zjistil, že zahajuji provoz vlastní zoo, vyhledal, aby se mnou navázal eventuální obchodní styky. Bohužel brzy zjistil, že nemá nic, oč bych stál, nebo co bych si na druhé straně mohl finančně

dovolit. Ale protože to byl družný a společenský člověk, vydržel se mnou sedět až do pozdních nočních hodin, kdy se pod vlivem alkoholu stal ještě družnějším a značně sdílnějším. Je myslím dost pochopitelné, že jsem se na jedné straně snažil udržet si jasnou hlavu, a na druhé jsem ho ochotně hostil dalším pitím a kladl mu zdánlivě nevinné otázky.

„Ale poslyš, kamaráde," řekl ve chvíli, kdy už jsme si tykali a on měl ve svém opilém mozku pocit, že jsme přinejmenším pokrevními bratry, „když budeš chtít, opatřím ti jakýkoli zvíře na světě, úplně bez ohledu na to, jak přísně je chráněný."

„Teď se ale vytahuješ," škádlil jsem ho s úsměvem, jako by byl malé děcko. „Tohle ti, hochu, nezbaštím."

„Náhodou je to fakt, Gerry, věř mi," ujistil mě zcela vážně. „Přísahám na hrob svý matky."

„To mě mrzí, že tvoje maminka už umřela," politoval jsem ho.

„Náhodou je živá a zdravá, abys věděl," opáčil obchodník. „Přísahal jsem na její budoucí hrob. Tak schválně, vyzkoušej mě."

Na okamžik jsem se zamyslel.

„Varan komodský," řekl jsem u vědomí, že tito největší ze všech ještěrů jsou ve své domovině indonéskou vládou přísně hájeni.

„Maličkost," odfrkl pohrdlivě a zhluboka se napil. „Nemůžeš si vymyslet něco obtížnějšího? Komodský varani nejsou problém."

„Ale jak bys to chtěl zařídit?" naléhal jsem, protože mě to doopravdy zajímalo.

„Patrně víš," spustil Holanďan a zamířil na mě dlouhým, pečlivě manikúrovaným prstem, „že indonéská vláda má hlídkový člun, kterým patroluje v okolí ostrova Komodo."

„Ovšem. Je to opatření proti pytláctví a pašeráctví," odpověděl jsem.

Přikývl a významně na mě mrkl jedním okem.

„A víš taky, jak rychle se ten jejich člun pohybuje?" položil mi spíš řečnickou otázku, na niž si hned taky sám odpověděl: „Maximálně patnáct uzlů."

„Skutečně?" zeptal jsem se.

„Na jednom ze sousedních ostrovů mám kamaráda se člunem, co dokáže vyvinout rychlost pětatřicet uzlů. Zajedeme spolu na Komodo, kde mě vysadí. Samosebou,

že tam musím místní lidi podplatit, ale to není problém, protože jsou to beztak samí kriminálníci. Tři dni chytáme varany. Po třech dnech se pro mě kamarád vrátí a naloží mě i s úlovkem. Pětkrát už nás celníci honili, ale nikdy nechytili. A tak se dají varani komodští vyvážet do Evropy, do Ameriky – kam tě jen napadne." Obchodník se samolibě usmál a znovu se napil.

„Dobře," opáčil jsem, „zkusím se tě zeptat na něco daleko obtížnějšího. Co kdyby mě napadlo po tobě chtít pandu velkou?"

Byl jsem si jist, že balon jeho domýšlivosti naráz splaskne. Ale dočkal jsem se jen pohrdlivého úsměvu.

„Chtěl jsem, aby ses mě zeptal na něco, co se dá fakt těžko sehnat, a ne na prkotiny. Panda je sranda," zažertoval.

„Dobrá, tak jak bys to udělal?"

„Maličkost. Chytíš pandu, nabarvíš ji na černo a úplně legálně ji vyvezeš jako medvěda. Ještě jsem se nepotkal s celníkem, co by to rozeznal."

Raději jsem debatu ukončil a šel si lehnout.

V době, kdy se odehrál můj rozhovor s pochybným holandským překupníkem, probíhal ještě mezinárodní

obchod se zvířaty prakticky bez jakékoli účinné regulace, odhlédneme-li od více méně bezzubých, nedostačujících a zpravidla i těžko prosaditelných zákonných opatření, která vydávaly vlády na ochranu své národní fauny. Přístup k osudu jednotlivých druhů byl většinou neuvěřitelně necitlivý. Tygry a pestře zbarvené skvrnité kočky, krokodýly i mořské želvy ohrožoval především módní průmysl, závislý na jejich kůžích a krunýřích. Obrovské množství opic i vzácných lidoopů mizelo z tropů do evropských i amerických medicínských institucí a laboratoří, které je využívaly k pokusným účelům, sta tisíce ptáků, plazů, obojživelníků i ryb byly vytrženy ze svého přirozeného prostředí, aby se změnily v domácí mazlíčky a posléze v důsledku dobře míněné, leč zoufale neodborné péče svých pánů rychle zahynuly.

Poslední dobou se však situace poněkud lepší. Po deseti letech intenzivního výzkumu obchodu se zvířaty formulovala Mezinárodní unie pro konzervaci přírody a přírodních zdrojů (IUCN) text Mezinárodní dohody o obchodu s ohroženými druhy (CITES). Ta byla roku 1973 podepsána jednadvaceti státy a do dnešního dne ji

ratifikovalo víc než devadesát zemí. Smyslem této dohody je umožnit monitorování a regulaci mezinárodního obchodu s rostlinstvem, zvířaty i jejich produkty, jako jsou například slonovina, kůže či kožešiny. Dohoda si neklade za cíl znemožnit členským zemím mezinárodní výměnu a rozumné využití vlastního biologického bohatství, ale regulovat tuto činnost tak, aby probíhala v rozumné a snesitelné míře. Samosebou, že dohoda CITES je lepší než nic, ale i tak zůstává spousta postranních cest a cestiček, kterými neseriózní obchodníci a překupníci dokáží proklouznout a vyhnout se tak jakémukoli postihu. Jednou z těchto nedokonalostí je i to, že když jistá země sama k dohodě CITES přistoupí, pokud tak neučiní i její soused (či sousedé), otevírá se tudy výhodný kanál pro těžko postižitelné pašování ať už rostlin či zvěře, protože celníci nemohou zkonfiskovat chráněné „zboží", vyváží-li je země, jež k dohodě CITES nepřistoupila.

Podobná situace nastala kupříkladu kolem ilegálního vývozu brazilského kosmana z rodu tamarínů, zvaného lvíček zlatohlavý. Počty tohoto roztomilého primáta v přírodě prudce klesly v důsledku jeho nekontrolovaného

odchytu za účelem prodeje zájemcům o domácí mazlíčky, ale i následkem rapidního zmenšování jeho původního pralesního prostředí, které se stále větší rychlostí mění v zemědělsky využívanou půdu. Jednou se (už v době po podepsání dohody CITES) stalo, že kterýsi belgický obchodník nabízel k prodeji dvacet čtyři kusy lvíčka zlatohlavého, což je počet zhruba odpovídající čtvrtině celosvětové populace tohoto tamarína. Představa, že takové množství vzácných opiček skončí v rukou amatérských „páníčků", byla naprosto zdrcující. Po dalších průzkumech vyšlo najevo, že ještě větší počet těchto primátů je v držení zoologických zahrad v Japonsku, Hongkongu, Francii a Portugalsku. Zjistila se tak existence celkem padesáti čtyř lvíčků zlatohlavých. Bylo jasné, že všechna tato zvířata musela být ilegálně vyvezena z Brazílie, která je signatářskou zemí CITES. Po odchytu byla propašována do Guyany a tam prodána překupníkům. Skutečnost, že volný výskyt lvíčků zlatohlavých v guyanské přírodě je asi tak pravděpodobný jako výskyt ledního medvěda na Sahaře, zde nehrála žádnou roli. Tou dobou ani Guyana ani Belgie nepatřily k signatářům CITES, a mohly si

tudíž dělat, co chtěly. Tak se stalo, že zhruba polovina celosvětové populace tohoto tamarína se ocitla v rukou zoologických zahrad či soukromých sbírek.

Všechny konzervátorské síly se ihned daly do práce. Bylo nemyslitelné, aby tak velký počet jedinců vzácného druhu zůstal roztroušen po celé zeměkouli. Všechna zvířata byla odchycena ilegálně a protizákonně propašována přes brazilské hranice. Bylo bezpodmínečně nutné vrátit je do jejich rodné země; aby se to však mohlo uskutečnit, bylo nejprve nutné založit dostatečně velké skupiny k prvotnímu odchovu v zajetí. To se ovšem snáz řekne než uskuteční. Jeremy se do této akce vložil s plnou náruživostí, protože pro opičky čeledi kosmanovitých – a zvláště pro lvíčky – měl odjakživa slabost. Nejprve bylo třeba přimět belgického obchodníka, aby se vzdal zvířat, která měl v držení. Je přirozené, že se něčemu takovému bránil, protože měl-li by je vrátit brazilské vládě, přišel by tím o značný obchodní zisk. Tou dobou se už do celé věci vložila Mezinárodní unie pro konzervátorskou činnost a ochranu přírody (IUCN), Světový fond na ochranu zvěře (WWF), brazilská vláda, Národní zoologická zahrada ve

Washingtonu i naše Jerseyská ochranářská nadace. My všichni jsme byli pevně odhodláni zvířata nevykupovat (ačkoli by to bylo nejsnazší), protože bychom tím de facto mhouřili oči nad ilegálním obchodem se zvířaty.

Oslovili jsme vrcholné orgány. Brazilská vláda diplomatickou cestou požádala belgickou vládu o repatriaci všech lvíčků zlatohlavých a vévoda z Edinburghu rovněž napsal jakožto prezident Světového fondu na ochranu zvěře (WWF) belgickým nejvyšším činitelům. Nakonec pod veřejným tlakem belgický obchodník k naší velké úlevě souhlasil s předáním zvířat (s výjimkou devíti kusů) zpět do Brazílie. Následujíce tohoto příkladu odhodlaly se i zoologické zahrady v Japonsku a jinde ve světě ke stejnému kroku. Vyvstal však zcela nový problém, když vyšlo najevo, že brazilské vládní kruhy, které neměly o konzervačních metodách ani ponětí, nedovedly pochopit, že nelze repatriovaná zvířata jen tak z ničeho nic pustit kamkoli do lesa. Takový čin by pro tvory uvyklé životu v zajetí znamenal jistý rozsudek smrti. Nakonec jsme Brazilčany přesvědčili, aby lvíčky zlatohlavé umístili ve středisku primátů v Riu de Janeiru a utvořili z nich základní

chovnou skupinu. To se také stalo a brzy nato vznikly i dvě další chovné skupiny, jedna ve Washingtonu a druhá na Jersey. Když se tyto chovné skupiny v zajetí rozrostly, přesvědčili jsme brazilskou vládu, aby vyhradila část zbylého pralesa na rezervaci jak pro lvíčka zlatohlavého, tak i pro jeho blízkého příbuzného lvíčka zlatého, což je příběh, o kterém se dočtete v páté kapitole této knihy.

Mezinárodní dohoda CITES se stala významným krokem správným směrem – ještě před nějakými pětadvaceti lety zcela nemyslitelným – a přesto dosáhl obchod se zvířaty, ať už legální či nelegální, naprosto astronomických rozměrů. Během pěti let od vzniku dohody CITES vzrostl takzvaně legální import zvířat a zvířecích produktů jenom do USA ze čtyř milionů položek na sto osmdesát sedm milionů. O pouhé tři roky později činil obrat v této branži jednu miliardu dolarů ročně! Každým rokem exportuje Tchaj-wan více než dvacet milionů motýlů, určených k výzdobě stěn procovských obýváků po celé zeměkouli a statisíce mořských živočichů je ročně zabíjeno jen proto, aby jejich lastury zdobily módní krbové římsy.

Celosvětový nevyčerpatelný hlad po slonovině zdecimoval populaci afrických slonů, a jelikož cena nosorožích klů je váhově rovnocená zlatu, klesl v současné době počet těchto nádherných diluviálních tvorů na ubohých pár tisíc. Jsou to velké peníze, jež podněcují k nelítostnému drancování přírody, podobně jako je tomu v případě obchodu s drogami. Pakliže kožešina ocelota stojí na světovém trhu čtyřicet tisíc dolarů, jakou cenu má asi život tohoto zvířete? Devět dravých ptáků, propašovaných před nedávnem do Saúdské Arábie, bylo prodáno za dvě stě tisíc dolarů. Ve srovnání s obnosy, které se – ať už legálně či nelegálně – točí kolem obchodu se zvířaty, jsou peníze, investované každoročně do ochranářské a konzervátorské činnosti, směšným pakatelem. Představíme-li si celosvětový objem obchodu se zvířaty a mohutnost z něj pramenících tlaků, není divu, že se trhliny v dohodě CITES neustále obnovují.

Ale ani v případě signatářských zemí neexistuje účinný způsob, který by jim z vnějšku bránil v prosazení legislativních výjimek, přijatých ve vlastním, sobeckém zájmu. Navíc uštvaní celní úředníci nejsou

kvalifikovanými zoology, a tak mají často potíže s rozeznáním zvířat, která figurují na seznamu zakázaných druhů. K tomu je třeba mít na paměti, že velice vzácné zvíře se může navenek podobat jinému, zcela běžnému druhu, takže i odborník má často co dělat, aby taková zvířata od sebe rozeznal. Jiný problém pak nastane v případě, že chráněné zvíře je rozpoznáno a zkonfiskováno. Co s ním? Nelze je přece jen tak beze všeho poslat zpět do země jeho původu a tam jednoduše pustit na svobodu, zvláště uvážíme-li, že v drtivé většině těchto zemí je jen velice málo – pokud tam vůbec existují – kvalifikovaných odborníků, kteří by se dokázali o tato zvířata správně postarat. Co tedy celníci dělají? Nevyhnutelně musí zabavené živočichy předat nejbližší zoologické zahradě či nějaké podobné instituci. Před časem jsme byli v podobném případě požádáni o pomoc.

Na Madagaskaru žije několik druhů želv, skoro všechny jsou velice vzácné a těší se přinejmenším „papírové" ochraně. Jednou z největších a nejkrásnějších je želva paprsčitá. Plně vyvinutý jedinec měří okolo šedesáti centimetrů a váží asi osmnáct kilogramů. Na

medově zbarveném krunýři je jasně patrná černá hvězdicovitá kresba. Sami jsme na Jersey měli několik těchto krásných plazů, které se podařilo s úspěchem množit i dalším zoologickým zahradám v Evropě i Americe, takže se zdálo, že v zajetí je tento druh bezpečně zachován, což se, bohužel, nedalo říci o želvách žijících na svobodě. Navzdory všemu hájení často slouží malgašskému obyvatelstvu za potravu, a samosebou že i (člověkem zakládané) obrovské lesní požáry, které pravidelně decimují zbytky madagaskarského lesního bohatství, značně ztenčují počet těchto příliš pomalých stvoření.

Trochu nás pochopitelně zaskočilo, když nám jednoho dne zatelefonoval ředitel oddělení ochrany zvěře britského ministerstva životního prostředí. Zajímal se, víme-li něco o želvách paprsčitých. Odpověděli jsme, že pocházejí z Madagaskaru a že vlastníme několik jedinců a úspěšně je množíme. To ho potěšilo a projevil naději, že mu pomůžeme vyřešit jistý problém. Kontaktovaly ho totiž celní orgány z Hongkongu, kterým se podařilo odhalit a zkonfiskovat pašovanou zásilku těchto chráněných želv. Teď však prý stojí před problémem, co

s nimi. Nemohli bychom být nějak nápomocni? Překvapeně jsme se zeptali, o kolik želv se jedná. O pětašedesát kusů, odpověděl radostně onen dobrý úředník. Byly propašovány z Madagaskaru a určeny pro zpracování v čínských restauracích, kde se z nich měla stát pikantní dušená jídla, zapečené lahůdky, masové pyré, polévky a tak podobně. Samosebou, že jsme nabídli pomoc a vyklidili za tím účelem celý jeden sál v pavilonu plazů. Brzy dorazilo pětašedesát želv paprsčitých, některé velké jen jako podšálek, ale jiné statné a vyvinuté. Většina z nich byla v dobrém zdravotním stavu, i když trpěly podvýživou a neodborným zacházením. Čtyři zahynuly několik dní po příjezdu, ale ostatní se rychle zotavily. Byl to uchvacující zážitek, když člověk otevřel dveře příslušného sálu a spatřil na zemi záplavu těchto nádherných plazů.

Bylo samosebou nemožné vrátit je rovnou zpět na Madagaskar, ale informovali jsme tamní úřady, s nimiž jsme spolupracovali v jiných konzervátorských aktivitách, a ty nás požádaly, abychom se tohoto problému ujali. Jakmile byla zvířata zcela fit, rozeslali jsme je po různých zoologických zahradách, kterým

jsme je na základě dohody s úřady na Madagaskaru zapůjčili k chovu jako vítané obohacení stávajících krevních linií. Když tak dnes vzpomínám na tuto příhodu, říkám si, že jsme vlastně měli štěstí. Místo pětašedesáti želv paprsčitých jsme taky mohli obdržet padesát varanů komodských nebo nějakou tu stovku leopardů, či dokonce stádo slonů.

Klíčem k prevenci postupujícího strašlivého ničení fauny i flory je osvěta a vzdělání. Dříve či později musí lidé pochopit, že příroda tvoří nekonečný, stále se obnovující řetězec, který má být rozumně využíván, a ne rozmařile drancován. Je třeba přivést je k poznání, že jejich přírodní dědictví je něčím, nač mohou být hrdi, co mají ochraňovat, a ne sobecky používat ke krátkodobému prospěchu. Za příklad nám může sloužit příběh krásného papouška z karibské oblasti, amazoňana mnohobarvého, nádherného ptáka oděného do zeleného, červeného, žlutého a modrého peří. Když se asi před patnácti lety náš ošetřovatel ptáků David Jeggo dozvěděl o smutném osudu tohoto kdysi hojně rozšířeného papouška, vyskytoval se amazoňan mnohobarvý na svém domovském ostrově St. Lucia v počtu zhruba jednoho sta

zbylých jedinců, zatímco ostatní příslušníci jeho druhu se bez naděje na další rozmnožení tísnili v nepohodlných klecích „milovníků" exotického ptactva. Tenhle katastrofální úbytek byl důsledkem souběhu několika faktorů: postupného ničení lesních porostů, které jsou jeho přirozeným sídlem; dále pak lovu, jelikož jaquot, jak tohoto papouška nazývají obyvatelé ostrova St. Lucia, byl odedávna pokládán za zvláštní lahůdku, vhodnou k nejrůznějším oslavám, především však jako vánoční pokrm; a v neposlední řadě i odchytu a pašování tohoto exota za účelem prodeje sběratelům v Evropě a Americe.

S požehnáním santalucijské vlády jsme směli odchytit sedm mladých ptáků (jediné amazoňany mnohobarvé, kteří kdy legální cestou opustili „svůj" ostrov) a vyvézt je na Jersey s nadějí, že nám poslouží za základ chovné skupiny. Podobně jako všechna ostatní vzácná zvířata v našem držení, zůstávali i tito papoušci nadále majetkem ostrova St. Lucia. U nás si zvykli poměrně brzy, ale rychlý úspěch jsme nečekali, protože odchov papoušků bývá velice zdlouhavou záležitostí. Mezitím se santalucijský šéf lesní správy Gabriel Charles spolu s

ministrem zemědělství pokusili účinným způsobem zastavit ničení lesních porostů, jež nejen skýtají vhodné životní prostředí amazoňanům, ale zároveň jsou jedinou vodní zásobárnou pro obyvatelstvo celého ostrova. Absolutní zákaz lovu spolu s přesnou registrací všech v zajetí držených papoušků se staly prvními kroky správným směrem. Úřady také najaly mladého Angličana Paula Butlera, aby pomohl s kampaní na záchranu vzácných ptáků a s nezbytnou osvětou, která se stala klíčem k příštím úspěchům.

Naše nadace dodala velké barevné plakáty s vyobrazením amazoňana mnohobarvého, které Paul rozeslal do všech škol, vládních úřadů a dokonce i do barů a krámů. Přiměl rozumnou místní vládu, aby tohoto nádherného papouška prohlásila za národní symbol a zároveň dal vytisknout brožury a letáky, vyzývající obyvatele k ochraně „jaquota" a jím obývaných lesů. Během tří let nebyl na ostrově nikdo, kdo by nevěděl o tomto „národním ptáku" a o nutnosti jeho zachování.

Velikým neštěstím se stal hurikán Allen, který zcela zničil rozsáhlé lesní oblasti, a my jsme se tehdy o osud zbylých papoušků právem velice obávali. Obrovské

stromy ležely ve strašlivé změti jako sirky z rozsypané krabičky, takže bylo prakticky nemožné mezi ně proniknout a alespoň zhruba odhadnout počet zabitých i přeživších ptáků. Jakmile k nám dorazila zoufalá prosba o pomoc, nasedl David Jeggo na letadlo a vyzbrojen motorovou pilou během čtyřiadvaceti hodin dorazil na ostrov St. Lucia. Naštěstí zjistil, že navzdory obrovským škodám na lesním porostu byly ztráty papoušků daleko menší, než jsme se obávali. Ve skutečnosti dokonce došlo k tomu (a v tom je patrná nehynoucí zásluha Gabriela Charlese i Paula Butlera, jemuž teď místní obyvatelé začali vlídně přezdívat „Pája Papoušek"), že sami ostrované přinášeli na lesní správu zesláblé či zraněné papoušky, které nalezli. Gabriel mi později řekl, že kdyby ničivý hurikán dorazil v době před začátkem osvětové kampaně, místní lidé by dozajista všechny nalezené papoušky snědli.

Mezitím se náš chovný program dal šťastně do pohybu, takže jsme se na Jersey mohli pochlubit čtrnácti nádhernými přírůstky. Byl čas začít uvažovat o zpětném odeslání některých z nich na St. Lucii, aby se i tam mohli pokusit o založení místní chovné skupiny. Naše nadace

získala pro tamní lesní správu peněžní grant k vybudování vhodných voliér a David Jeggo se znovu vypravil na karibský ostrov, aby odborně dohlédl na jejich správnou výstavbu. Vybrali jsme dvojici mladých papoušků v nejvhodnějším věku pro množení, ale bylo ještě třeba přesně ověřit jejich pohlaví. U řady ptáků, jako je amazoňan mnohobarvý, vypadají představitelé obou pohlaví na pohled úplně stejně, takže před vynálezem jednoho vynikajícího zařízení se často stávalo, že chovatelé „spářili" dvojici samců či samiček, aby pak léta marně čekali na jakýkoli výsledek.

Tomu zařízení se říká laparoskop a bylo vynalezeno pro účely humánní medicíny, ale ukázalo se nadmíru prospěšné i ve veterinární praxi. Sestává ze silného světelného zdroje, pružného kabelu ze skelných vláken, silného asi jako tužka, a vynikajícího pozorovacího zařízeni, kterému se říká endoskop. Tenhle přístroj umožňuje nahlédnout do nitra lidského či zvířecího těla pouze s použitím lehké anestezie, bez většího traumatu pro vyšetřovaného. U ptáků se to dělá tak, že se pod křídlem provede nepatrná incize, jen tak velká, aby tudy prošel laparoskop. Pak jím jemně pohybujete, až jasně

spatříte sexuální orgány - dvě oválná varlata u samců, nebo u samic shluk vajíček, který nápadně připomíná vinný hrozen.

Po dokončení stavby voliér na ostrově St Lucia jsme si usmysleli, že by bylo vynikající, kdyby vzácné papoušky převzal osobně tamní ministerský předseda. Sekretář Jerseyské ochranářské nadace Simon Hicks se tedy vypravil s oficiálním pozváním na St. Lucii. Ministerský předseda souhlasil, a tak zbývalo jen domluvit vyhovující termín. Obrátili jsme se na British Airways, které poskytují ochráncům přírody skvěle fungující službu, spočívající v tom, že nám (ale i jiným konzervátorským a ochranářským organizacím) zcela zdarma přenechávají ve svých letadlech volný či neobsazený prostor pro přepravu zvířat a nejrůznějšího zařízení (někdy i osob) na místa a z míst, kde pracujeme. Opatrně jsme se tedy pracovníků aerolinií zeptali, zda by nám mohli zajistit přepravu z karibské oblasti. V domnění, že se jedná o nějaké zvíře, předběžně souhlasili, ale když zjistili, že po nich chceme zdarma dopravu ministerského předsedy, začali se cukat. Vysvětlili jsme jim však důležitost této akce i její

spojitost s ochranou ohrožených druhů, takže nakonec slíbili, že se nám o dopravu pana premiéra na Jersey postarají.

Nadešel náš velký den. Jako z udělání jsem byl nemocen, a tak jsem se (na lékařský příkaz) směl zúčastnit pouze samotné předávací ceremonie. Před chovnými voliérami amazoňanů jsme vybudovali tribunu s mikrofony, připravenými pro slavnostní proslovy jerseyského guvernéra sira Williama Pillara, ministerského předsedy a mne. Počasí bohužel nestálo za nic, od rána mrholilo, ale davy zvědavců, novináře a televizní reportéry to neodradilo. Konečně branou zoologické zahrady projela kolona majestátních vozidel a vydala se po hlavní cestě. Vpředu jela dvě obrovská, jako velryby lesklá auta, doprovázená policisty v nablýskaných uniformách na motocyklech s rozzářenými reflektory a modrými signálními světly. Bylo to neobyčejně působivé. Když ministerský předseda v doprovodu sira Williama vystoupil z vozu, žáci Školy Nejsvětější Trojice při naší místní farnosti zanotovali santalucijskou národní hymnu, čímž naprosto dojali pana ministerského předsedu, který po celou dobu jejich

zpěvu stál ve vzorném pozoru. Děti tuhle hezkou hymnu nacvičovaly několik týdnů a jejich hlásky zněly vskutku líbezně. Dokonce i santalucijské „národní ptáky" to přivedlo do varu, takže spustili takový randál, že v něm slavnostní projevy téměř zanikly. Když začal hovořit pan premiér, spustil se obrovský liják a mně nezbylo, než po celou dobu držet nad významným hostem obrovský červenobílý golfový slunečník. Bylo to prvně, co jsem držel deštník nad hlavou nějakého ministra, a tak jsem si řekl, že ochranářská činnost má něco do sebe, protože se při ní vždycky dostanete do nějaké naprosto nové a zcela nečekané situace.

Po skončené ceremonii navštívili vzácní hosté prostory ředitelství naší nadace a poté se odebrali do panského sídla na šálek čaje a malé pohoštění. Po jejich odjezdu se Paul Butler u mě ještě chvíli zdržel a vyprávěl mi příhodu, která dokládá, jak důležitá je pro naši činnost osvětová práce.

Na santalucijské letiště dorazil jakýsi Američan, vsedl do taxíku a požádal řidiče, aby ho odvezl do lesa, kde žijí známí a slavní místní papoušci. Taxíkáři se to z jakýchsi ne zcela jasných příčin nezdálo a pojal podezření, že

jeho zákazník má v úmyslu cosi nekalého. Poctivě však amerického návštěvníka dovezl na místo předpokládaného výskytu papoušků a slíbil, že se pro něj za pár hodin vrátí. Poté jel jak nejrychleji mohl k nejbližšímu telefonu a zavolal na lesní správu. Informoval její pracovníky, že se kdesi doslechl o metodách pašeráků vzácných exotů, kteří chycené ptáky nejprve nadopují omamnými látkami a pak je uloží do dvojitého dna svého zavazadla. Připustil, že pro své podezření nemá žádný důkaz, ale lesní správa vzala jeho upozornění vážně. To ovšem znamenalo jistý diplomatický problém. Ten muž byl Američan a St. Lucia, podobně jako i řada jiných karibských ostrovů, je životně závislá na (převážně amerických) turistech. Zadržet amerického občana a prohlížet mu zavazadla pro podezření z pašeráctví, to bylo něco, co by se docela určitě vzápětí dostalo na první stránky novin, a kdyby se pak ukázalo, že ten člověk se ničím neprovinil, způsobilo by to veliký poprask. Po krátké úvaze vymysleli pracovníci lesní správy náramně mazaný plán. Zavolali FBI na Miami a otevřeně se americkým policistům svěřili se svým problémem. Mohla by FBI pomoci? Ano,

mohla, a vypracovala za tím účelem neméně vychytralé řešení. Muži od FBI si obratem zjistili turistovo jméno, číslo letu, který si zaregistroval na zpáteční cestu a dobu přistání na Miami. Tam oznámili, že podle jejich informací měla být tímto letadlem přepravována bomba a že je tedy třeba přistoupit k prohlídce zavazadel. Samosebou, že jediným pasažérem, na kterého se zaměřili, byl onen turista, který se tak zajímal o amazoňany mnohobarvé. Ale v jeho zavazadlech nenalezli ani peříčko. Přesto je milé, že celou tuto obrovskou akci rozpoutal obyčejný taxikář, který by v době před kampaní ministerstva zemědělství, lesní správy a Paula Butlera nejspíš na Američanův příkaz zareagoval tím, že by se ho zeptal: „Jaký papoušci?" nebo v horším případě: „Chcete, abych vám pomohl nějaký nachytat?"

SKLÁDANKOVÁ STRATEGIE

Jeremy po léta zdůrazňoval důležitost „pluralitního přístupu" naší nadace ke konzervátorské činnosti i odchovu zvířat v zajetí, a ačkoli jsme si z něj pro tuto poněkud šroubovanou formulaci vždycky trochu utahovali, nedá se popřít, že naprosto přesně vystihuje základní příčinu našich dosavadních úspěchů. Tenhle pluralitní přístup zahrnuje v podstatě tři zcela rozdílné fáze, které však do sebe zapadají jako správně volené díly dětské skládanky.

První fáze spočívá ve správném výběru ohroženého druhu, kterému jsme s to nejúčelněji prospět, v založení chovné skupiny na Jersey a posléze, když se zvířata dostatečně rozmnoží, zformování satelitních chovných skupin v předem zvolených zoologických zahradách s dobrou reputací, zpravidla v Evropě a v Americe. Vyloučíme-li nějakou nečekanou pohromu, dá se od tohoto okamžiku se značnou mírou pravděpodobnosti předpokládat, že další existence ohroženého druhu je –

alespoň v zajetí – více méně zajištěna. Ve druhé fázi je pak třeba zajistit vznik chovné skupiny přímo v domovské zemi dotyčného zvířete, protože koneckonců právě tam by měla být zvířata v prvé řadě chována. Je tam nejvhodnější klima, volný přístup k přirozenému zdroji potravy, a co je nejdůležitější, místní lidé mají možnost shlédnout živá zvířata, která jsou jejich národním bohatstvím, a mohou se naučit si tohoto pokladu správně vážit. Třetím, neobyčejně obtížným úkolem je pak vypuštění odchovaných zvířat do volné přírody jejich původní domoviny. Tato závěrečná fáze je samostatným příběhem, o kterém pojednává pátá kapitola této knihy.

Od samého počátku nám bylo jasné, že nemáme naději na uskutečnění svých plánů, pokud se nám nepodaří do nich zainteresovat především země původu jednotlivých zvířat. Za dlouhá léta činnosti jsem se mnohokrát přesvědčil, jak zoufale málo toho o požadavcích konzervátorské činnosti v přírodě vědí mocní tohoto světa – to jest politici. Založil jsem si sešit, do kterého pravidelně zaznamenávám nejslabomyslnější výroky různých čelných představitelů, týkající se ekologie a

ochranářské činnosti, takže stýskám-li si na tupost úřadů a vládních činitelů, mohu jejich bláboly citovat doslova.

První cenu v této hanebné přehlídce si dozajista zaslouží bývalý americký prezident Reagan. Jeho chápání ekologické problematiky i hloubka zájmu o přírodu se zračí ve dvou výrocích: zaprvé, že stromy znečišťují své okolí, a zadruhé, že nezáleží na tom, zničí-li se sekvojové lesy, protože, jak pan prezident mudrlantsky poznamenal, kdo viděl jednu sekvoji, jako by viděl všechny. Druhá cena za nejpitomější canc nepochybně patří indickému ministrovi, který – byv nucen čelit protestům ochránců přírody proti výstavbě přehrady, jejíž jezero by zaplavilo důležitou část lesa včetně všech v něm žijících živočichů – rozhořčeně prohlásil, že „takový ekologický luxus si nemůžeme dovolit." Kdyby se ekologie měla stát luxusem, znamenalo by to pro nás pro všechny rozsudek smrti.

Ministr důlního průmyslu australského státu Queensland mě dojal poznámkami, které učinil před novináři během sporu o návrh na provedení podmořských naftových vrtů v oblasti Velkého bariérového útesu. Nejprve tvrdil, že něco jako ropná

skvrna vůbec neexistuje. Posléze dodal, že i kdyby v důsledku události, jejíž pravděpodobnost odhadl na jednu ku miliardě, nějaká ta ropa do moře přece jen unikla, pak, cituji doslova, „jak každý školák ví, nafta plave na povrchu, zatímco život korálů se odehrává pod hladinou, takže k žádnému poškození dojít nemůže." Člověk žasne nad úrovní školy, kterou pan ministr navštěvoval – pokud vůbec do nějaké chodil. Vysoký vládní úředník Brazilské republiky se prý dal slyšet, že neexistuje žádný „důkaz" vlivu likvidace pralesů na klimatické změny. Pohlédneme-li na nezměrné pouštní oblasti, které vznikají v důsledku barbarského mýcení pralesů, marně si lámeme hlavu nad úrovní hodin přírodopisu, které tenhle ministr ve svých školních letech absolvoval.

Když jsem byl na Novém Zélandu, musel jsem se (nejspíš jako trest za své hříchy) zúčastnit večeře s celou tamní vládou. Tenhle už i tak dost hrůzný zážitek mi okořenil jeden ministr, když horlil proti záměru ochránců přírody zlikvidovat volně se pasoucí divoké ovce na jakémsi ostrůvku na jihu, který je jedním ze dvou známých hnízdišť velice vzácného druhu albatrosů.

Pravil, že je to směšné. Celý život strávil jako majitel ovčí farmy a nikdy neviděl, že by ovce šlápla na vejce některého na zemi hnízdícího ptáka. Pokusil jsem se mu vysvětlit, že ovce se nejspíš tak přemnožily, že nadměrným spásáním likvidují přirozené prostředí albatrosů.

„To můžete mít pravdu," připustil pan ministr. „Ale co z toho, jestli albatrosi tenhle ostrůvek opustí? Beztak je tak daleko na jihu, že se tam na ty blbý ptáky nikdo koukat nechodí." Namítl jsem, že na světě je patrně spousta Rembrandtů, které jsem nikdy neviděl, a přesto by mě ani nenapadlo kvůli tomu navrhovat jejich spálení. Na to mi neodpověděl. Snad mi ani nerozuměl. Možná, že pokládal Rembrandta pouze za značku piva.

S těmito zkušenostmi není divu, že jsem na nutnost jednat s vládami zemí, kde jsme chtěli provádět svou konzervátorskou činnost, pohlížel předem s jistou dávkou malomyslnosti, ale ukázalo se, že ve většině případů byly naše styky velice splavné.

Na druhé straně krátce nato, co jsem tyto řádky psal, měl jsem s Jeremym rozhovor o jednom našem projektu v blíže nespecifikované zemi. Ptal jsem se ho, proč se

jednání s tamní vládou poslední dobou tak protahují. „Volby," odtušil chmurně Jeremy. „Současná vládnoucí strana nám, jak jistě víš, fandí. Ale zhruba za měsíc tam mají volby, a jestli v nich vyhraje opozice, mohlo by se stát, že všechna rozhodnutí současné vládní garnitury šmahem zavrhne." A tak veledůležitá ochranářská činnost musí počkat, až si politici vyřeší své žabomyší půtky, během kterých část živočišného bohatství jejich vlastní země učiní další krok směrem k věčnému zapomnění.

Ale většinou vycházíme s vládami vcelku dobře. Po mém soudu za to vděčíme především nezbytným písemným dohodám, které s nimi pravidelně uzavíráme. Ty svědčí o našich nezištných úmyslech, neboť podle nich všichni odchycení živočichové i jejich potomstvo zůstávají majetkem země původu, která má právo si kdykoli vyžádat jejich vrácení. To dokazuje, že svou činnost nevyvíjíme kvůli vlastnímu obohacení, ale výhradně pro dobro dotyčné místní fauny. Vlády nás tedy nemohou pokládat za „koloniální kořistníky", chtivé získat vysoce ceněné vzácné živočichy. Dalším důvodem, pro který trváme na písemné formě těchto

dohod, je skutečnost, že zajišťují i provedení druhé a třetí fáze našeho pluralitního přístupu ke konzervátorské činnosti.

Po úspěšném rozmnožení zvířat na Jersey nastává chvíle pro druhou fázi, spočívající především v ustavení chovných skupin na původním místě. Ačkoli jsme o správnosti této činnosti nikdy nepochybovali, v zemích, odkud vzácná zvířata pocházejí, jsme zpravidla nenalezli nikoho, kdo by měl dostatek znalostí a zkušeností, aby se mohl podobného úkolu ujmout, a to ani v případě, že na výstavbu a provoz takového zařízení poskytneme či obstaráme příslušný finanční grant. Bylo nám jasné, že vhodné pracovníky si pro tuhle práci budeme muset sami vychovat, a to znamenalo dostat je na Jersey. Rozhodli jsme se tedy zřídit výcvikové středisko, jakousi miniuniverzitu, která by sestávala z ubytoven pro studenty, přednáškové síně, knihovny i dalších nezbytných zařízení. Vypadalo to na finančně dost náročnou stavbu, a ačkoli jsem se ostře stavěl proti hyzdění našeho krásného areálu nějakou betonovou škatulí, zdálo se, že má-li Jerseyská ochranářská nadace do důsledku plnit poslání, pro které vznikla, nic jiného

nám nakonec nezbude. Dali jsme si vypracovat architektonickou studii, nad kterou jsme dlouho hloubali, vrátili ji k novému přepracování a kojili se nadějí, že jsme snad na nic podstatného nezapomněli.

Znovu jsem tedy popadl svou žebráckou misku a vypravil se do Ameriky, kde se díky velkomyslnosti tamního obyvatelstva podařilo nashromáždit potřebný obnos k vybudování výcvikového střediska. Z dalšího – tentokrát britského – zdroje jsme pak získali veledůležitý grant na poskytnutí stipendií studentům z rozvojových zemí, jak se trochu směšně nazývají státy, které si zpravidla nemohou dovolit financovat cestu a pobyt budoucích chovatelů a ošetřovatelů své vzácné zvěře. A tak se stalo, že konečně byly pohromadě prostředky jak na výstavbu, tak i na provoz výcvikového střediska. Vzhledem k jejich omezenému množství jsme si ovšem nemohli dovolit jakýkoli přepych, a navzdory architektově upřímné snaze vyhovět požadavkům mého vkusu, konečný návrh na „miniuniverzitní" komplex mi tak jako tak připadal jako betonová krabice od bot. Protože vím, jaké architektonické hrůzy vznikají v zoologických zahradách celého světa ve službách

božstva zvaného beton, chovám ve svém nitru k tomuto materiálu hlubokou averzi a nedůvěru. Avšak nic jiného nám nezbývalo – či aspoň to tak vypadalo. Pak se však stalo něco, co mě znovu utvrdilo v přesvědčení, že osud je na naši straně.

Po celá léta k nám dvakrát týdně docházela jistá paní Boizardová, aby s kýblem, hadrem a koštětem proletěla jako tornádo naším bytem, zanechávajíc za sebou blyštivou čistotu. Její mladší dcera Betty se hned po škole stala zaměstnankyní naší nadace a za několik let se vypracovala na místo vedoucí účtárny, kde vládne železnou rukou. Kdykoli se u nás paní Boizardová objevila, Betty se vždy stavila na kus řeči s maminkou. Při jedné takové příležitosti se paní Boizardová zmínila o tom, že pan Leonard du Feu prodává své sídlo. Není divu, že se Betty zatvářila nevěřícně. Leonard byl náš nejbližší a nejvíc zkoušený soused, jenž si však nikdy nestěžoval na hluk, který zvířata tropí po nocích, ba ani neprotestoval, když nám utekl jihoamerický tapír Claudius a nejdřív mu na maděru zdupal rozkvetlé pole sasanek, aby posléze vtrhl do Leonardovy zahrady a rozšlapal tam všechna pařeniště. Krátce a prostě –

Leonard byl soused nad zlato. Panství Les Noyers, na němž hospodařil, patřilo rodině du Feu nějakých pět set let a jeho polnosti přímo sousedily s naším areálem. Dům byl dvě minuty cesty od našeho sídla a ve skutečnosti to byl komplex tří budov včetně domku pro dělníky, rozlehlé chladírny a mohutného žulového hospodářského stavení. Ani v nejdivočejších snech nám nepřišlo na mysl, že by Leonard někdy mohl prodat své rodinné sídlo, ale jeho dospělé děti odešly z domova, o hospodaření zájem neměly a pro samotného Leonarda byla správa tak rozlehlého statku čím dál tím obtížnější.

Bez dechu se Betty přiřítila do kanceláře, kde sdělila překvapivou novinu zkoprnělému Johnu Hartleyovi, který mi neprodleně telefonoval do mého domu v Provenci, kde jsem tou dobou pracoval na nové knize. Řekl jsem Johnovi, že má za Leonardem zajít, a jen jsem se modlil, aby už nebylo pozdě. Náš nejbližší soused se chytil za hlavu a nechápal, proč ho nenapadlo, že bychom mohli mít o jeho rodinné sídlo zájem. Na první pohled vypadalo všechno jednoduše, ale časem se objevily jisté komplikace. Od doby, kdy jsme se na Jersey usadili, se mnohé změnilo. Tři různé komise

jerseyské ostrovní správy musely k tomuto rozhodnutí dát své požehnání. Správa totiž před nedávnem vydala nová omezující nařízení o možnostech využití zemědělského majetku, a jistě není třeba podotýkat, že způsob, jakým jsme hodlali využívat bývalé panství Les Noyers, se do žádné „povolené" kategorie nehodilo. Nicméně na Jersey jsou lidé na nás a na práci, kterou tu konáme, hrdi, a tak schvalování příslušných výjimek proběhlo ve velice vstřícném duchu. Říká se, že paragrafy jsou ohebné, ale musím připustit, že tentokrát se nám tahle jejich vlastnost náramně hodila. Netrvalo dlouho a panství Les Noyers se stalo naším majetkem.

Říci, že jsme byli nadšeni, je slabý výraz. Namísto neforemné betonové škatule jsme teď měli pro naše výcvikové středisko k dispozici krásné starobylé statkářské sídlo s přilehlými budovami a osmi akry pozemků. Na ty se sice vztahovala určitá omezení, týkající se zemědělsky využitelné půdy, ale to nám tak dalece nevadilo, protože oč jsme doopravdy stáli, byly právě ty budovy. Jen co se staly naším majetkem, pustili jsme se do renovačních prací. Část ústřední budovy jsme přetvořili na ložnice a obytné prostory pro studenty, část

na byt pro správce. Zřídili jsme také krásnou knihovnu a pojmenovali ji po mém nakladateli siru Williamu Collinsovi, jemuž vděčíme za velkorysý dar, který nám ještě před svou smrtí poskytl, totiž kompletní sbírku veškeré zoologické a přírodopisné literatury, kterou kdy nakladatelský dům Collins vydal, včetně té, jež tam kdy v budoucnu vyjde. V rozlehlém hospodářském stavení jsme zřídili přednáškovou síň pro čtyřiašedesát posluchačů, vybavenou nejmodernějším audiovizuálním zařízením. Nad ni jsme umístili kanceláře, malé muzeum, kreslírnu a fotolaboratoř s temnou komorou

a videostřižnou – a tím vším jsme zaplnili sotva polovinu velké žulové stavby.

Jakmile jsme měli výcvikové středisko, potřebovali jsme pro ně i vhodného ředitele. Bylo nám jasné, že půjde o zvlášť vzácný druh živočicha: měl by být kvalifikovaným biologem, ale zároveň být s to se taktně a s pochopením dohovořit s velice rozličnými lidmi ze všech koutů zeměkoule; člověk, jenž by jim byl tátou i důvěrníkem v jedné osobě. Abychom získali nejvhodnějšího kandidáta, vyhlásili jsme na toto místo konkurz. Samosebou, že jsme byli brzy zaplaveni hromadou přihlášek, z nichž jsme nejprve vyřadili zcela nevyhovující žadatele jako například jednu milovnici zvířat z Penge, která psala, že má čtrnáct koček a strávila prázdniny na Mallorce, dále čtrnáctiletého školáka ze Somersetu, jenž se nám v dopise svěřil, že má rád cizince, protože jsou „jinačejší", pročež by je chtěl vyučovat. Z celé té záplavy jsme nakonec vybrali čtrnáct možných uchazečů, kteří podle našeho mínění jakžtakž splňovali podmínky konkurzu. Ty jsme pak pozvali na pohovor do Londýna.

Chápu, že účastnit se přijímacího řízení je nejspíš strašný nervák, ale uchazeči o zaměstnání by měli mít v koutku duše trochu pochopení i pro členy přijímací komise, neboť vybírat z absolutně neznámých lidí jen na základě stručného životopisu a krátkého pohovoru je neobyčejně svízelný úkol, zvlášť když jde o doplnění tak úzkého kroužku spolupracovníků, jako je náš, protože nasadit si do kožichu veš, které bychom se pak těžko zbavovali, by byl strašlivý malér. Někdy je kandidát tak nervózní, že si o něm jen obtížně můžete udělat správný úsudek. Naštěstí jsme se neochvějně drželi vytčených zásad, že každému uchazeči musíme věnovat stejně dlouhý čas k rozhovoru, dále že kandidát nesmí být užvaněný a musí bez šklebení vylábat neomezené množství mizerné kávy, kterou jsme své hosty častovali. Jen výjimečně jsme tyto zásady porušili a udělali s uchazečem krátký proces, jako v případě mladíka, který se do hovorny vpotácel s rozepnutým poklopcem, žoviálně nás uctil slůvkem čauvajs a vzápětí nám položil otázku, má-li někdo z nás oheň. Myslím, že jsme ho oprávněně podezřívali, že jeho stručný životopis byl zcela vylhaný. Jak jsme tak jednoho po druhém

eliminovali, náhle jsme zjistili, že nám už zbývá jen jediný uchazeč. Mezi těmi, se kterými jsme dosud hovořili, byli snad jeden či dva takoví, kteří by eventuálně mohli přicházet v úvahu, ale žádnou velkou radost jsme z nich neměli. John nakoukl do čekárny a zjistil, že poslední kandidát nedorazil.

„Inu, to se nedá nic dělat," posteskl jsem si. „Snad si dáme ještě jeden inzerát."

„A tentokrát do něj napíšeme, že držitel doktorátu přírodních věd má přednost před majitelkou patnácti koček," poznamenal John.

„A že ředitel výcvikového střediska musí brát ohled na to, že naši budoucí studenti nejsou Angličani," přisolila si Lee. „Koneckonců já sama jsem Američanka."

„V tom případě navrhuju," řekl jsem, „abychom se teď fofrem vypravili někam, kde si po tom strašlivém cizáckém kafi spravíme chuť poctivým anglickým pitivem, jako je brandy se zázvorovou limonádou."

Osud si s naší nadací odjakživa rozmarně pohrával. I v tomto případě čekal až na poslední chvíli, kdy nám nabídl pomocnou ruku. Už jsme začali sbírat svá rozházená lejstra, když se ozvalo zaklepání. „Dále," řekli

jsme téměř sborově. Nato vstoupil poslední dosud chybějící kandidát, dr. David Waugh, kterému postupně ujel autobus, vlak a bůhvíco ještě, ale nicméně se nakonec ke konkurzu přece jen dostavil. Nemohli jsme mu nabídnout nic než hrnek vychladlé kávy a začít se ho vyptávat, jako bychom byli kriminální ústředna a on podezřelý Jack rozparovač. Ale jak postupně odpovídal na naše otázky, začalo nám být stále jasnější, že je to náš člověk. Přijali jsme ho, pogratulovali si vzájemně k úspěšně skončenému konkurzu a vypravili se do nejbližší hospody na brandy se zázvorovou limonádou. David tedy nastoupil a ihned začal vypracovávat osnovy a výcvikový program. Udělal to rychle a s úžasným citem pro věc, neboť správně usoudil, že náplň našeho kurzu musí být na jedné straně velice komplexní, ale na druhé i pružná a přizpůsobivá. Kdysi jsem měl přítele, který o jakémsi programu prohlásil, že vyžaduje „rigidní flexibilitu". Ačkoli si tyto dva termíny zcela odporují, jakýmsi zvláštním způsobem spolu ve světě Alenky za zrcadlem ladí a vzájemně se doplňují. Vždy jsme o něco takového, jako je „rigidní flexibilita" usilovali, a přesně to dokázal David ve svých osnovách uskutečnit. Mezitím

jsme došli k závěru, že do našich malých Spojených národů budeme potřebovat pracovnici, pro jakou má americký studentský slang trefné pojmenování „máma koleje". Podmínky přijetí byly stejně přísné, jako ty, kterými se musel řídit i David; bude muset zvládat směsici lidí z celého světa, mít je ráda, být na ně přísná a především schopná překonávat eventuální nesnášenlivost mezi nimi, jež skoro vždy pramení z nedostatečného vzájemného poznání, jazykových bariér, kulturních a náboženských rozdílů, či jednoduše z přirozeného pocitu opuštěnosti a stesku po vzdáleném domově.

Naše milá Olwyn je bezesporu perfektním ztělesněním takové „mámy" studentů. Je to robustní, poctivá a bezúhonná žena, která kolem sebe šíří atmosféru pracovité selky ze staré školy, která musí denně navařit pro deset dětí, manžela a osm čeledínů, podojit krávu, obstarat slepice, nakrmit prasata a nazítří ráno vstát před kuropěním, aby stihla zadělat na doma pečený chléb. Jedním slovem – ženská jako řemen, která si dokáže poradit v každé situaci. A právě v téhle schopnosti se s Davidem skvěle doplňují.

Olwyn je nejen skvělá kuchařka, ale navíc má fantastickou schopnost největších mistrů tohoto oboru, totiž přizpůsobit svůj repertoár požadavkům strávníků. Bez mrknutí dokáže vzít na vědomí chutě pákistánského studenta, který se může utlouct po tuňákových sendvičích a smažených brambůrkách s kečupem a marmeládou, právě tak jako jiného účastníka kurzu, jenž se soustavně dožaduje sardinek či drožďové pomazánky – obé ovšem se slazeným tvarohovým krémem s citronem. Smířila se i s jedním kalifornským studentem, který si pravidelně dával z domova posílat objemný balík čokoládových pralinek, jaké se na Jersey neseženou, i s uruguayskými děvčaty, která v jednom kuse omrzovala o vřelou vodu na spaření maté, bez kterého nedokázala existovat. Termosek s tímto jihoamerickým bylinným čajem se obě dívky držely jako mimina dudlíku a nosily je všude s sebou. Navíc jedna z nich trvala na tom, že musí denně spoucat nejmíň čtrnáct pomerančů.

Ale Olwyn měla se svými svěřenci i jiné problémy, než pouze kulinární. Jeden mladý Nigerijec, který ji – po mém soudu zcela právem – tituloval „mami", se jí hned druhý den po svém příjezdu svěřil, že má „hrozná

bolestě ve břichu". Olwyn, která se zprvu zalekla nejhoršího, cílenými otázkami zjistila, že mládenec trpí úpornou zácpou. Dala mu tedy projímadlo a poučila ho, že zabere během půl hodiny, takže udělá nejlíp, nebudeli se po tuto dobu příliš vzdalovat od toalety. Je pravda, že i když si někdy myslíme, že nám ten druhý porozuměl, je vždycky lépe se o tom přesvědčit. Po půl hodině se Nigerijec vrátil a stěžoval si, že kouzlo nezabralo.

„A vzal jsi to projímadlo?" zeptala se Olwyn.

„Ano, mami. Já šel do latrina a celá půl hodina ho tam pomalu nakapkával. Ale ta bolest je pořád ve moje břicho."

David se potýkal s jinými problémy. Jednoho dne, když dával hodinu angličtiny malgašskému studentovi, jehož chatrné jazykové znalosti mu zbraňovaly v porozumění přednášené látce, vymyslel si fiktivní příběh, při němž si kdosi zlomí ruku. Když pak po svém žáku požadoval, aby mu historku převyprávěl, dozvěděl se o fraktuře oka, jater, plic, žaludku, ucha, srdce a jazyka. Na otázku, proč mládenec vyjmenoval všechny tyto těžko zlomitelné orgány, dostalo se mu odpovědi, že

student měl nejlepší vůli vyjmenovat všechna anglická anatomická slovíčka, která zná.

Při jiné příležitosti se David ptal studentů na zvířata, která jsou ve znaku jejich vlasti. Všechno šlo dobře až do okamžiku, kdy přišel na řadu ghanský posluchač. Ten se zamračil a dlouho přemýšlel.

„My máme orela, pančiteli," pravil konečně.

„Jaký druh orla?" zajímal se David.

Student se opět hluboce zadumal.

„Vymrželého orela, pančiteli," pronesl triumfálně.

Přijeli k nám i dva studenti z Thajska, kteří dorazili právě uprostřed zvlášť tuhé a mrazivé zimy, kdy všude ležela spousta hlubokého a přemrzlého sněhu. Ten je doslova fascinoval, neboť až do té doby se s tímto přírodním jevem nikdy nesetkali. Bohužel probíhala jako z udělání většina výcviku venku, takže oba chlapci velice trpěli pro ně zcela nezvyklou zimou. Asi po týdnu si Davidovi stěžovali, že je strašně svědí nohy. Vyšlo najevo, že si vždy po návratu zvenčí okamžitě zuli boty i ponožky a hřáli si nohy na nejbližším radiátoru. Nebylo divu, že trpěli oznobeninami, tedy něčím, co v Thajsku nikdo nezná.

Původně jsem nedoufal, že se dožiji plného provozu naší miniuniverzity, a přesto jsem brzy měl příležitost hrát na trávníku za Les Noyers kroket se studenty z Brazílie, Mexika, Libérie, Indie a Číny. To, že mě velkoryse nechali vyhrávat, nebylo jedinou radostí, za niž jim vděčím. Ve skutečnosti jsme měli víc přihlášek uchazečů o studium, než kolik jsme jich byli s to přijmout, to jest asi třicet ročně. Nejen jim, ale i nám bylo nesmírně líto, že je musíme odsouvat na stále rostoucí seznam čekatelů. Přihlášky chodily doslova z celého světa; krom posluchačů z Jižní Ameriky, Afriky, Asie, Indonésie a Japonska se k nám hlásili i studenti z Evropy, USA, Kanady a Austrálie, kteří se hodlali zoologií zabývat profesionálně a byli schopni si pobyt i mírné školné, které jsme jim účtovali, sami uhradit. Z těch jsme museli vybírat velmi obezřele, pokud jsme je nechtěli přijímat na úkor nemajetných uchazečů z chudších zemí, neboť naše kapacita byla přece jen dost omezená. Tito lidé z nejrůznějších koutů zeměkoule spolu skvěle vycházeli, protože je všechny spojovala společná touha po záchraně ohrožených druhů zvěře. Bylo dobře, že se vzájemně poznávali a zjišťovali, že

skoro všechny země mají své vlastní, zcela specifické ochranářské problémy, s jejichž řešením si mohou pomáhat vzájemnou výměnou nápadů a informací.

Široké spektrum nejrůznějších nadačních aktivit se rok od roku upřesňovalo a vzájemně slaďovalo. Každodenní rutinní činnost jerseyské centrály se zlepšovala, takže se dařilo celý složitý a značně rozvětvený organismus Jerseyské ochranářské nadace udržet v harmonickém chodu. Za příklad si můžeme vzít třeba veterinární péči o rozsáhlou kolekci představitelů ohrožených živočišných druhů.

Jelikož jsem kdysi v jedné své knize napsal, že veterináři a architekti jsou jedinými živočichy, kteří nesmějí v zoologických zahradách být ani chvíli ponecháni bez dozoru, architekti na mě od té doby hledí jako na ztělesnění Ivana Hrozného a veterináři se mi vyhýbají jako potrhlému býku či vzteklému psu. Domnívám se, že to svědčí o potěšující skutečnosti, že tito lidé jsou gramotní, nebo že si alespoň občas dávají od někoho předčítat.

Vzpomínám si, že když jsem prvně požádal našeho veterináře a s ním i humánního lékaře, aby společně

vyšetřili jednoho nemocného lidoopa, vyvolal jsem tím u obou zcela nepochopitelné rozpaky. V největších kontinentálních i amerických zoologických zahradách je naopak zcela běžné, že v případě potřeby využívají služeb humánních specialistů či zubních lékařů, a nikdo se tomu nediví. V diagnostice i léčbě miliard složitých organismů od člověka až po myš se postupně vyvinuly tři vzájemně se proplétající vědecké obory: výzkum lidských organismů, souhrn znalostí o fungování i chorobách domácích zvířat a (to vlastně teprve úplně nakonec) studium léčby divokých zvířat v zajetí. Samosebou, že výzkumná činnost na poli humánní medicíny je nejdůležitější, takže také nejdále pokročila. Ale protože se zmíněné tři obory vyvíjely více méně odděleně, veterinární medicína začala zaostávat. I když tu a tam těžila z výdobytků humánní medicíny, zvykla si je aplikovat téměř výhradně na domácí zvířata, takže běžný veterinář, který se naučil léčit především hospodářská zvířata, zpravidla upadne do rozpaků, přivedete-li mu do ordinace mládě šimpanze či guyanskou vydru obrovskou. Jsou to tedy především zoologické zahrady, které nejvíc trpí omezeními při

výuce budoucích zvěrolékařů.

V mládí jsem se účastnil nespočetných pitev uhynulých zvířat, kde stále se opakující diagnózou příčiny smrti byla tuberkulóza. Zdálo se, že nikdo necítí potřebu zamyslet se nad tím, proč tak mnoho živočichů – od pštrosů až po antilopy – trpí právě touto chorobou a jak by se jí dalo předcházet. Naštěstí jsou však už dnes tyto časy za námi. V současné době probíhá naopak živá výměna vědeckých informací a zkušeností s léčbou.

Před několika lety se v našem středu objevil mladý, ctižádostivý a nadaný veterinář Tony Allchurch, který začal spolupracovat s Nickem Blampiedem, jenž nám, podobně jako už jeho otec, po léta poskytoval cenné služby. Myslím, že Tonyho – jako konečně každého veterináře, který za něco stojí – fascinovala rozsáhlá škála různorodých pacientů i rozmanitost léčebných zásahů, které mu někdy ztrpčovaly život, ale současně ho činily zajímavým.

Jedním z prvních Tonyho úkolů byla účast na operaci Oscara, snad životu nejnebezpečnějšího ze čtveřice našich orangutanů. Oscar trpěl bolestmi zubů a nebylo divu, že Jack Petty, náš místní zubař, odmítl vyšetřit

zkaženou stoličku lidoopa, dokud pacient nebude bezpečně uspán. V oněch dnech byla anesteziologie těchto velkých zvířat dosud v plenkách, a tak jsme – přinejmenším kvůli pojišťovně – museli požádat o spolupráci i místní policejní sbor. Mohutný venkovský policajt se dostavil vyzbrojen dvouhlavňovou flintou, aby chránil Tonyho, který figuroval ve funkci anesteziologa, a Jacka, jenž prováděl dentální zásah. Tony se mi dodatečně přiznal, že měl hrůzu, aby se Oscar nezačal probouzet, protože si byl zcela jist, že bodrý strážce zákona by to zaručeně napálil do něj, zatímco orangutan by nejspíš zůstal nezraněn.

„Orangutanům moc nedůvěřuju," vysvětlil mi Tony, „ale policajtům s flintama ještě míň."

Tony Allchurch je dnes naším stálým zaměstnancem a jako hlavní správce zoologické zahrady se v každodenním provozu obětavě stará jak o veterinární péči, tak i o věčně ucpaný odpad na dámských toaletách.

Další stránkou ve škále našich rozmanitých aktivit je všeobecně osvětová činnost, která je doplňkem profesionálního výcviku, probíhajícího na půdě Les Noyers. Tu má na starosti Phillip Coffey, který začínal

jako ošetřovatel v oddělení orangutánů a goril. Trpělivost, snášenlivost a vlídné porozumění, kterému se naučil při práci s lidoopy, se Phillipovi náramně hodily i při tvorbě výchovného programu určeného školním dětem. Pro víc než sedm tisíc školáků se naše zoo pravidelně alespoň na jeden den v roce změní ve školní učebnu, a dalších sedm tisíc jich patří k členům našeho dětského Dronteklubu, pojmenovaného podle zcela vyhynulého holuba dronte (dříve nazývaného blboun nejapný), který je „totemovým" zvířetem Jerseyské ochranářské nadace. Phillip také ve spolupráci s Davidem Waughem vypracovali školící program pro učitele, spolupracující se zoologickými zahradami všude ve světě, zvláště pak v rozvojových zemích. Je to první školící program tohoto druhu a jsme hrdi, že probíhá právě u nás, ale zároveň doufáme, že se časem rozběhne i při jiných zoologických zahradách.

Vydáváme také obrovskou škálu nejrůznějších publikací, jež se věnují našim rozličným aktivitám. Patří sem odborný žurnál Dodo (Holub dronte), redigovaný Jeremym, jenž železnou rukou nelítostně vymáhá od jednotlivých pracovníků naší nadace, studentů i

externích lektorů nejrůznější články a pojednání, ať už se týkají techniky umělého odchovu kaloňů, či výsledků dlouhodobého studia ekologie i etologie ohrožených živočichů. Rovněž u nás vychází informační bulletin On the Edge (Na hraně), který třikrát ročně rozesíláme všem členům naší nadace, a speciální věstník Dronteklubu, nazvaný Dodo Dispatch. Každé číslo Dispatche doplňuje velký barevný plakát, zobrazující některý ze zvířecích druhů, se kterým právě pracujeme. Vždycky ještě dáváme tisknout zvláštní sadu těchto plakátů, doplněnou informacemi v jazyce domovské země dotyčného zvířete, a ty pak posíláme do tamních škol, kanceláří a obchodů, abychom zvýšili zájem o ochranu vzácných živočichů a podnítili místní osvětovou činnost. Absolventům našeho mezinárodního výcvikového střediska (dnes je to zhruba tři sta osob v pětašedesáti zemích) expedujeme pravidelně věstník Solitaire (Dronte samotářský), obsahující novinky z Jersey, zprávy o našich zámořských projektech, zajímavosti o současných studentech a jejich práci i zprávy o nejmodernějších konzervátorských technikách v jednotlivých zemích.

Naši pracovníci pochopitelně netráví veškerý čas pouze péčí o zvířata, vedením kurzů a psaním článků do periodik. Ve skutečnosti vedou pestrý a rozmanitý život, protože je také pravidelně posíláme na kontrolu našich chovných programů v domovských zemích ohrožených druhů. Tak třeba Jeremy jezdívá do Brazílie, aby tam kontroloval práci s primáty, David Jeggo zase navštěvuje karibskou oblast, kde dohlíží na náš chovný program papoušků, Bryan Carroll (vrchní ošetřovatel savců) shromažďuje informace o životě kaloňů ve volné přírodě a Quentin Bloxam, vedoucí oddělení plazů, koná obdobnou práci na Madagaskaru i jinde. Někdy jsou způsoby, jak získáváme informace o životě zvířat ve volné přírodě, dost bizarní a pro ucho běžného ochránce přírody zní poněkud neobvykle. Tak například když jsme poslali našeho výzkumného pracovníka Williama Olivera studovat život vepřů zakrslých, zjistil, že chce-li se dozvědět něco bližšího o jejich pohybu v přírodě, musí jedno z prasátek odchytit, připnout mu obojek s vysílačkou a pak je podle rádiových signálů po celé dny sledovat na hřbetě slona. Stopování vůbec nejmenšího

prasátka světa na obrovském slonovi je bezpochyby i pro ostříleného konzervátora zkušenost značně neobvyklá.

Tak tedy vypadá náš „pluralitní přístup" ke konzervátorské činnosti, o němž se domníváme, že by měl být samozřejmostí více méně pro všechny zoologické zahrady, které usilují o záchranu vzácných zvířat. My však máme dvě velké výhody, které nám, myslím, mohou ostatní ochranářské organizace právem závidět. Prvou z nich je skutečnost, že se nám podařilo nejen přilákat, ale většinou i udržet vysoce kvalifikovaný tým oddaných spolupracovníků, a druhou nespornou výhodou je popularita mých knih, která nám otevírá mnohé dveře, jež zůstávají před jinými sesterskými organizacemi zpravidla zavřené.

Tajemství našeho týmu tkví v tom, že nejsme „běžnou" zoologickou zahradou. Lidé se k nám připojují, protože vidí, že jsme si vytkli určité přesně formulované cíle, za nimiž vytrvale kráčíme, což je něco, čím se od jiných zoologických zahrad zřetelně odlišujeme. Vcelku se dá říci, že své budoucí spolupracovníky nehledáme, ale bývá tomu spíše tak, že oni sami vplouvají do našich sítí. Dobrým příkladem může být Simon Hicks.

Simona jsme poznali jako ředitele vynikající organizace, kterou je Britský svaz ochránců přírody, jehož členové věnují finanční prostředky i vlastní, nikým nehonorovanou práci čištění zaneřáděných říčních toků, venkovských jezírek a rybníčků, vysazují dřeviny, kterými zabraňují pokračující erozi půdy, budují hráze i mosty a organizují stovky dalších podobných aktivit. Tak se stalo, že Simon jednoho dne stanul v čele party nadšenců, kteří nám přišli na pomoc s úklidem a čištěním zoologické zahrady. Vysoký, atleticky stavěný chlápek s modrýma očima, vlnitými ryšavými vlasy a tupým nosem přímo sršel neuvěřitelnou činorodostí. Životní energie z něj čišela takřka hmatatelně. Byl jako mohutné lodní dynamo na Queen Elizabeth II. Ovládal svou partu s šarmem a neodolatelnou účinností. Radil jsem se o tom s Jeremym a Johnem Hartleyem. Vypadalo to, že Simon na ně udělal stejný dojem jako na mě. Činnost naší nadace se stále rozšiřovala a bylo jasné, že budeme potřebovat dalšího schopného řídícího pracovníka, který by mohl převzít alespoň některé z Jeremyho a Johnových povinností. Zdálo se, že Simona nám seslala sama prozřetelnost.

„Ještě se na něj jednou koukneme, než mu uděláme nabídku," řekl jsem. „Pozveme ho pod nějakou falešnou záminkou – třeba aby nám poradil s úpravou trávníku, nebo něco na ten způsob."

„Myslíš, že je to třeba?" zeptal se Jeremy.

„Ano," odpověděl jsem. „Ráno je moudřejší večera, protože, jak jistě víš, potmě je každá kráva černá."

„Myslím, že ti rozumím," odtušil zamyšleně Jeremy a maličko se začervenal.

A tak se nakonec Simon stal členem našeho týmu a i vítaným přílivem čerstvé krve do Jerseyské ochranářské nadace. Jeho bujarý entuziasmus, jeho potřeba nedat se nikým a ničím odradit od vytčeného cíle, ať byl sebeobtížnější či na první pohled nesplnitelný, a jeho překypující životní elán, to byly vlastnosti, kterými si nás všechny získal. Přesně to vystihla jedna má jihoamerická přítelkyně. Když byla u mě na návštěvě, řekl jsem jí, že setkání se Simonem je něco, co si žádná žena nesmí dát ujít. Brnknul jsem dolů do jeho kanceláře.

„Simone," povídám, „je tu u mě jedna dáma z Jižní Ameriky, která by tě ráda poznala. Mohl bys ke mně na

okamžik zaskočit?"

„Jasně, šéfe," odpověděl Simon tak hlasitě, že to bylo slyšet až na druhém konci místnosti. „Hned jsem u tebe." Zavěsil jsem.

„A teď poslouchej," řekl jsem.

Nejdřív se ozvalo vzdálené bouchnutí, po němž následovalo cosi, co připomínalo blížící se hřmění. Pak zaduněla další rána jako z kanonu. Po ní se ozval hromový rachot těžkých podrážek na schodech, který vypadal, jako by nás přepadla celá ruská armáda, pak další třesk, jako by do vstupních dveří kopl býk, dupot v předsíni a nato poslední, daleko nejsilnější rána, při níž se rozletěly dveře do obýváku, až zadrnčely v pantech. Má přítelkyně vyskočila a pobryndala se drinkem, který držela v ruce.

„Simon se domnívá," vysvětlil jsem jí, „že dveře si lidi vymysleli, aby druhým zabraňovaly ve volném pohybu."

Simon vpadl jako velká voda a jediným stiskem zhmoždil mé přítelkyni všechny klouby pravé ruky. Dalších pět minut s nepřekonatelným humorem vykládal vtipy, smál se a šířil kolem sebe vynikající náladu. Když dopil pivo, které jsem mu nabídl, vrhl pohled na hodinky

a řekl: „Už abych letěl. Mám tady partu dobrovolníků, který musím malinko postavit do latě, aby mi nezvlčeli. Snad se ještě někdy uvidíme. Ahojky, moc mě těšilo."

Znovu mé návštěvnici zmordoval pravici a vzápětí byl pryč. Má přítelkyně usedla na pohovku a zaposlouchala se do vzdalujícího se dupotu, který připomínal odjezd kavalerie.

„Jak jsi říkal, že se jmenuje?" zeptala se jihoameričanka.

„Simon," odpověděl jsem. „Simon Hicks."

„Měli byste mu spíš říkat Hurikán Hicks," pravila má přítelkyně a od té chvíle mu už tato přezdívka zůstala.

Simonův entuziasmus neznal hranic. Ve své činorodosti zcela přeorganizoval plán našich zvířecích adopcí tak, že místo aby tato akce byla jako dřív jen sice vítaným, ale velice skromným příspěvkem k výdajům na péči o naše chovance, vykazovala nyní značné příjmy a brzy jsme měli obsáhlý seznam zvířat, čekajících na své adoptivní „kmotry". Fungovalo to na jednoduchém principu, podle kterého přispěvatel na výživu určitého zvířete získal právo na umístěni své jmenovky na příslušnou klec nebo ohradu. Byl to vynikající způsob,

jakým mohli uštvaní prarodiče či rodiče, kteří marně přemýšlejí o originálním vánočním dárku, potěšit své ratolesti, jejichž jménem jejich oblíbené zvířátko adoptují. Ceny Simon pochopitelně odstupňoval, takže žába přišla samosebou levněji než třeba gorila, a ačkoli vybíraná suma zdaleka nepokrývala celoroční výdaje na dotyčného adoptivního chráněnce, stala se přesto velice vítaným a hodnotným příspěvkem k jeho obživě. Rodiče i děti pak měli oprávněně hřejivý pocit, že přispívají k ochraně vzácných živočichů a rádi přicházeli navštívit to „své" zvířátko.

Když jsem zakládal naši sesterskou organizaci ve Spojených státech, chtěl jsem ji pokřtít Záchrana zvířat před vyhubením (zkratka SAFE), ale pak jsme museli název změnit na Mezinárodní ochranářskou nadaci, protože Američanům zkratka SAFE připomínala značku pánské ochrany. Simon však podobnými skrupulemi netrpěl, a tak si tuto zkratku přivlastnil pro nový způsob, jak získat další peníze na naši činnost. Dal vytisknout kartičky s obrázky jednotlivých druhů, které nalepil na pokladničky, označené například „veterinární péče", „režijní náklady", „návrat do přírody" a tak podobně.

Každý přispěvatel akce SAFE si mohl sám zvolit, nač si přeje, aby byly jím darované peníze užity.

Kromě těchto aktivit rozvinul Simon ještě i další osvětovou činnost, jež fungovala souběžně s výcvikovým střediskem pro zahraniční účastníky. Prováděl skupiny přispěvatelů naší nadace, které seznamoval se zásadami péče o jednotlivá zvířata, s problematikou krmení a tak podobně. Simon je ovšem někdy jako velké naivní dítě, a snadno naletí na každý „špek". Když jsem jednou (bez jeho vědomí) poslouchal jeho nadšený výklad, zavolal jsem si ho pak do své kanceláře.

„Simone," řekl jsem, „musíme si spolu vážně promluvit."

„Ano? O co jde?" zeptal se trochu polekaně.

„O ty tvoje přednášky pro členy nadace," odpověděl jsem. „Tuhle jsem poslouchal, co jim říkáš."

„Bože! Fakt jsi mě poslouchal?"

„Ovšem," pravil jsem sveřepě. „I když v zásadě jsi mluvil správně, přece jen si myslím, že bys těm lidem neměl kázat úplné bludy."

„Bludy?" zachroptěl chudák Simon.

„Inu, ne snad úplně bludy, ale…" napínal jsem ho. „Víš, nebudeš mi to věřit, ale sněžní levharti žijou na Sahaře…"

Chvíli to trvalo, než pochopil, že si z něj utahuju.

„Hernajs, šéfe, tohle mi podruhý nedělej," řekl s úlevou. „Úplně jsem se zapotil."

Byla doba, kdy se Simon dostal do složitých vztahů s našimi orangutany. Gambar, mohutný samec orangutana sundského, byl neobyčejně žárlivý na svou družku Ginu. Jednoho krásného dne si vzal do hlavy, že Simon – jehož vlasy měly barvu opravdu nápadně podobnou orangutaní srsti – je nepřející sok, který mu pálí za Ginou. Kdykoli se Simon objevil u jeho klece, Gambar se jako obrovský chlupatý tlumok pověsil na mříže, pak s rachotem rozhoupal velikánskou pneumatiku od náklaďáku, která visela na řetězu od stropu, a svou přehlídku mužné síly zakončil tím, že popadl Ginu a k upřímným Simonovým rozpakům s ní před jeho zraky počal zuřivě kopulovat. Došlo to tak daleko, že Simon se odmítal přiblížit ke Gambarově kleci, prováděl-li právě po zoo skupinu členů nadace.

„Koukněte, orangutani!" volali návštěvníci už na

dálku, jakmile zahlédli typicky zrzavou srst těchto lidoopů.

„Ano, ano, máte pravdu," odpovídal jim rozechvěle Simon. „Ale nejdřív se musíte jít kouknout na lemury."

Simon se mi přiznal, že Gina se prý pokaždé při onom násilnickém aktu na něj koukala tak vyčítavě, že mu to mohlo srdce utrhnout.

„Je to hrůza," říkával. „Mám vždycky pocit, že mi to strašně zazlívá."

„To nic," utěšoval jsem ho. „Pomysli, jak budeš populární, až Gambar z toho vyvodí konečné důsledky! News of the World dá za tvoje paměti balík."

„Co… jaký důsledky?" koktal Simon. „O čem to mluvíš?"

„Jsi jediným člověkem na světě, koho bude pravý a nefalšovaný orangutan žalovat pro rozbíjení manželství," vysvětlil jsem mu.

Popularita mých knih mi otevírala přístup k mnoha lidem, zvláště pak k takovým, kteří bývají pokládáni za významné. Je ohromně výhodné, víte-li, že ten který hlavoun či šéf významné organizace patří k vašim

fandům, protože mu můžete bez okolků zatelefonovat a požádat ho o nějakou laskavost, místo abyste museli podstoupit trnitou byrokratickou pouť po nejrůznějších náměstcích a sekretariátech. Jedna taková významná osobnost vám snadno otevře dveře k jiné, takže v tomto smyslu často dochází k velice výhodné řetězové reakci. To se nám vyplatilo, když jsme hledali patrona pro naši novopečenou americkou sesterskou organizaci.

Tou dobou už Tom Lovejoy úspěšně sestavil z obětavých a šlechetných lidí americký výbor Mezinárodní ochranářské nadace a došel k závěru, že by tuto činnost měl korunovat získáním nějaké velevýznamné osobnosti, která bude ochotná stát se čestným prezidentem americké organizace. Tom mi tedy zavolal, aby se o tom se mnou poradil.

„Co takhle kníže Rainier?" navrhl jsem. „Je to velký milovník zvířat a má v Monaku vlastní zoologickou zahradu."

„Jeho žena by byla lepší," opáčil mazaně Tom. „O knížeti Rainierovi v Americe jakživ nikdo neslyšel, ale každý ví, kdo je Grace Kellyová."

„To je fakt," připustil jsem. „Ale já se s ní neznám."

„Vsadil bych se, že David Niven ji zná," opáčil Tom, „a ty se zase znáš s Nivenem. Dělal ti přece svědka na gorilí veselce ne?"

„Jo, ale strašně nerad nutím svoje přátele, aby mi někde získávali protekci."

„Když nebude chtít, tak ti to může odmítnout," namítl filozoficky Tom.

A tak jsem tedy brnknul Davidovi, abych se ho zeptal.

„Víš, Gerry, strašně nerad zatahuju kamarády do podobných kšeftů," připustil. „Ale navrhnu ti jedno: dám ti na ni doporučení, a ty už si poraď, jak budeš umět."

„Jsi pašák, Davide," zajásal jsem. „Nejdůležitější je, abychom se k ní dostali. Jestli se to podaří, o zbytek se s Tomem postaráme. Tom je okouzlující chlápek. Skoro tak šaramantní jako ty sám."

„Lichotky na mě neplatí, vážený pane Durrelle," odpověděl sveřepě David.

„S vámi druhořadými šmíráky je ta potíž, že jakživi nerozeznáte pravdu od nadsázky," opáčil jsem a pro jistotu rychle zavěsil.

Po nějakém čase kněžna Grace souhlasila s tím, že nás přijme a stanovila den i hodinu audience. Tom byl na

vrcholu blaha.

„Naše stará dobrá Miss Amerika," jásal.

„Ještě neřekla, že s nabídkou souhlasí," připomněl jsem mu. „A pro všechno na světě si uvědom, že už to není žádná Miss Amerika, ale kněžna, krucinál!"

„Jenom provdaná," opáčil Tom.

„Vem laskavě na vědomí, že když se někdo stane kněžnou v důsledku sňatku, tak si na tom často rajtuje víc než ten, kdo se knížetem narodil."

„To budu muset dělat pukrlata?" lekl se Tom.

„Ne," ujistil jsem ho. „Když jsi tak neohrabaný, tak pukrlata dělat nemusíš. Ale měl bych ti před audiencí dát malou lekci společenského chování. Řekneme si to ve Francii, až se tam sejdeme."

Protože běžně se člověku nepřihází, aby byl pozván do paláce monackých knížat, usoudil jsem, že bychom si takovou příležitost měli jaksepatří vychutnat. Z toho důvodu jsem se se svým dámským doprovodem (sestávajícím z mé manželky a sekretářky) ubytoval v neobyčejně honosném hotelu poblíž kasina. Po skvostném aperitivu, který přivedl naše chuťové buňky na pokraj extáze, uvedl nás úslužný vrchní do jídelny,

kde náš stůl obklopilo hejno pozorných číšníků. Měli jsme báječnou okurkovou polévku, studenou jako čumák ledního medvěda, a zatímco jsme ji zbožně usrkávali, číšníci před nás kladli mísy s lososem v šampaňském se smetanou. Jenomže přesně v tu chvíli dorazil Thomas Lovejoy. Vypadal jako někdo, kdo právě přežil těžké zemětřesení. Při pohledu na něj se z našeho velevznešeného vrchního vydralo tiché tremolové zaúpění, jež připomínalo kníkavý zvuk morčete, přišlápnutého kopytem pivovarského valacha. Přiznám se, že jsem měl pro toho dobrého muže účastné pochopení.

V jedné ruce držel Tom cosi, co nejspíš byly všechny jeho osobní propriety, narvané do aktovky z kůže nějakého předpotopního, leprou stiženého krokodýla. Jeho oděv vypadal, jako by v něm postupně spalo sedmnáct bezdomovců, kteří ho nakonec odložili jako už dále nepoužitelný. Košili měl šedou jako rybí břicho, ovšem s výjimkou límce, který byl spíš černý. Jeho kravata – kdysi nejspíš honosná – byla jako rozžvýkaná, pozřená a posléze opět vyvržená nějakým přitroublým dinosaurem. Boty korunovaly hrůzný dojem, který Tom

vzbuzoval. Ani Chaplinovi se za dlouhá léta praxe nepodařilo docílit, aby jeho křumpy působily tak příšerně. Byly zvrásněné a zvarhanělé jako skořápka vlašského ořechu, špičky trčely vzhůru jako vlajkoklády, podrážky se jen z posledních sil taktak držely svršků a vcelku tyto střevíce vzbuzovaly obavu, že budete-li si je prohlížet z větší blízkosti, hrozí vám onemocnění celou řadou těžkých infekčních chorob.

„Ahojky," pozdravil Tom a svalil se do křesla. „Omlouvám se za zpoždění."

Můj dámský doprovod na něj zíral jako na ropuchu v polévce. Obě byly načančané, načesané, oblečené v hedvábných a saténových róbách a šířily kolem sebe vůni drahých parfémů. Jejich výraz však zrcadlil pohled do tváře samotného Fantoma opery.

„Doufám, že se nehodláš dostavit k audienci v tomhle oblečení," pravily sborově, jako by se na tom předem domluvily.

„Proč?" podivil se Tom nechápavě. „Co se vám na mně nelíbí?"

Řekly mu to. V životě jsem už slyšel mnoho žen vyjadřovat se nectně o mužích, ale tak nelítostný a drtivý

odsudek, jaký obě dámy uštědřily našemu americkému příteli, jsem ještě nezažil. Nezbylo, než ho neprodleně nahnat do hotelového pokoje, kde jsme z něj servali všechny svršky, a zatímco nechápavě seděl zabalený do osušky na mé posteli, čistící a úklidová četa se dala do práce.

„Já nechápu, co pořád máte," hudral naštvaně. „Včera jsem večeřel s peruánským prezidentem, a nic neříkal."

„Existují ženy, které soudí muže podle jejich zevnějšku, a dal bych krk na to, že kněžna Grace k nim patří," vysvětlil jsem mu. „Mají doslova rentgenový zrak. Kdybys je zavedl do místnosti se stovkou lidí, okamžitě si všimnou jediného chlápka v rohu, který má na kravatě mikroskopickou skvrnku od míchaných vajíček."

„Přece nemůžu za to, že se mi v Paříži na letišti ztratily kufry," bránil se Tom.

„To nikoho nezajímá," namítl jsem. „Bude si o tobě myslet, že jsi nějaký somrák, nebo co."

Když se nám konečně podařilo sehnat Tomovi jakžtakž přijatelné oblečení, ve kterém nevypadal jako zběh z Krymské války, pokusil jsem se uštědřit mu základní

lekci evropské etikety.

„Když ti podá ruku, tak se musíš uklonit," řekl jsem. „A oslovuj ji výhradně Vaše knížecí Jasnosti, nebo madam."

„Madam – a dál?"

„Dál nijak. Jenom madam."

„A to jí nemůžu říkat paní Rainieroyá?"

„To tedy určitě ne. Drž se toho Jasnosti, ano?"

Pak jsme nasedli do taxíku a vyjeli na kopec, na jehož vrcholu se nad lesklou hladinou Středozemního moře tyčí pohádkově růžový zámek monackých knížat. U brány nás nejdřív zkontroloval strážný v operetní uniformě a pak nás zavedli do kněžnina sekretariátu, kde nás požádali, abychom laskavě na okamžik posečkali.

„Teda řeknu vám, že to je klasa," konstatoval Tom, obhlížeje všechnu tu mramorovou nádheru zámeckého interiéru.

„Pro všechno na světě, jen si pamatuj, co jsme ti říkali," připomněl jsem mu. Věděl jsem, že by bylo správné, aby Tom, jako předseda naší americké organizace, oslovil kněžnu první. Konečně se dveře před námi otevřely a kněžnina sekretářka nás uvedla do

soukromé pracovny panovnice. Kněžna Grace vstala od stolu, vyšla nám pár kroků vstříc a s úsměvem nás pozdravila. Ke své hrůze jsem pozoroval, jak se k ní Tom řítí s napřaženou pravicí.

„Ahojky, Grace," zahlaholil.

Ve snaze zachránit co se dá, statečně jsem zasáhl.

„Vaše knížecí Jasnost je neobyčejně laskavá, že si pro nás ušetřila trochu svého drahocenného času," zachroptěl jsem. „Toto je pan doktor Thomas Lovejoy, předseda amerického výboru Mezinárodní ochranářské nadace. Mé jméno je Gerald Durrell."

„Posaďte se, prosím, a povězte mi, oč vám jde," vyzvala nás kněžna a usmála se oním okouzlujícím úsměvem Grace Kellyové, pod jehož účinky se každý muž s krví v žilách mění v blekotajícího imbecila.

Tak jsme se tedy s Tomem posadili na široké sofa, kněžna usedla mezi nás a my jsme se pokusili vysvětlit jí smysl a cíle naší nadace. Ačkoli nás poslouchala velice pozorně, nemohl jsem se zbavit dojmu, že její odpověď bude záporná. Zdálo se mi, že nás přijala jen ze starého přátelství k Nivenovi a teď přemýšlí o zdvořilé formě, jak naši žádost odmítnout. Vytáhl jsem tedy svůj dávno

přichystaný trumf. Když jsem viděl, že se užuž chystá říci, jak mnoho má jiných závazků, takže při nejlepší vůli… atakdále, podal jsem jí velkou fotografii novorozeného gorilího mláděte, ležícího na bříšku uprostřed velké froté osušky.

Slova uvízla kněžně v hrdle a z úst se jí vydral radostný výkřik potěšené školačky. Nedovedu si představit ženu, která by mohla odolat pohledu na něco tak roztomilého.

„Vaše knížecí Jasnosti, právě takovýmhle zvířatům chceme pomáhat," řekl jsem.

„Rozkošné mimino!" zvolala kněžna. „V životě jsem neviděla něco tak líbezného. Mohu tu fotografii ukázat manželovi?"

„Přinesl jsem ji pro vás – je vaše, madam," odpověděl jsem.

„Velice vám děkuji," vydechla monacká kněžna a oči se jí při pohledu na gorilí mimino zalily slzami dojetí. „A teď mi povězte, jak vám mohu pomoci."

Když jsme po deseti minutách opouštěli palác monackého knížete, byla kněžna Grace čestným prezidentem americké nadace.

„Věděl jsem, že na ni ta mrňavá gorila udělá dojem," řekl jsem, když jsme nastupovali do taxíku. „Neznám ženu, kterou by tenhle pohled nevzal za srdce. Nejspíš to v nich probouzí mateřské pudy, či co."

„Myslím, že to s tou fotkou nijak nesouvisí," povídá Tom.

Udiveně jsem na něj pohlédl.

„Jak to myslíš, že to s ní nesouvisí?" zeptal jsem se.

„To, co vzalo kněžnu doopravdy za srdce, byl kousíček vaječnýho žloutku na mý kravatě," odpověděl s úsměvem Tom.

ZPĚT DO VOLNÉ PŘÍRODY

Když jsme před mnoha lety zahajovali činnost Jerseyské ochranářské nadace, vždy jsem zdůrazňoval konečný smysl chovu zvířat v zajetí, kterým je jejich návrat do volné přírody. Většinou si však lidé představují, že to znamená nacpat odchované živočichy do přepravních klecí, odvézt je na místo jejich původního výskytu a tam je jednoduše pustit do nejbližšího lesa. Nic nemůže být mylnějšího než právě tato představa.

Při odchovu zvěře v zajetí zápasíte s celou řadou složitých problémů, ale když je šťastně překonáte, vyvstane před vámi zdaleka nejsložitější úkol, totiž vrátit uměle odchovaná zvířata do míst, kde byla předtím vyhubena, nebo kde se jejich výskyt natolik ztenčil, že tamní zdecimovaná populace bezpodmínečně potřebuje příliv čerstvé krve. A tato fáze je nejobtížnější částí celého procesu.

Zaprvé je třeba si uvědomit, že vypouštění v zajetí odchovaných zvířat do volné přírody je úplně novou a

dosud neověřenou záležitostí, novým uměním, chcete-li to tak nazvat, jemuž se teprve musíme klopotně učit. Neexistují dva druhy živočichů, které by se ve svých požadavcích a potřebách shodovaly, proto je nutné pokaždé nacházet nové vhodné metody. Zadruhé nemůžete potomka třeba třetí či čtvrté v zajetí odchované generace jednoduše vypustit do divočiny. I když bude obklopen dostatkem potravy, nejspíš zahyne hlady, protože byl od malička zvyklý hledat krmivo i ovoce v pravidelně předkládaných miskách. Bylo by to totéž, jako kdybyste změkčilého milionáře vyhnali z jeho apartmá v Ritzu, donutili ho spát v parku na lavičce, přikrývat se novinami a očekávali, že bude s to najít si potravu v popelnicích. Jenomže k něčemu takovému je třeba dlouhého a klopotného výcviku.

Metoda, kterou jsme vyvinuli, je vcelku jednoduchá, ale je nutné ji pružně přizpůsobovat jednotlivým zvířatům i místním podmínkám. Náš prvý pokus s navrácením růžového holuba Mayerova do přírody na jeho rodném Mauriciu je příkladem toho, jak i dobře míněná snaha může snadno ztroskotat. Rozhodli jsme se uskutečnit naše první vypuštění prostřednictvím jakéhosi

„přechodného ubytování" ptáků v pamplemousseské botanické zahradě. V tomto rozlehlém areálu je dostatek ovoce i listí, a protože je protkán spletí cest, domnívali jsme se, že tu budeme s to také snáz monitorovat pohyb a chování vzácných ptáků. Zkonstruovali jsme speciální dvoudílnou voliéru, do jejíž jedné části jsme umístili dvojici holubů určených k vypuštění, zatímco ve druhé sídlil další pár, jehož úkolem bylo provokovat osvobozené ptáky, aby se drželi v oblasti botanické zahrady.

Prvé holuby Mayerovy jsme pečlivě vybrali z blackriverského chovného centra, kde jsme měli komplex voliér, který tam s podstatným finančním přispěním naší nadace vybudovala mauricijská vláda. Jakmile si ptáci přivykli na nový domov v botanické zahradě, nadešel náš velký den. Byl jsem tehdy na Mauriciu, abych se slavnostního vypuštění prvních ptáků osobně zúčastnil. Záměr byl ten, že holubi i po svém osvobození budou mít nadále volný přístup do voliéry, kde budou nacházet potravu tak dlouho, dokud sami nedojdou k závěru, že už jsou dostatečně soběstační. Onoho dne jsem s velikou parádou napochodoval na

určené místo, abych slavnostně zatáhl za šňůru, která otevře voliéru.

Šňůra se přetrhla.

Nastalo trapné přerušení, během kterého kdosi běžel sehnat nový špagát. V tu chvíli jsem s účastí myslel na všechny ty vznešeně oděné dámy, jež se už tolikrát dostaly do podobné situace, když slavnostně mrštily zavěšenou lahví šampaňského o bok záoceánské lodi – a lahev se nerozbila. Nakonec přimontovali novou šňůru a voliéra se otevřela. Holubi se zachovali podle plánu, vyletěli z vězení a usadili se na střeše voliéry. Všichni jsme čekali, že využijí nově nabyté svobody a odletí do koruny nejbližšího stromu. Nic takového. Seděli na vrchu voliéry, ani nemrkli a tvářili se přihlouple jako školní vycpaniny z přírodopisného kabinetu. Přál bych všem těm žvanilů, co s oblibou vedou slabomyslné řeči o krutosti chovu zvířat v zajetí, aby viděli radost z volnosti, jakou projevovali tihle „osvobození" mauricijští ptáci.

Postupně jsme tehdy vypustili do botanické zahrady jedenáct vzácných holubů, kteří nakonec sebrali odvahu a vydali se na průzkum celého rozlehlého parkového

areálu. Ale brzy museli čelit dalšímu ohrožení. Hemžilo se to tam kluky s gumovými praky, kteří slídili po divokých holubech a hrdličkách, z nichž si připravovali chutnou svačinu. Těžko se dalo předpokládat, že kluci tyhle ptáky rozeznají, i když růžový mauricijský holub Mayerův je tlustší a vypadá tedy lákavěji. (Ve skutečnosti má jeho maso nepříjemnou pachuť, pro niž je nepoživatelné.) Ve spojení s hloupou důvěřivostí růžových holubů se jim nebezpečí hrozící od uličníků stalo osudným. Řada holubů skutečně padla za oběť vražedným prakům. Je otázkou, zda by vhodná preventivní kampaň něco zmohla. Jsou praky vyzbrojení kluci přístupní osvětě? Těžko říci. Ale navzdory řádění uličníků se někteří ptáci zpárovali a vyvedli mladé, které však – snad v důsledku neustálého vyrušování lidmi – ještě v průběhu hnízdění opustili.

Dlužno říci, že náš první pokus o vypuštění růžových holubů na ostrově Mauricius příliš valně nedopadl. Vrátili jsme se proto ke svým chovným voliérám v oblasti Black River. Přesto jsme se z této nepříliš úspěšné akce mnohému naučili. Ptáci nevyužili bezprostředně získané svobody, ale vraceli se k výchozí

voliéře, dokud novému prostředí dokonale nepřivykli. Teprve pak se postupně začali živit ovocem a listím, což je neobyčejně důležité, neboť právě tyto mauricijské exotické rostliny jsou v lesích zdrojem jejich výživy. A nakonec se nám tak či onak podařilo nezvratně prokázat, že v zajetí odchovaní ptáci jsou schopni se množit i na svobodě.

S velkou důvěrou jsme tedy naplánovali další krok: vypuštění ptáků v části ostrova Mauricius, která se jmenuje Macchabský les. Tam jsme vybudovali nové voliéry a do nich jsme umístili další růžové holuby. Tentokrát jsme krátce před jejich vypuštěním některé vybavili malými vysílačkami, abychom mohli sledovat jejich pohyb, protože něco jiného je pozorovat ptáky v přehledném areálu botanické zahrady, a něco zcela jiného najít je v hlubokých macchabských lesích a údolích. V prvních dnech po osvobození se ptáci chovali velice různě. Někteří se rychle vzdálili z dosahu vysílaček a zcela nevypočitatelně se pak tu a tam z ničeho nic zase vraceli. Jiní sice odletěli do lesa, ale denně si přilétávali pro jídlo. Další se vzdálili sotva sto metrů od voliéry a zůstávali tam po dlouhé měsíce.

Postupně však bylo stále zjevnější, že ptáci se zvolna aklimatizují a učí se sami rozeznávat ovoce i listy, které jsou pro ně nejchutnější. Nicméně jsme je přesto dál zásobovali doplňkovou potravou, neboť jsme se obávali, aby v důsledku náhlého vymizení sezonního ovoce nepomřeli hlady. V době, kdy tyto řádky píši, dva páry vypuštěných růžových holubů se vrátily ke krmítku v doprovodu vlastního potomstva. A tak s jistou dávkou opatrnosti můžeme říci, že program vypuštění holubů Mayerových do volné přírody ostrova Mauricius byl úspěšný.

Je to vynikající ze dvou příčin: dokázali jsme, že i potomci mnoha v zajetí zrozených generací jsou schopni opětovné adaptace přírodnímu prostředí, a co je snad ještě důležitější, ustavili jsme volnou kolonii těchto ptáků v místě, které jsme nazvali Holubím lesem. Je to údolí v hlubokých horských lesích, plné exotických kryptomerií. Právě v nich hnízdí celá populace volně žijící růžových holubů, čítající roku 1978 téměř pětadvacet jedinců. Je ovšem krajně nebezpečné, nechávat všechny volně žijící ptáky vzácného druhu hnízdit výhradně v oblasti rozlehlé sotva několika akrů,

protože tlupa rozverných opic či jiných primátů (včetně lidí s puškami) může, podobně jako ničivý cyklon, naráz všechny vyhubit. Ale růžoví holubi se tvrdošíjně drželi právě jen a jen této lokality. Bylo to jako vsadit vše na jednu jedinou kartu. Rozhodli jsme se proto, že vybudujeme podobné kolonie i na jiných odlehlých místech ostrova Mauricius s nadějí, že si tam vzácní holubi nakonec přece jen zvyknou. Teprve pak budeme mít naprostou jistotu, že tento vzácný druh na svobodě nevyhyne, ani kdyby jeho první kolonii potkalo nějaké neštěstí.

Úplně jiným potížím jsme museli čelit v případě ibisů hnědých, kteří vytrvale hnízdí i na místech, kam se postupně šíří městské aglomerace. Jsou to velcí ptáci s tmavým peřím, jež ve slunečním svitu hraje měňavým zbarvením. Mají holé tváře, dlouhé, temně korálově červené zobáky a zpravidla vypadají, jako by se tvářili tak trochu dotčeně. Vydávají mírně komické zvuky, sestávající z jakéhosi pokašlávání, vrkání a krákání. Svého času byl tento nadmíru užitečný pták rozšířen od Turecka přes Střední východ a severní Afriku až po prakticky celou Evropu, kde hnízdil i daleko na sever od

Alp. Ve středověku byla mláďata ibisů vyhledávanou lahůdkou šlechtických tabulí, i když nepochybuji o tom, že mnohá buclatá mláďata občas skončila i v hrncích chudších vrstev obyvatelstva. Nejstarší psané zprávy pocházejí ze šestnáctého století ze Salcburku a zmiňují se o tomto ptáku jako o „lesním havranovi". Roku 1528 vydali král Ferdinand a salcburský arcibiskup nařízení na ochranu „lesních havranů" (možná proto, aby se šlechta mohla dál živit jejich mláďaty, zatímco poddaným byla ptačí pochoutka zapovězena), ale zdá se, že tato opatření ibisům moc nepomohla.

Užitečnost ibise hnědého spočívala – podobně jako u mnoha jiných ptáků – především v tom, že se živil larvami škodlivého hmyzu, případně žábami, drobnými rybkami i savci. Uvážíme-li jeho velikost i skutečnost, že párek ibisů hnědých mívá až čtyři mláďata, snadno si představíme množství hmyzích larev, které taková ptačí rodinka spotřebuje. Svého času býval návrat těchto ptáků na jejich neměnná hnízdiště ve skalách pokládán za prvou předzvěst jara, takže například v tureckém městečku Biriçek býval signálem k radostným oslavám. Pak však došlo k neblahému vynálezu DDT i jeho

masovému používání (ilegálně až dodnes). Tím trpěli i ibisové, protože jejich potrava byla kontaminovaná. V tradičních hnízdištích je pronásledovali i lovci, takže počty ibisů hnědých v Evropě, na Středním východě i v severní Africe začaly prudce klesat. Ptačí kolonie u Biriçeku byla jediná na východě, ale toto městečko se začalo překotně rozvíjet. Řada nových staveb, které vyrostly v okolí skal, kde odedávna hnízdili ibisové, měla ploché střechy, na nichž lidé v době letních veder přenocují. Netřeba podotýkat, že spáče značné množství ptačího trusu, jímž je ptáci (koneckonců tu byli dřív než lidé) zahrnovali, velice obtěžovalo. Začali tedy po ibisech, které dříve každé jaro oslavovali, střílet a házet kamením. Turecká vláda se sice pokusila ptáky chránit, ale pod tlakem šířícího se města i rozvoje insekticidů se nejvýchodnější kolonie v té době už vzácných ptáků nebezpečně ztenčovala, až zcela zmizela. V době, kdy tyto řádky píši, nežije už na východě ani jeden ibis hnědý. Poslední zbytky volně žijících jedinců tohoto druhu existuji dnes pouze v Maroku, Alžíru a Saúdské Arábii.

Chovné skupiny těchto ibisů však byly ustaveny v innsbrucké a basilejské zoo, odkud také pochází i náš vzkvétající chov. Postupně jsme ustavili satelitní skupiny v edinburské, chesterské a filadelfské zoologické zahradě, a současně jsme zahájili výstavbu voliér v Maroku, určených pro ptáky odchované námi i jinými evropskými zoo. Mláďata zde zrozená se pak mají stát základem pro plánované vypouštění ibisů do pečlivě vybraných přírodních lokalit. Pracujeme též na plánech obdobného vypouštění těchto ptáků i v dalších zemích severní Afriky. Egyptologové tvrdí, že s největší pravděpodobností to byl právě ibis, kterého Noe jako prvního vypustil z archy. Láká nás myšlenka na založení volně žijící kolonie na skalní stěně poblíž Luxoru, kde by pak tito ptáci poletovali mezi monumentálními památkami, jak tam nejspíš létali v době jejich vzniku.

Pokusy s volným vysazováním ibisů hnědých nás ještě čekají, ale už před několika lety, brzy nato, co jsme zahájili program vypouštění růžových holubů, se přiblížila závěrečná fáze záchranného chovu jiného živočicha, tentokrát savce, kterým je jamajská stromová nutrie. Tato práce byla zprvu neobyčejně úspěšná, ale co

následovalo pak, svědčí o tom, jak i na prvý pohled jednoduchá konzervátorská činnost v sobě může skrývat zcela nečekaná úskalí.

Stromové nutrie patří mezi pamyši a tvoří celou skupinu hlodavců, obývajících Karibské souostroví. Rozdílné druhy žijí na Bahamách, na Kubě a na Jamajce. Jamajský druh, kterému zde přezdívají „coney" (králík), je hnědozelené zvíře velké asi jako trpasličí pudl a na prvý pohled připomíná zvětšeninu morčete. „Coneyové" jsou jediným přežívajícím prapůvodním savcem tohoto ostrova, ale dnes jsou velice vzácní. Dříve byli vítaným zdrojem potravy domorodého obyvatelstva i tamějšího druhu hroznýšů, kteří rovněž patří k původní jamajské fauně. Avšak lov účinnými střelnými zbraněmi spolu s ničením lesního porostu jejich další existenci ohrozily. Jerseyská ochranářská nadace obdržela zásluhou jednoho našeho člena první exempláře jamajských stromových nutrií roku 1972 – dva samce a jednu samici, odchycené v pohoří Johna Crowa – a posléze dalších osm roku 1975. Z tohoto základu, který se stal vůbec prvním úspěšným chovem stromových nutrií v zajetí, vzešlo během následujících deseti let jedenašedesát vrhů,

čítajících dohromady devadesát pět mláďat. Z těch jsme (držíce se osvědčené zásady nesázet vše na jedinou kartu) devatenáct jedinců rozeslali do šesti rozličných zoologických zahrad ve čtyřech zemích, abychom tam založili satelitní chovné skupiny.

Tehdy v roce 1972, kdy jsme na Jersey vybudovali perfektní specializované oddělení stromových nutrií, zatelefonovala mi členka nadace paní Fleur Cowlesová, že ji přijede navštívit známá hollywoodská hvězda Jimmy Stewart s chotí Glorií, a že má v úmyslu ukázat jim naši jerseyskou zoologickou zahradu. Protože se odjakživa snažím využít každé příležitosti k patřičné reklamě, zeptal jsem se, zda si Fleur myslí, že by James Stewart byl ochoten slavnostně otevřít naše nově vybudované oddělení jamajských stromových nutrií. Vzápětí jsem dostal odpověď, že s radostí.

Ve smluvený den jsem se odebral na místní letiště, abych je uvítal. Slavný herec byl skromnost sama, pohyboval se mírně nahrbeným kovbojským krokem a lahodně nakřáplým hlasem trousil koutkem úst lakonické poznámky. Gloria byla elegantní dáma, oděná s precizní dokonalostí bohatých Američanek, vlídná a nesmírně

šaramantní, i když drobounké jiskření v očích neklamně prozrazovalo, že za jistých okolností (pokud by se snad něco nevyvíjelo přesně dle jejího gusta) se nejspíš nápadně podobá nesmrtelným wodehousovským tetinkám. Patřila k těm kurážným a sebejistým ženám, k nimž se číšníci raději chovají s podlézavou servilitou, než aby riskovali jejich případnou nevoli. Když jsme čekali před letištěm až John přistaví vůz, James Stewart se náhle z ničeho nic ztratil. V jednu chvíli tu byl, vysoký, nepřehlédnutelný, s vlídným úsměvem na rtech – a vzápětí zmizel jako obláček dýmu. Člověk by čekal, že pro tak velkého muže (v každém smyslu toho slova) je nemožné se jen tak vypařit, aniž si toho kdokoli všimne.

„Kde je Jimmy?" zeptala se ostře Gloria, jako by nás podezřívala, že před ní jejího manžela někde skrýváme.

„Možná, že si zašel do úlevny," řekl jsem. Záměrně jsem použil roztomilého amerikanismu, který se mi odjakživa náramně líbil.

„Byl v letadle," konstatovala Gloria. „Kde, u všech všudy, zase vězí?"

Jestliže jsme jako možnou skrýš vyloučili „úlevnu",

pak jsem si opravdu marně lámal hlavu, kam mohl slavný herec tak náhle zmizet. Gloriina nervozita se zvolna přenesla i na mě. Neunesl ho někdo? Už jsem viděl ty tučné titulky ve slabomyslném tisku: JAMES STEWART UNESEN PŘI NÁVŠTĚVĚ VZÁCNÝCH STROMOVÝCH NUTRIÍ – SLAVNÝ HEREC OHROŽEN MEZI OHROŽENÝMI ŽIVOČICHY a tak podobně. Tohle rozhodně nebyla reklama, o niž bych stál.

V tu chvíli předjel John s vozem. „Nemám říct panu Stewartovi, že vůz už čeká?" zeptal se.

„Kde je?" zvolali jsme jednohlasně.

„Na rozjezdový dráze – prohlíží si letadýlka," odpověděl John.

„Jak se tam, proboha, dostal?" zeptal jsem se, protože jsem dobře věděl o přísných bezpečnostních opatřeních na jerseyském letišti.

„Myslíš, že by si někdo, kdo ho pozná, dovolil ho zadržet?" zeptal se celkem logicky John.

Náhle se zbloudilec objevil v našem středu.

„Teda… senza éráky… se musí nechat," konstatoval. „Perfektní mašinky, fakt… Jsem rád, že jsem si je moh

očíhnout."

„Nastup do vozu, Jimmy," poručila Gloria. „Zase všechny zdržuješ."

„Jasně," odtušil herec, ale tvářil se, jako by svou ženu neslyšel. „Je to perfektní podívaná – náramně dokonalý stroje."

Po obědě s neodolatelným šarmem zahájil provoz našeho oddělení jamajských stromových nutrií, když mimo jiné prohlásil, že tihle „nutrouši" jsou jeho celoživotní láskou od chvíle, kdy je prvně spatřil, a to je už celých pět minut. Po skončení ceremonie jsme se společně odebrali na slavnostní večeři do domu jednoho mého jerseyského přítele.

Během aperitivu, který se podával v zimní zahradě, a při skvělé hostině, jež po něm následovala, vypadal James Stewart poněkud zaraženě. Vysvětloval jsem si to tím, že po cestě z Ameriky nejspíš trpí pásmovou únavou, která má na některé lidi velice neblahé účinky. Po večeři jsme odešli do obýváku, kde se Jimmy okamžitě svalil na pohovku. Jeho pohled bloudil místností, až se náhle zaostřil na cosi, co zjevně zaujalo jeho pozornost.

„Hele, klimpr," pravil a toužebně se zahleděl na krátké křídlo, jež stálo v rohu pokoje.

„Jimmy, ne!" sykla výhrůžně Gloria.

„Jasně, že je to klimpr," opakoval potěšeně slavný filmový představitel, jako by učinil objev století.

„Jimmy, nesmíš! Ať tě ani nenapadne," varovala ho přísně manželka.

„Jen jednu písničku…" poznamenal radostně Stewart a s fanatickým třpytem v oku se zvolna vztyčil v celé impozantní výši. „Tak co si dáme?"

„Jimmy, já tě moc prosím, nezačni hrát na piáno," zaúpěla zoufale Gloria.

„No jo, já vím… Co takhle Ragtime Cowboy Joe?"

„Jimmy, vzpamatuj se!" zapřísahala ho manželka zlomeným hlasem.

„Perfektní swingovka, tajleten šlágr." S těmito slovy se Jimmy posadil za piáno. Zvedl víko a křídlo na něj vycenilo krokodýlí zuby svých kláves.

„Tak… jak to vlastně je… jak jen to…" uvažoval nahlas proslulý westernový herec a dlouhými prsty zamyšleně jen tak namátkou cvrnkal do klávesnice. V tu chvíli jsme všichni pochopili dvě věci: zaprvé, že Jimmy

Stewart zcela postrádá hudební sluch a za druhé, že vůbec nedovede hrát na piáno. Navíc zjevně zapomněl i slova dotyčné písně, s výjimkou jejího názvu. Za celá léta, kdy jsem s požitkem sledoval jeho výkony na filmovém plátně, jsem nezažil nic, co by se jen vzdáleně podobalo tomu, co tu teď předvedl. Bez ladu a skladu třískal do kláves a krákoral k tomu jakousi zcela nesourodou melodii, do níž křaplavým hlasem vpasovával pořád dokolečka tři prvá slova, která si pamatoval. Přitom se co chvíli zarazil a jakoby „vrátil" ke správnějšímu (leč stále témuž) znění své prérijní balady. Bylo to jako pozorovat bezrukého plavce, snažícího se překonat Lamanšský průliv. Přestože byla jeho snaha neskonale směšná, nikdo z nás si netroufl se smát, když jsme viděli, jak je slavný Jimmy na svůj výkon hrdý. Jakmile do poslední mrtě vyčerpal všechny melodické obměny, které mu Ragtime Cowboy Joe nabízel, otočil se k nám a zeptal se, zda si přejeme, aby nám zazpíval ještě nějakou další píseň. Měl jsem sto chutí ho požádat, aby zapěl Hvězdnatý prapor, ale nebylo mi to přáno.

„Jimmy, odcházíme," pravila rezolutně Gloria.

A tak se i stalo.

Pokládal jsem si za čest, že jsem měl možnost být svědkem tohoto neuvěřitelného výkonu Jamese Stewarta, ale obávám se, že jeho žena byla zcela jiného mínění.

Je to vždy vzrušující zážitek, když na Jersey dorazí nové přírůstky a my máme možnost s napětím sledovat, jak se aklimatizují a seznamují s novým prostředím. Avšak „nutrouši", jak Jimmy Stewart překřtil naše stromové nutrie, se v tomto smyslu stali spíše výjimkou potvrzující pravidlo. Ačkoli jsou to pohledná robustní zvířata, jež díky svým macatým zadečkům vypadají, jako by měla o dvě čísla větší kalhoty, postrádají „nutrouši" jiskru i životní elán. Většinou se tyto pamyši tvářily ponuře jako skupina církevních hodnostářů na pohřbu některého ze svých členů. Jen v jediné věci se stromové nutrie chovaly poněkud výstředně: okamžité vyšplhaly po větvích ke stropu klece, kde se líně usadily jako hejno nelétavých ptáků. Je pravda, že jsem jejich potomstvo čas od času zahlédl při cvičných potyčkách, ale i mláďata se podobným hrám oddávala jen jakoby z musu, takže připomínala obtloustlé viktoriánské dětičky z lepších kruhů, které si otráveně pohazují míčem či

kutálejí obruč jen proto, že se od nich podobná činnost jaksi očekává.

Když dosáhl počet námi odchovaných zvířat dostatečné výše, bylo na čase uvažovat o jejich vypuštění do volné přírody. Náš výzkumný pracovník Oliver se odebral na Jamajku, aby tam učinil všechna nutná předběžná opatření, to jest vybral vhodnou lokalitu (místo, kde by stromové nutrie byly především v bezpečí před náruživými lovci) a zainteresoval do naší práce i Hope Zoo v Kingstonu. V letech 1985-6 jsme odeslali celkem pětačtyřicet námi odchovaných zvířat na Jamajku, kde pro ně v Hope Zoo zřídili zvláštní oddělení. Během této doby probíhal současně intenzivní výzkum vegetace ve vytipovaných lokalitách, abychom si mohli být jisti, že naši „nutrouši" nebudou trpět nedostatkem vhodné potravy. Poté byla zvířata přemístěna na vybrané místo, kam jsme je usadili do výběhu i se speciálními uměle vybudovanými norami. Po asi čtrnácti dnech, kdy novému prostředí dokonale přivykla, jsme odstranili ohradu a dál už jsme pouze po dobu zhruba tří měsíců monitorovali chování osvobozených jamajských stromových nutrií.

První zprávy zněly neobyčejně povzbudivě. Během monitorovaného období zmizela pouze tři zvířata, ostatní se rychle stala soběstačnými a měla vynikající kondici. Byli jsme přesvědčeni, že jejich návrat do volné přírody proběhne velice úspěšně. Avšak pozdější podrobný průzkum zaznamenal přítomnost pouhých osmi stromových nutrií. Tato zvířata, z nichž dvě už se narodila na svobodě, byla naštěstí ve skvělé formě. Ale ani během dalšího šestinedělního průzkumu se nepodařilo najít žádné další jedince. Příštího roku se na tomto místě vyskytovaly už jen dva kusy: jeden, který se narodil ještě na Jersey a druhý, pocházející z vrhu na svobodě. Kam zmizela ostatní zvířata, bylo naprostou záhadou. Všichni na svobodu vypuštění jedinci se novému prostředí skvěle přizpůsobili a chovali se stejně jako divocí. Lokalita se zdála dokonale vyhovující, zvířata tam měla dostatek potravy a ani od lovců jim nebezpečí nehrozilo. Nakonec jsme museli jejich neustálé mizení přisoudit buď nějaké neznámé chorobě, nebo útokům divokých psů a koček. Nevzdávali jsme se však naděje (Hope Zoo, s níž jsme spolupracovali, má toto slovo dokonce v názvu) a ustavili jsme v Kingstonu

druhou rozsáhlou skupinu jamajských stromových nutrií, jejichž odchovy jsme pak s pomocí studentů Západoindické univerzity znovu vysadili do volné přírody.

Ale na všechny starosti a trable spojené s vypouštěním odchované zvěře do přírody rychle zapomenete v okamžiku, kdy se vám a dalším spolupracovníkům podaří spojenými silami toto úsilí úspěšně završit, jako tomu bylo v případě lvíčků zlatých. Tato roztomilá zvířátka, nejmenší ze všech primátů, žijí – podobně jako jejich další blízcí příbuzní z čeledi kosmanovitých – v pobřežních deštných pralesech Brazílie. Naneštěstí dochází k soustavnému ničení tohoto pásma pralesů, takže z něj poslední dobou zbývají pouze izolované lokality bez jakéhokoli propojení, jež by jednotlivým skupinám lvíčků zlatých umožňovalo vzájemný styk a s ním i bohatší výměnu krevních linií, ačkoli tyto tlupy žijí od sebe třeba jen pár kilometrů daleko. Svého času pokrývalo souvislé pásmo atlantských deštných pralesů pobřežní území o rozloze tři sta padesát tisíc čtverečních kilometrů. Dnes zbývá z tohoto lesního bohatství sotva pět procent, ale i tento pozůstatek je soustavně

decimován rubáním, vypalováním a planýrováním pomocí buldozerů. Ničením pobřežních lesů se nejen populace kosmanů, ale i řada jiných živočichů a rostlin, jež spoluvytvářejí tento podivuhodný ekosystém, ocitá na pokraji naprostého vyhubení. Porazíte-li jeden jediný tropický strom, je to z hlediska tisíců živočichů, kteří žijí na něm a pod ním, totéž, jako byste zničili veliké město.

Lvíček zlatý je snad nejkrásnějším ze všech savců. Je jen o málo větší než novorozené kotě, má neuvěřitelně dlouhé, ušlechtilé prsty a doslova zlatý kožíšek. Svítivě zlatá srst mu kolem obličeje odstává v podobě lví hřívy. Pohybuje se – jako všichni lvíčci – tak rychle, že občas jej můžete zrakem jen těžko sledovat. Je všežravý, a i když se převážná část jeho stravy skládá z ovoce a hmyzu, nepohrdne ani rosničkami a čas od času (jak se zjistilo teprve nedávno) podniká nájezdy do dutin stromů, kde si pochutnává i na drobných netopýrech, kteří tam přes den hřadují. Jeho hlasový projev se nápadně podobá ptačímu zpěvu, neboť sestává z různého pípání, ostrých hvizdů i cvrlikání.

Krom úbytku pralesních sídlišť přispěla k decimaci tohoto živočišného druhu i skutečnost, že se drobouncí

primáti stali nejen oblíbenými a vyhledávanými domácími mazlíčky, ale i ceněným laboratorním zvířetem. V důsledku toho byli lvíčci koncem šedesátých a na začátku sedmdesátých let v přírodě téměř zcela vyhubeni. Odhadovalo se, že jich v jednotlivých lesních fragmentech žilo zhruba okolo sto padesáti jedinců. Toto alarmující zjištění učinil tehdy doktor Aldemar F. Coimbra-Filho, dnešní ředitel centra primátů v Riu de Janeiru. Roku 1972 se konala konference, jejíž účastníci se zabývali kritickým stavem lvíčků zlatých a rozhodli, že je bezpodmínečně nutné stanovit současné počty těchto zvířat jak v zajetí, tak i na svobodě. Ukázalo se, že bude třeba ustavit životaschopné chovné skupiny v zoologických centrech a zároveň učinit nutné kroky k záchraně volně žijící populace. Je především zásluhou oddané a obětavé práce doktorky Devry Kleimanové, že se obé nakonec podařilo. V období let 1972 až 1980 jen málo zoologických zahrad (převážně amerických) chovalo lvíčky zlaté. Tyto zahrady cílevědomě rozšiřovaly své zprvu nepočetné chovy, až se nakonec mohly pochlubit vynikajícími výsledky. Během několika let se počet jedinců v zajetí zvýšil ze sto padesáti tří na

tři sta třicet, tedy přibližně na dvojnásobek volně žijících kusů. Každoročně se rodili další a další, takže se dalo zvolna začít uvažovat o jejich reintrodukci do volné přírody. Celá akce vděčí za svůj úspěch úsilí konsorcia zoologických zahrad, které se za tímto účelem ustavilo.

Roku 1978 jsme obdrželi první párek lvíčků zlatých a stali jsme se tak rovněž členy zmíněného sdružení. Příchod lvíčků na Jersey způsobil malou senzaci. Jedna věc je znát nějaké zvíře z obrázků či barevných fotografií, a něco úplně jiného je setkat se s ním tváří v tvář. Tito drobní, jako zlaťáky lesklí primáti poletovali klecí takovou rychlostí, že občas připomínali třpytivé pruty ryzího zlata. Zvědavě poskakovali z místa na místo a hlasitým švitořením si vzájemně sdělovali poznatky o svém novém obydlí, připomínajíce tak miniaturní turisty, radostně upozorňující svého druha na nejrůznější pozoruhodnosti okolí.

Nakonec, když se dostatečně aklimatizovali, stali se pro svou pozoruhodnou krásu nejvyhledávanějšími obyvateli celého oddělení kosmanovitých. Posléze nadešel kýžený den, kdy naše samice porodila líbezná dvojčátka (obvyklý počet), podobná dvojici miniaturních

zlatých nuggetů, jež by se pohodlně vešla do úplně malého mokašálku. Mláďata se zprvu tak úporně držela matčina kožíšku, že se v něm téměř ztrácela, neboť jejich obličejíčky nebyly větší než půllibrová mince. Jak vyspívala, stále častěji se odvažovala opustit bezpečí máminy srsti, aby na vlastní pěst prozkoumávala okolí, ale ještě pořád se držela v dostatečné blízkosti mateřského útočiště, kam se uchylovala při sebemenším náznaku domnělého nebezpečí. Bylo nezapomenutelným zážitkem pozorovat je, jak se snaží ulovit motýly, kteří neopatrně proletěli mřížovím jejich klece. Nejen proto, že při této činnosti mladí lvíčci vytáčeli nejneuvěřitelnější piruety, ale i pro kouzelný třpyt jejich zlaté srsti, jež ve slunečních paprscích zářila tisícerými odstíny od pískovcové červeně až po bledý lesk nejsvětlejšího snubního prstýnku. Bohužel se můj návrh, abychom dvojčata pojmenovali Fort a Knox, setkal s tak pro mě nepochopitelným odporem, že jsem byl přehlasován a musel jsem se této skvělé myšlenky vzdát.

Mezitím plány na postupné vracení lvíčků zlatých do přírody značně pokročily. Taková akce se pochopitelně musí vždy předem důkladně rozvážit a do detailu

naplánovat. Bylo třeba podniknout podrobný ekologický průzkum spojený s přepočtem volně žijících jedinců a zároveň vytipovat vhodné, lvíčky dosud neobydlené lokality. Pět amerických zoologických zahrad odeslalo prvních patnáct v zajetí odchovaných jedinců za účelem postupné aklimatizace a „tréninku" do centra primátů v Riu de Janeiru. Zvíře, jež je potomkem třetí či čtvrté v zajetí odchované generace, je od mládí přivyklé na pravidelný přísun potravy a je neschopné se o sebe samostatné postarat. Stejně podstatná je i skutečnost, že v bezpečném prostředí zoologické zahrady nikdy nepřijde do styku s nebezpečnými nepřáteli jako jsou hadi či draví ptáci, a dokonce i člověka pokládá především za vlídného a laskavého živitele. Proto bylo třeba lvíčky začít zvolna seznamovat s nebezpečími a úskalími, která na ně na svobodě číhají. Například se mimo jiné zjistilo, že malí lvíčci se lekají větévek, které se pod jejich vahou ohýbají. V ohleduplně vedených zoologických zahradách přicházeli do styku jen s pečlivě upevněnými větvemi, a tak si s volnými a nejistými haluzemi stromů zprvu nedokázali poradit, a musili si na ně postupně přivykat. Kromě toho bylo třeba, aby se

naučili rozeznávat druhy ovoce, se kterým v zajetí nepřicházeli do styku. K všeobecnému překvapení se však brzy ukázalo, že mladší se dokázali rychleji přizpůsobit než starší, a nejednou se stalo, že rodiče se učili novým poznatkům od vlastního potomstva.

První pokusy s vypouštěním lvíčků zlatých do přírody se rozjížděly poměrně zvolna, postupně však nejen zvířata, ale i lidé získávali další důležité poznatky, které tuto činnost urychlovaly. Na jedné ze zaslaných fotografií je vidět, jak v zajetí odchovaná opička jí žábu, což je druh potravy, se kterou v zajetí jaktěživa nepřišla do styku – další důkaz úspěšného přizpůsobení novému prostředí. Následná fáze pak spočívala v pokusu smísit v zajetí odchovanou populaci s volně žijícími lvíčky. Pokládali jsme za veliký svátek, když se narodila prvá dvojčata, vzešlá ze svazku mezi volně žijícím samcem a samicí, která se narodila v zoologické zahradě. Tou dobou už jsme měli pětadvacet vlastních odchovanců a mohli jsme se tedy připojit k probíhajícímu projektu předáním prvých pěti „jerseyských" lvíčků. Ti byli vypuštěni do oddělené lesní lokality, kde tou dobou žádní divocí jedinci nežili, a byli jsme právem hrdi na

skutečnost, že právě naši odchovanci byli první, kteří se na svobodě začali množit z obou v zajetí narozených rodičů. Tím byl podán důkaz (pokud je takový důkaz vůbec nutný), že odchov zvířat v zajetí za účelem jejich reintrodukce do přírodních podmínek je proveditelný a může přispět k záchraně celé řady ohrožených druhů.

Nikdy nezapomenu na neobyčejně příjemný piknik, který jsem strávil s Rogerem Paynem a jeho rodinou v době svého prvního pobytu ve Spojených státech. Roger se po léta věnoval výzkumu velryb a právě jemu vděčíme za překrásné nahrávky velrybího zpěvu, jimž naslouchámе uchváceni touhou dovědět se, co si tato obrovská, pozoruhodná zvířata mezi sebou vyprávějí. Během pikniku se mě Roger vyptával na činnost a cíle Jerseyské ochranářské nadace a já mu o nich nadšeně vykládal.

Roger mě vyslechl a pak poznamenal: „Chováte zvířata, abyste je vrátili zpět do přírody, ovšem za předpokladu, že budete mít kam je vrátit." Jedinou větou tak shrnul největší potíž konzervátorské činnosti, spočívající právě v otázce „kam s nimi". Tenhle problém

se dá nejnázorněji demonstrovat na případu rodrigueských zlatých kaloňů.

Rodrigues je ostrůvek v Indickém oceánu, vzdálený šest set padesát kilometrů od ostrova Mauricius. Jeden z jeho prvých návštěvníků, Leguat, jej označil za hustě zalesněný pozemský ráj, oplývající pozoruhodnými zvířaty. Žil zde dronte samotářský, zvláštní dlouhonohý nelétavý pták, ne nepodobný dnešnímu africkému hadilovu písaři. Bývala tu prý taková spousta obrovitých želv, že jste po jejich krunýřích mohli ujít celé míle, aniž jste se nohou dotkli země, podobně jako když za dřívějších blahých let mohla veverka doputovat po větvích stromů či vrcholcích živých plotů z Londýna až do Aberdeenu. Žil tu skoro metr dlouhý gekon, na zemi hnízdící papoušek, i řada dalších podivuhodných živočichů. Nyní však ležel ostrůvek Rodrigues v blankytných vlnách Indického oceánu pod žhnoucí oblohou vysušený, vyprahlý a téměř bez zeleně. Ten tam je dlouhonohý dronte samotářský, na zemi hnízdící papoušek i obří gekon, ty tam jsou želvími krunýři dlážděné silnice. Jediné, co tu zbylo, jsou ubohé

oddělené lesíky. V největším z nich, nazvaném Cascade des Pigeons, však dodnes žije poslední kolonie kaloňů zlatých, kteří se nikde jinde nevyskytují. Spolu s Johnem Hartleym jsme roku 1976 odjeli na Rodrigues, kde jsme odchytili ze sto dvaceti tam žijících jedinců osmnáct kusů. Některé jsme umístili do mauricijských voliér v oblasti Black River (kde jsou chováni i růžoví holubi Mayerovi) a tři samce jsme spolu se třemi samicemi dopravili na Jersey. Od těch jsme získali devatenáct potomků a ustavili další chovné skupiny ve Velké Británii i ve Spojených státech. Dnes už máme tolik exemplářů, že můžeme směle pomýšlet na jejich opětovné nasazení do volné přírody. Ale kam?

Je jasné, že ostrov Rodrigues tuto populaci neuživí. Tamní kolonie od doby naší návštěvy vzrostla na zhruba osm set jedinců. Došlo k tomu jednak proto, že hurikány se poslední dobou tomuto ostrovu šťastně vyhnuly, a v neposlední řadě i proto, že se podařilo minimalizovat lidské zásahy do Cascade des Pigeons. Jenže osm set kaloňů je maximální počet, jaký se ještě může v této oblasti jakžtakž uživit. I kdyby byl současně probíhající program opětovného zalesňování ostrova úspěšný, bude

trvat celá léta, než nové lesy vzrostou natolik, aby mohly poskytnout životní prostředí dalším zlatým kaloňům. Ale i kdybychom se pokusili zmnožit stávající kolonii v Cascade des Pigeons, zůstává tu problém s pravidelně se vracejícími tropickými hurikány. Je jen otázkou času, kdy některý z nich znovu zasáhne Rodrigues a jako šátek z krku serve z povrchu ostrova poslední útočiště vzácných kaloňů.

Uvažovali jsme o souostroví Chagos, ležící šestnáct set kilometrů severně od ostrova Rodrigues. Jde o neobydlené ostrovy mimo cyklonové pásmo a pasátní větry. Sestává ze tří atolů – Diego Garcia, Peros Banhos a Salomon – z nichž každý by eventuálně uživil vlastní kolonii zlatých kaloňů. Kdysi se na těchto ostrovech pěstovala kopra, ale od roku 1972 jsou plantáže opuštěné. Po jejich budovatelích tu však zbylo pár ovocných stromů a zeleninových zahrad, které mezitím zplaněly, ale mohly by skýtat dostatečnou zásobu potravy pro dovezené kaloně.

Netřeba ani podotýkat, že tak jako řada jiných půvabných ostrůvků, slouží dnes Diego Garcia za vojenskou základnu a přístup na něj je přísně střežen.

Avšak zbývající dva ostrovy by mohly bez potíží hostit zlaté kaloně, i když je pravda, že nasazení nějakého zcela nového živočicha do uzavřeného ekosystému je vždycky poněkud riskantní záležitostí. Mnohokrát takový čin způsobil hotovou pohromu – ať už to byla vysoká zvěř na Novém Zélandu, králíci v Austrálii či osli na Galapágách. Avšak v případě těchto ostrovů musela přirozená místní vegetace už tak jako tak ustoupit plantážím kopry. Navíc sem tehdejší osadníci, jako neblahý průvodní jev civilizace, dovlekli krysy, kočky, prasata a kozy, kterážto zvířata po odchodu lidí zdivočela, takže škody, napáchané na místním ekosystému, se vysazením rodrigueských kaloňů už moc zhoršit nedaly. Naopak by taková akce mohla přispět k záchraně jednoho z ohrožených živočišných druhů, a není vyloučeno, že by přítomnost kaloňů příznivě ovlivnila i regeneraci původní vegetace.

Bylo dokázáno, že kaloni hrají významnou roli rostlinných opylovačů. Navíc pojídají ovoce, jehož semena procházejí jejich zažívacím traktem a jsou spolu s trusem rozsévána po všech místech, kudy kaloni létají. Tam některá z nich zakoření, aby z nich vyrostly další

stromy s chutným ovocem. Je velice nemoudré, když se někteří lidé ptají, k čemu je to či ono zvíře vlastně dobré, neboť každý tvor i každá rostlina má v přírodě své nenahraditelné místo, i když jejich význam snad není hned na první pohled patrný. Je zřejmé, že i kaloni mohou mít na přírodu – a potažmo i na člověka – blahodárný vliv.

Žádali jsme o povolení vstupu na Diego Garcia, ale bylo nám odepřeno s tím, že máme svou pozornost soustředit na zbývající dvojici ostrovů. To jsme také učinili a s potěšením jsme zjistili, že jejich příroda je s to poskytnout vhodné útočiště našim malým létajícím plyšovým medvídkům – neboť tak skutečně zlatí kaloni vypadají. Jen doufáme, že tento azyl někdo dříve či později nezmění v atomovou střelnici. Ve světě, kde zabíjení má přednost před ochranou života, se totiž něco takového nikdy nedá vyloučit.

Zatímco v případě rodrigueských kaloňů jsme řešili kardinální otázku „kam s nimi", jiná zvířata už tento problém nemají. Poslechněte si příběh o Round Islandu, který patří – alespoň dle mého mínění – k našim

největším úspěchům: podařilo se nám totiž zachránit před zkázou celý ostrov i s jeho obyvateli.

Když jsme s Johnem Hartleym na Mauriciu pracovali na projektu záchrany růžových holubů, zaujal mě problém Round Islandu, kuželovitého vulkanického ostrůvku o rozloze 350 akrů, vzdáleného jedenadvacet kilometrů od Mauricia. Jeho naprostou zvláštností je, že na tomhle nepatrném střípku země žijí dva druhy ještěrek, dva druhy hadů a navíc několik rostlin, které se nikde jinde nevyskytují. Kromě toho je Round Island jediným sopečným ostrovem, na němž nežijí myši ani krysy, a je současně důležitým hnízdištěm mořského ptactva. Před mnoha lety vypadal tenhle ostrůvek jako zmenšenina ostrova Mauricius: vyšší polohy byly hustě porostlé tvrdými dřevinami včetně ebenu, zatímco níže položené části pokrývala palmami porostlá savana. Okolo roku 1800 nějaký pitomec vypustil na ostrov králíky a kozy – nejničivější živočichy na světě. Výsledek se podobal spoušti, jíž by napáchal šavlozubý tygr uprostřed ovčího stáda. Co nezničily kozy, to zlikvidovali králíci, takže lesy i s ebenem zmizely

docela, palmy v nižších polohách sváděly marný zápas o přežití a celý erodující ostrov začaly deště zvolna splavovat do moře. V době, kdy jsem Round Island spatřil poprvé, připomínal tento ostrov zjizvenou, rudou hlinkou pomalovanou tvář indiánského šamana. Jen tu a tam stály ještě hloučky palem, pandánů a zbytky nízké vegetace. Bylo mi jasné, že bude třeba co nejrychleji udělat něco pro místní plazy, protože ztráceli prostředí, v němž až do nynějška žili. Spolu s Johnem jsme dvakrát navštívili Round Island, protože mauricijská vláda nám povolila odchyt několika plazů za účelem založení chovných skupin nejdřív na Jersey a posléze snad i přímo na Mauriciu. Bylo nám řečeno, že metoda likvidace koz a králíků na Round Islandu už existuje.

Zabýval jsem se odchytem zvěře prakticky po všech kontinentech a nikdy to nebyla právě snadná činnost. Avšak plazi na Round Islandu byli svým chováním výjimkou potvrzující pravidlo. Pokud šlo o ještěrky, scinkové Telfairovi byli tak krotcí, že když jsme se usadili na zem, abychom něco pojedli v polostínu dlaním podobných pandanových listů, nadšeně se k nám slézali. Tito velcí hladcí plazi šedavě karamelového zbarvení, jež

ve slunečních paprscích zářilo duhovými barvami, mají zašpičatělé inteligentní tváře a silné černé jazýčky. Obklopili nás, spolu s námi si pochutnávali na vejcích na tvrdo, rajčatech i ovoci, a dokonce si tu a tam způsobně přímo z našich kalíšků usrkli piva či kokakoly, tváříce se u toho jako maloměstské dámy na farní slavnosti. Připadali jsme si jako hulváti a nevychovanci, když jsme je po skončeném pohoštění hlavou napřed uvrhli do plátěných vaků, počínajíce si přitom jako Švec a Zajíc Březňák z Alenky v kraji divů, kteří nacpali Plcha do čajové konvice.

Naším dalším úkolem bylo odchytit několik exemplářů gekona Guntherova, dvacet centimetrů dlouhé, buclaté ještěrky s velkýma zlatýma očima, vějířovitě rozprostřenými přísavkami a šedo-černě kropenatou, jako samet měkkou pokožkou. Tihle plazi nebyli zdaleka tak přítulní jako scinkové a dávali přednost životu na zbytcích palmami porostlé savany, kde se tiskli ke kmenům palem zhruba v polovině jejich výšky. Musili jsme proto k odchytu užít daleko rafinovanějších způsobů. Obstarali jsme si za tím účelem bambusové tyče, které jsme na konci vybavili smyčkou z jemného

silonového vlasce. Gekonci nám poměrně solidně vycházeli vstříc tím, že klidně, celkem bez hnutí seděli a nechali si trpělivě navléci smyčku přes hlavu na tlusté krčky. Pak už jen zbývalo dopravit je dolů a uložit do připravených vaků. To se ale muselo dít s nejvyšší opatrností, protože kdyby gekonek náhle zpanikařil a začal trojčit, jemný silonový vlasec by mu mohl zranit jako hedvábný papír jemnou kůži na krku. Úspěšně jsme však toto úskalí překonali, a tak jsme nakonec měli „v kabele" (doslova) dvacet scinků a šestnáct gekonů.

Dál přišli na řadu hadi. Dva na Round Islandu žijící druhy nepatří k jedovatým a jsou vzdálenými příbuznými hadů, k nimž náleží americký hroznýš královský, i když dnes se řadí k samostatné čeledi. Jeden z nich je přes metr dlouhý, olivově zbarvený stromový had se světlejší kresbou. Přes den odpočívá na odumřelých vějířovitých palmových listech latánií, kterých už na roundislandských savanách zbývalo jen velice málo. Hadi leželi na listech celkem klidně a dali se proto poměrně snadno sbírat. Potíž spočívala pouze v tom, že jste je snadno přehlédli. S druhou odrůdou místních hadů jsme však měli smůlu. Jsou to zemní hroznýši a dají se

tudíž jen velice těžko vystopovat. Poslední z nich byl spatřen roku 1975, takže existuje oprávněné podezření, že tento druh byl zcela vyhuben. Vzhledem k našim naprosto marným snahám o jeho nalezení se zdá, že tyto obavy jsou plně oprávněné.

Po svém návratu na Mauricius jsme zjistili, že kolem plánu na vyhubení roundislandských koz a králíků se mezitím rozpoutala pekelná vřava. Vzhledem k značně členitému a nepřístupnému povrchu ostrova dospěla mauricijská vláda k závěru, že jedinou schůdnou cestou k uskutečnění tohoto plánu je hromadná otrava obou živočišných druhů strychninem. Účinky tohoto jedu jsou, bohužel, poměrně nepříjemné, ale návnadu bude třeba ponechat celé dny pod žhavými slunečními paprsky a strychnin je jediným jedem, který ani za těchto podmínek neztrácí na účinnosti. Dodatečně sice vyšlo najevo, že strychnin by krom králíků a koz, na něž byl zaměřen, ohrozil i některé plazy, jenže tou dobou se to, vzhledem k bezpodmínečné nutnosti zbavit Round Island žravé a vegetaci ničící zvěře, pokládalo za nejvýhodnější řešení. Kdosi však poskytl tisku informace o chystané akci – a vzápětí vypukla děsivá mela.

Nejrůznější spolky na ochranu zvířat po celém Spojeném království hystericky troubily do boje – jeden z jejich čelných představitelů šel dokonce tak daleko, že řekl siru Peteru Scottovi, jenž se ujal role prostředníka a vyjednávače, že by raději viděl vymřít všechny na Round Islandu žijící druhy, než aby připustil zabití jednoho jediného nevinného králíčka. Místní mauricijská Společnost na ochranu zvířat, která až do té chvíle hleděla na celou záležitost celkem rozumně a mlčky ji podporovala, hodila náhle zpátečku. Prohlásila trávení zajíců a koz za bezmeznou krutost, které je třeba stůj co stůj zabránit. Marně jsme argumentovali, že v současné situaci králíci a kozy tak jako tak brzy zcela zničí veškerou ostrovní vegetaci a sami se tím odsoudí k pozvolné smrti hladem, což není o nic lepší než otrava jedem. Jedna anglická organizace přátel zvířat vyslala na Round Island vynikajícího střelce, aby se pokusil o eliminaci tamní kozí populace, což se mu, kupodivu, prakticky zdařilo. Říkám kupodivu, protože tato zvířata jsou neobyčejně plachá a usazují se v blízkosti sopečného kráteru, kde je terén nejnebezpečnější a pro

člověka nejnepřístupnější. Ale to nijak nevyřešilo problém se žravými a ničivými králíky.

Během těchto únavných a vyčerpávajících zápasů došlo ke komické příhodě, jež aspoň trochu odlehčila tísnivou atmosféru, která tou dobou mezi námi panovala. V Anglii nám dělal snad největší potíže jistý dr. Glenfiddis Balmoral. Pochopitelně, že neuvádím jeho pravé jméno, které však ve skutečnosti zní stejně neobvykle. John Hartley, já i můj přítel Wahab Owadally, tou dobou ředitel odboru ochrany lesů na ostrově Mauricius, jsme se účastnili konference, pořádané londýnskou zoologickou zahradou. Když jsme si pročetli seznam přihlášených účastníků sympozia, nalezli jsme mezi nimi i jméno onoho obávaného pana doktora. Byl jsem přesvědčen, že kdybychom ho my tři dostali soukromě někam stranou, docela určitě by se nám podařilo přivést ho k rozumu. S velikou péčí jsme tedy zorganizovali plán únosu. Nejprve jsem požádal Michaela Brambella, kurátora oddělení savců londýnské zoo, o přístřeší v jeho domě na břehu kanálu, protékajícího Regent's Parkem, nedaleko haly, kde se zmíněné sympozium konalo. Poté jsem přiměl jednu

velevýznamnou osobnost, aby nás s panem doktorem seznámila. Působil na mě jako vlídný a rozumný pán, takže zuřivost, s níž se pouštěl do boje proti tomu, co nazýval „krvavým vyvražďováním nevinných králíčků", se mi jevila dost nepochopitelná. Řekl jsem mu, že já a mí kolegové bychom s ním rádi prodiskutovali jistou záležitost a zeptal jsem se ho, byl-li by ochoten s námi během přestávky opustit jednací síň a zajít na sklenku do Michaelova domu. K mému překvapení ochotně a rád souhlasil. Naneštěstí si vybral chvíli těsně před chystanou přednáškou o zkušenostech s chovem kapustňáků, zvířat, pro něž mám zvláštní slabost, ale řekl jsem si, že záležitost Round Islandu má v tuto chvíli přednost před vším ostatním. I to patří k mnoha drobným obětem, které musí člověk občas v zájmu ochranářské činnosti podstoupit.

Nakonec se nám podařilo milého pana doktora dotáhnout do Michaelova domu, kde jsme okamžitě tvrdě a nelítostně zaútočili na bohatě zásobený bar, takže naše oběť začala brzy viditelně tát pod přílivem ginu s tonikem. Začal jsem hovořit o Round Islandu i zásadní důležitosti tohoto pozoruhodného a v současnosti k smrti

odsouzeného ostrova. Pan doktor poslouchal a moudře přikyvoval. Když jsem skončil, ujal se slova Wahab a vylíčil stav nebohých králíků, kteří jsou odsouzeni k smrti vyhladověním. Popisoval jejich hrůzný osud v tak jímavých barvách, že nám všem vehnal slzy do očí. Pak se otěží chopil John a vysvětlil našemu hostu, jak je Round Island z biologického hlediska důležitý a jakým zločinem by bylo nechat ho propadnout zkáze, jež mu od žravých králíků dozajista hrozí. Po celou tu dobu dobrý pan doktor chápavě přikyvoval a svůj souhlas provázel povzbuzujícími větičkami jako „máte naprostou pravdu – jsem s vámi úplně zajedno," a tak podobně. Proto nás šokovalo, když po skončení naší společné tirády prohlásil: „Je to všechno naprosto přesvědčivé, co jste mi tu, pánové, vykládali, ale já upřímně nechápu, jak bych vám ve vašem snažení mohl pomoci."

Tupě jsem se na něj zahleděl.

„Jste přece pan doktor Glenfiddis Balmoral, nebo ne?"

„Ovšem," odpověděl trochu nechápavě.

„Ze Spolku na ochranu srstnaté a pernaté zvěře?"

„Nikoli," opravil mě. „Jsem činovníkem Společnosti pro ochranu a popularizaci brouků."

Byl to nesprávný pan doktor. Ale koho by napadlo, že existují dva doktoři stejného, a přitom tak neobvyklého jména? A nejhorší na tom bylo, že jsem kvůli tomu zmeškal přednášku o kapustňácích.

Mezitím se podařilo v botanické zahradě na Mauriciu namnožit vzácné roundislandské palmy. I my jsme dosáhli v chovu tamních plazů pozoruhodných výsledků. Díky tomu jsme měli dvě stě třicet pět Guntherových gekonů, tři sta dvacet sedm oněch přátelských Telfairových scinků a – to snad byl největší úspěch – jedenatřicet roundislandských hroznýšků. Ze scinků a gekonů jsme vybrali jedince, které jsme zapůjčili jako základ dalších chovných skupin zoologickým zahradám v USA, Německu, Francii, Holandsku, Kanadě i doma ve Spojeném království, abychom tak zajistili bezpečnou základnu zvířat v zajetí. Několik hroznýšků jsme odeslali Základně pro chov plazů, náležející Geoffu Gathertymu, jenž nám kdysi svým velkorysým darem umožnil vybudování našeho moderního pavilonu plazů.

Měli jsme teď jak palmy, tak i plazy, které by bylo lze vrátit na Round Island, ale zatím tomu bránily tlupy žravých králičích nájezdníků. Věděli jsme sice kam

hodláme svou faunu a floru umístit, ale ono „kam" nebylo dosud na její příchod připraveno.

Od svého prvního pobytu na Novém Zélandu jsem byl ve styku s tamní ochranářskou službou – snad svého druhu nejlepší na světě. V jednom dopise jsem se jim zmínil i o těžkostech, se kterými zápolíme na Round Islandu, protože jsem věděl, že mají nemalé zkušenosti s řešením podobných problémů, souvisejících s přemnožením krys a zdivočelých koček na některých okrajových ostrovech. Odpověděl mi Don Merton, že ví o vhodném řešení. Na Novém Zélandu vyvinuli speciální selektivní jed na savce, který je – na rozdíl od strychninu – zcela bezbolestný, a přitom vůči extrémním teplotám naprosto odolný. Navíc mi Don Merton poradil, abych se obrátil na tamní ochranářskou službu s oficiální žádostí o pomoc, protože si byl jist, že mu jeho kolegové povolí cestu na Round Island, kde by nám mohl být svými zkušenostmi osobně nápomocen. Znělo to skoro jako pohádka, ale netrvalo dlouho a Don v doprovodu svých přátel dorazil na Mauricius a v objemných zavazadlech dovlekl nejen dostatečnou zásobu onoho zázračného jedu, ale i potřebné vybavení v podobě stanů, celt,

ochranných oděvů a tak podobně. Věděli jsme, že to bude nelehká práce, neboť vyhubit králíky na třech stech padesáti akrech terénu, který se nápadně podobá měsíční krajině, rozhodně nebude žádná legrace. Všechno to těžké vybavení bylo třeba dopravit na ostrov pomocí vrtulníku, protože jeho vylodění ze člunu a doprava po téměř kolmých útesech se zdála zcela nemožná. Když už jsme měli všechno sbalené a připravené k naložení, vládní helikoptéra se beznadějně porouchala. Byli jsme zoufalí, že budeme nuceni celou akci odložit, ale vlídný osud nám zase jednou přispěchal na pomoc. Tou dobou připlul do mauricijského přístavu na zdvořilostní návštěvu australský torpedoborec se zbrusu novým vojenským vrtulníkem na palubě. Naše okamžitá žádost adresovaná australskému velvyslanectví se setkala s pochopením, a tak nám australské vojenské námořnictvo nabídlo své služby. Vrtulník odvezl Dona, jeho spolupracovníky i celý náklad včetně zásoby pitné vody na šest týdnů (na ostrově žádná není), na jediné jakžtakž ploché místo na Round Islandu. Tady se Don a jeho lidé utábořili a dali se do díla.

Za nejsvízelnějších podmínek se jim podařilo odvést vynikající práci, takže během šesti neděl nezbyl na ostrově dle Donových odhadů ani jediný králík. Přesto se Don musil příštího roku na ostrov vypravit znovu, aby se o tom ujistil. Kdyby se totiž ukázalo, že na Round Islandu zbylo třeba jen půl tuctu králíků obého pohlaví, celá akce by účinkovala spíš jako přirozený výběr, po němž by nutně následovala další populační exploze, a my bychom se ocitli přesně tam, kde jsme byli na počátku. Avšak po králících nezbyla ani stopa a Don mi poslal pár skvělých fotografií, z nichž bylo patrno, jak se zvrásněná, erodovaná a vysušená půda ostrova zvolna odívá do zeleného hávu. Ostrov dostal šanci znovu se narodit. Naše práce tím pochopitelné nekončila, protože nás čekalo vysazování nových palem i – jak jsme alespoň doufali – ebenovníkotvarých dřevin. Ale pevně jsme věřili, že za nějakých padesát let bude Round Island vypadat navlas stejně, jako vypadal zhruba před dvěma sty roky, a znovu na něm budou žít jeho unikátní živočichové.

Nedávno nás navštívil slavný autor známé a populární knihy o králících, Richard Adams. Jeremy ho provázel

po zoologické zahradě a nadšeně mu vykládal o naší činnosti. Zvláštní důraz věnoval rozvětveným aktivitám, které z ní vyplývají, a pustil se i do obšírného popisu našeho působení na Round Islandu. Včas si však neuvědomil past, do níž se řítí.

„Nu a když konečně z ostrova zmizely kozy, museli jsme vyhubit i všechny krá… krá…" Tady se Jeremy zarazil a strašlivě se zakoktal. Má vyprávět autorovi bestselleru o králíčcích, jak jsme bez nejmenšího slitování jedem vyhubili na tři tisíce těchto roztomilých hlodavců?

Oba pánové na sebe chvíli mlčky hleděli. Jeremy se červenal až po kořínky vlasů.

„To nic, to je docela v pořádku," uklidnil ho vlídně Richard Adams. „Nechápu, proč si kdekdo myslí, že mám bůhvíjakou slabost pro králíky jen proto, že jsem o nich napsal knížku."

A tak ve spolupráci s mauricijskou vládou a s pomocí novozélandské ochranářské služby i australského vojenského námořnictva naše nadace zachránila Round Island. A co víc, jak jsem napsal Rogeru Paynovi, jeho otázku „kam se vzácnými živočichy" jsme vyřešili nejen

záchranou ohrožených zvířat, ale i onoho kam. Jsem si jist, že jsme tím o další krok posunuli chápání smyslu a poslání moderních zoologických zahrad. Jednak jsme prokázali nejen důležitost odchovu zvířat v zajetí, ať už na Jersey či jinde, ale navíc jsme předvedli světu, jak správně vedená zoologická zahrada může pomáhat fauně a současně i přirozenému prostředí, které je jejím domovem.

To, co jsme učinili pro záchranu Round Islandu, by se dalo užít jako vhodný model pro pomoc i jiným ohroženým ekosystémům kdekoli na světě. Doufám, že jsme ukázali světu, že zoologická zahrada může být něčím jiným, než čím byly někdejší viktoriánské menažerie (jakých je, žel, ještě stále dost) a že může účinně pomáhat všem odlišným formám života, které s námi sdílejí pobyt na této planetě. Domníváme se, že stejně by si měly počínat všechny zoologické zahrady, zvláště pak v bohatých zemích, a nemají-li třeba dost prostředků na bůhvíjak náročné akce, snad najdou hned za vlastními humny nějaký ten Round Island, který volá po moderním konzervátorském zásahu.

SVÁTEK ZVÍŘAT

Na rok 1984 připadlo dvojité výročí, neboť před pětadvaceti lety jsem založil svou zoologickou zahradu a je tomu právě jedenadvacet let, co se tato zahrada stala součástí tehdy vzniklé Jerseyské ochranářské nadace. Slušelo se tedy, abychom v rámci radostných oslav bilancovali svou dosavadní činnost.

Čeho jsme dosáhli? Inu, zaprvé jsme definitivně prokázali, že zoologická zahrada se může stát nepostradatelnou součástí konzervátorského snažení. Kdyby někdo před pětadvaceti lety začal v přítomnosti zapřísáhlých ochranářů hovořit o umělém odchovu ohrožených živočišných druhů, tehdejší konzervátoři by rychle převedli řeč na jiné téma; jednalo by se totiž o podobné faux pas, jako kdyby někdo nekrofilii vydával za regulérní metodu kontroly porodnosti. Ale před třemi lety Mezinárodní unie pro konzervaci přírody a přírodních zdrojů (IUCN) prohlásila odchov v zajetí za jeden z oficiálně uznaných nástrojů konzervátorské

práce. Je to zajímavý dokument – tím spíš, že naše nadace se těmito zásadami řídí už čtvrt století, a já sám jsem je hlásal od svých šestnácti let. Je náramně potěšující, že světové ochranářské autority konečně dospěly ke stejnému závěru, jen by mě zajímalo, proč jim to trvalo tak nekonečně dlouho. Avšak nereptejme. Člověk by nakonec měl být rád, že tak významné a všeobecně uznávané autority může – i když opožděně – řadit ke svým žákům a následovníkům.

Máme právo pyšnit se skutečností, že jsme ustavili chovné skupiny ohrožených druhů nejen na Jersey, ale i v mnoha dalších zoologických zahradách Evropy a Ameriky a v neposlední řadě i v zemích původu těchto zvířat. Díky naší pomoci vznikla chovná zařízení na takových místech, jako je Brazílie, St Lucia, Mauricius, Maroko a Madagaskar. Právě madagaskarský chov se poslední dobou pyšní zvlášť vynikajícími výsledky, neboť mimo jiné zahrnuje i nejvzácnější zemní želvu na světě, Asterochelys yniphora, druh, který nemáme ani na Jersey. Může to trvat ještě celá léta, než ji také získáme, ale v současné chvíli je nejdůležitější její rozmnožení v zemi původu, a v tomto smyslu odvádí náš tamní

spolupracovník Don Reid vynikající práci. Samosebou, že na takto významné činnosti se s námi podílí i řada dalších organizací, jako například Světový fond na ochranu zvěře (WWF), ale hlavou i duší všech akcí je Lee, která vzorně předvádí, jak se má podobně velkoryse pojatý projekt plánovat a řídit.

Dalším důležitým výdobytkem bylo zřízení miniuniverzity, kterou je naše Mezinárodní výcvikové středisko pro ochranáře a chovatele ohrožených druhů zvěře, kam se přicházejí na stipendium školit lidé z rozvojových zemí, aby pak doma řídili chovatelskou činnost, již tam ve spolupráci s místními vládami rozvíjíme.

Před nedávnem se Jeremy vrátil z konference, kterou v Kostarice pořádala Mezinárodni unie pro konzervaci přírody, kde se ke své radosti setkal s jedenadvaceti absolventy našeho kurzu z nejrůznějších zemí od Thajska až po Brazílii. Všichni se živě zajímali o to, co se děje v jejich alma mater na Jersey a nadšeně si vyměňovali zkušenosti i postřehy ze své práce. Jeremy říkal, že si připadal jako na nějaké obrovské rodinné sešlosti a blažilo ho vědomí, že naše nadace dokázala

sjednotit a nadchnout pro společnou myšlenku tolik mladých lidí z nejrůznějších koutů zeměkoule.

Naše výcvikové středisko se nyní spojilo s britskou Univerzitou v Kentu, která umožňuje jeho absolventům získat vysokoškolský diplom v oboru organizace a řízení ochrany ohrožených druhů, první svého druhu na světě. Získali jsme i přístup ke skvěle vybavenému počítačovému systému kentské univerzity, který nám umožnil významně obohatit naše znalosti celosvětové situace na poli konzervátorské činnosti. Navíc vznikl roku 1989 při této univerzitě nový přírodovědný ústav, jenž mě poctil žádostí, aby směl nést moje jméno. Durrellův institut konzervátorství, čili DIK je po mém soudu zcela případná zkratka, neboť ti, kdož se zabývají ochranou přírody, si skutečně zaslouží všeobecný DÍK.

Ostatní aktivity, ať už jsou spojeny s činností na Jersey či kdekoli jinde, se získanými zkušenostmi vzájemně obohacují. Výsledky našich výzkumů – ať už chovatelských na Jersey (včetně veterinárních a nutričních) či etologických ve volné přírodě – jsou všeobecně přístupné ve vědeckých knihovnách celého světa. Informační činnost se utěšeně rozrůstá, ať už jde o

kurzy pro jerseyské školáky, či osvětu obyvatel Madagaskaru, kteří ve školách, na úřadech a veřejně přístupných místech dnes a denně narážejí na informativní plakáty s vyobrazením vzácných lemurů i zemních želv Asterochelys yniphora.

Na činnost nadace štědře přispívají naši členové po celém světě, zvláště pak v Severní Americe. Jak jsem se už zmínil, navštívil jsem roku 1973 Spojené státy, kde za účinné pomoci a podpory Toma Lovejoye a dalších amerických přátel vznikla Mezinárodní ochranářská nadace. Roku 1986 se zase Simon Hicks lvím podílem zasloužil o založení Kanadské ochranářské nadace, která – podobně jako Mezinárodní ochranářská nadace ve Spojených státech – získala pro své sponzory vládou stvrzené daňové úlevy. A jsou to právě tyto naše sesterské organizace v Americe, kterým vděčíme za nejvelkorysejší dary a příspěvky.

Konečně jsme se také dočkali toho, že se můžeme těšit z výsledku naší dlouholeté práce: úspěšné reintrodukce v zajetí odchovaných zvířat do volné přírody. Tak vzácní živočichové, jakými jsou holubi Mayerovi či lvíčci zlatí, se vrátili do lesů, a co je nejdůležitější – úspěšně se tam

znovu množí. Je to skvělý pocit, když po dlouhých letech úmorné práce a budování separátních chovných skupin můžete vracet získaná zvířata do jejich přirozeného domova a pozorovat, že se tam mají k světu.

A tak všech cílů, které jsme si při budování nadace vytkli, jsme nakonec s větším či menším úspěchem dosáhli. Každopádně jsme alespoň dali světu k dispozici ověřenou metodu práce, již bude možné dál rozvíjet. Je vždycky příjemné slyšet lichotky. Za jednu z nejpovzbudivějších pokládám tu, kterou pronesl dr. Warren Iliff, ředitel dallaské zoologické zahrady roku 1988 na půdě Jižní metodistické univerzity v Texasu, když prohlásil: „Budete-li se ptát běžných lidí na nejlepší zoologickou zahradu na světě, někteří budou jmenovat San Diego, jiní zase Bronx. Ale zeptáte-li se profesionálů, to jest zainteresovaných lidí včetně ředitelů jednotlivých zahrad, odpovědí vám, že nejlepší zoo je na Jersey." Takové prohlášení z druhého břehu Atlantského oceánu, ze země, která se chlubí gigantickými zoologickými zahradami, pořizovanými za stejně gigantické dolarové obnosy, je poklonou, jaká vskutku hřeje u srdce.

Měli jsme štěstí i v tom, že se mé knížky staly populární četbou, jež nám získala řadu členů a příznivců, kteří si uvědomili důležitost chovu zvěře v zajetí, a zjednala mi přístup k mnoha významným osobnostem, s nimiž bych se jinak neměl možnost seznámit; skutečnost, jež se nám při organizaci výročních oslav náramně hodila.

Jelikož jsme jen malá organizace, „kluci" (jak k jejich nelibosti nazývám Jeremyho, Johna, Simona a Tonyho) přicházívají zpravidla po skončení pracovní doby do našeho bytu na sklenku whisky. Někdy se staví i v průběhu dne, ukáže-li se nutnost prodiskutovat některé závažnější návrhy ještě dřív, než je předložíme ke schválení správní radě či výboru nadace. Tak se nám daří předem oddělit zrno od plev a často si tím ušetříme dlouhé a nudné vysedávání na schůzích a poradách. Pokud něco vařím, což je umění, kterému se věnuji s velikým nadšením, sedávají „kluci" kolem kuchyňského stolu; jindy se zase uchýlíme do obýváku, kde jich vždycky část posedává jen tak na zemi, s bloky a poznámkovými sešity rozházenými po koberci, což je

pohled, který by u nezasvěceného diváka vzbudil mylný dojem naprosto neuspořádaného zmatku.

Při výjimečných příležitostech, jakými jsou například zrození gorilího mimina či milostné vzplanutí mezi párkem lvíčků zlatých, pijeme šampaňské, jež – jak naléhavě zdůrazňuji – nejde na účet nadačního rozpočtu, ale pochází z mého soukromého sklepa. Onoho dopoledne, o němž hodlám vyprávět, nastala právě taková vítaná příležitost ke „korkovým explozím", neboť jsme se dozvěděli, že princezna Anne přislíbila svou účast na našich výročních oslavách. Nám však ještě zbýval důležitý úkol, vymyslet a naplánovat důstojný průběh této veledůležité slavnosti.

„Tak zaprvé princezna svolila, že osobně otevře naše Mezinárodní výcvikové středisko," pravil Simon, který, leže na koberci, pevně svíral svůj pohár se šampaňským. „To je perfektní a s tím taky začneme." Ačkoli naše miniuniverzita byla v provozu už několik let, k jejímu „oficiálnímu" otevření nějakou významnou osobností dosud nedošlo.

„A pak?" zeptal jsem se u vědomí, že hlavní tíži celé události tak jako tak ponese na svých bedrech právě

Simon.

„Mělo by následovat pohoštění. V úzkém kruhu, jen pro vybrané hosty," odpověděl Simon.

„Nějaké proslovy?" zeptal se John.

„Gerry pronese přípitek a princezna mu odpoví," navrhl Simon.

„Poslyš, znáš mě, jak nenávidím řečnění. Nemůžeš mě toho ušetřit?" bránil jsem se.

„Jinak to nejde," usadil mě Simon. „Je vyloučeno, aby princezna hovořila a velevážený zakladatel podniku u toho jen seděl a mlčky poslouchal."

„Stačí pár slov," snažil se mě uklidnit John.

„Fajn. Když ti to připadá tak jednoduché, můžeš mi ten projev napsat, co říkáš?" odsekl jsem.

„Vždycky beztak předěláš všechno, co já napíšu," opáčil dotčeně John.

„Poněvadž to nedovedeš," zpražil jsem ho. „Dobrá, Simone, a co odpolední a večerní program?"

„Mám absolutně perfektní nápad," odpověděl Simon a jeho modré oči zářily nadšením. Všichni jsme jen tiše zaúpěli a na Jeremyho tváři se objevil bolestný škleb, diky němuž se ještě víc než jindy podobal vévodovi

Wellingtonovi – po jeho největší vojenské porážce. Dobře jsme už totiž znali Simonovy „absolutně perfektní" nápady.

„Navrhuju," pokračoval Simon, aniž se dal odradit naším apriorním zděšením, „abychom si pronajali hrad Gorey a celou tu parádu pořádali tam."

Tak tohle tedy opravdu překonalo všechny předchozí Simonovy šílené nápady. Hrad Gorey, který byl vybudován ve třináctém století, se tyčí nad půlkruhovým zálivem s malým přístavištěm rybářských člunů. Je to skvostná stavba a jeho zdivo i hradby, nikdy nedotčené dělovou palbou, vypadají jako kulisa pro nějaký romantický hollywoodský film. Je-li hrad ozářen měsíčním svitem, každým okamžikem čekáte, že se na jeho ochozu zjeví impozantní postava Errola Flynna. Hrad je největší pozoruhodností Jersey a byl sídlem sira Waltera Raleigho v dobách, kdy byl guvernérem tohoto ostrova. Nápad pronajmout si tak impozantní budovu byl sice lákavý, ale jak jsem si byl dobře vědom, zcela nerealistický.

„Pronajmout si Gorey?" vykřikl pobouřeně Tony. „Ty si představuješ, že ti někdo jen tak z ničeho nic půjčí hrad?"

„Inu, když jim vysvětlíme, koho tam chceme hostit, tak by nám ho třeba mohli půjčit i zadarmo," odbyl Simon jeho námitku. „Mohli bychom celou tu parádu pojmout jako středověkou slavnost. Vešlo by se tam nějakých dva tisíce lidí. Všichni ve středověkých kostýmech, to dá rozum. Podávat se bude na rožni pečený vůl a k tomu budeme mít…"

„Dva tisíce lidi!" zvolala Lee. „Kdo je bude obsluhovat?"

„Přece číšníci," odtušil Simon, jako by nechápal, že se někdo může ptát na něco tak samozřejmého.

„A kde je vezmeš? Na celém Jersey tolik pinglů neseženeš," připomněl mu skepticky Jeremy.

„Dopravíme je letecky z Evropy," nedal se odbýt Simon, který už se mezitím svým nápadem jaksepatří nadchl.

„Kde budou spát?" pokračoval Jeremy v dotěrných otázkách.

„Ve stanech," opáčil Simon. „V podhradí postavíme

stanový tábor."

V duchu jsem před sebou živě viděl namíchnuté španělské a portugalské číšníky, jak v alžbětinských kostýmech se širokými, peřím zdobenými klobouky lezou v mrholícím dešti po čtyřech do promočených stanů.

„A co toalety?" zeptal se Tony, který jako náš vrchní veterinář a hygienik strávil několik hodin minulého dne řešením věčně se opakujících trablů s dámskými záchody v zoologické zahradě a jeho mysl byla v důsledku toho stále ještě plná poněkud nechutných představ.

„Vykopou se latríny," promptně odpověděl Simon.

„Kdo je vykope?" zajímal se Jeremy.

„Dobrovolníci," opáčil Simon.

„A když se nikdo nepřihlásí?" zeptal se ponuře Jeremy.

„Tak by se o to mohli požádat ti číšníci," mínil John.

„A kde vezmeš toho vola na pečení?"

„Toho koupíme."

„Hygienik ti latríny v podhradí nikdy nepovolí," přidal se Tony.

„Nehledě na ten smrad," přisolil si Jeremy.

„Lepší skromnější hostina, než na rožni připálený vůl,"

poznamenal jsem, obměniv tak poněkud odlišný biblický výrok.

„Hostina bude samosebou taky," přisvědčil Simon, který se úporně držel svého bombastického nápadu. „Zvěřina a tak vůbec."

„Mohli bychom taky roztavit olovo a lít ho z opevnění na hlavy těch, co s námi nesouhlasí," navrhl bezmocně John.

„Olovo přijde moc draho," namítl Jeremy, který vzal tuhle pitomost vážně.

Viděl jsem, že se nám porada jaksi vymkla z rukou, a tak jsem raději otevřel další láhev šampusu.

„Koukněte," řekl jsem, „mně se ten nápad sice náramně líbí, ale při jeho uskutečnění nám hrozí nesmírná spousta průšvihů a já nemám chuť muset vysvětlovat v Buckinghamském paláci, jak to, že jsme členku královské rodiny hostili nedopečeným hovězím na větry a deštěm bičovaném hradě, kde z cimbuří teče roztavené olovo a cizáčtí pinglové remcají, že je tlačí nebo pokořují středověké pytlíkové poklopce."

„Chceš snad říct, že ti můj nápad nevyhovuje?" zeptal se Simon, kterému náhle spadl hřebínek.

„Je to náhodou skvělá myšlenka, ale hodí se pro nějakou úplně jinou příležitost," snažil jsem se ho utěšit. „Ale mně taky něco napadlo, abyste věděli. Co takhle uspořádat cosi jako zvířecí show a pozvat na ni všechny významné osobnosti, které znám, a které se kdy tak či onak zapojily do ochranářské činnosti?"

„Máš na mysli něco jako estrádu či kabaret?" zeptal se Simon a já jsem s úzkostí pozoroval, jak se mu oči znovu zaleskly fanatickým žárem.

„No… ano…" připustil jsem váhavě. „Víš, myslím na nějaké slavné herce, kteří by mohli předčítat básně o zvířatech, pak eventuálně na baletní vložku, nebo by třeba Yehudi Menuhin mohl zahrát Karneval zvířat nebo něco na ten způsob."

„Jo, jo, to by určitě šlo," přikývl Simon a zahleděl se před sebe, jako by už svým duševním zrakem viděl celou tu náramnou slávu. „V tom pádě by to šlo uspořádat v St. Helieru ve Fort Regent. Mají tam jeviště s kompletním vybavením, světelným parkem, projekčním zařízením a kvadrofonní zvukovou aparaturou. To by fakt šlo. Prima myšlenka."

A tak se zrodil nápad uspořádat „zvířecí show". V

duchu jsem hned začal sestavovat impozantní seznam účinkujících.

Na četbu básní jsem si vysnil dva kontrastní hlasy – mužský a ženský. Ze všech vynikajících herců, které znám, mi okamžitě na mysli vytanul skvostný hlas sira Michaela Horderna. Když ten promluví, mám vždycky pocit, že naslouchám zralému tónu nejvzácnějšího a nejvybranějšího ročníku portského vína, jemuž Bůh zázračně propůjčil dar lidského hlasu – tak je plný a zářivě třpytný. Osobně jsem tehdy slavného herce neznal, ale věděl jsem, že má rád mé knížky, a tak jsem byl nadšen, když přijal naši nabídku. O výběru ženské recitátorky jsem ani na okamžik nezapochyboval. Od doby, kdy jsem ji prvně spatřil v okouzlujícím filmu Genevieve, beznadějně jsem se do Dinah Sheridanové zamiloval. Později jsem ji ještě viděl ve filmu Kde supi nelétají, a to jí mé srdce propadlo navždy. Samosebou jsem věděl, že je vdaná, což mi jako mravnému a čestnému muži bránilo, abych ji vyhledal a otevřeně jí vyznal svou neskonalou lásku. Druhou příčinou ovšem byla i skutečnost, že jsem rovněž ženatý. Nezbylo mi tedy, než se po mnoha duševních zápasech smířit s

myšlenkou, že je mi souzeno nadále žít bez Dinah Sheridanové.

Před chystanou oslavou našeho výročí jsem musel kvůli čemusi letět do Londýna. Věděl jsem, že tam znovu uvádějí Přítomný smích, skvělou komedii od Noëla Cowarda, který se rovněž před několika lety stal členem naší nadace. V téhle inscenaci hrála k mé neskonalé potěše i má milovaná Dinah Sheridanová; rozhodl jsem se tedy, že využiji příležitosti spatřit svůj idol na vlastní oči. V letadle do Londýna jsem roztržitě listoval v palubním časopise, kde jsem jako z udělání narazil na rozhovor s Dinah Sheridanovou. Vedle běžně pitomých otázek, které při takových příležitostech novináři obyčejně kladou slavným hvězdám, mě zaujal méně obvyklý dotaz, koho by si proslulá herečka přála za společníka, kdyby ji stihl osud trosečníka na pustém ostrově. A tu jsem se ke svému úžasu dočetl, že dáma mého srdce bez váhání odpověděla, že – Geralda Durrella. Nevěřil jsem vlastním očím.

„Bože, představ si, že by se mnou chtěla žít na pustém ostrově," řekl jsem Lee, která seděla na vedlejším sedadle.

„Kdo že?" zeptala se podezřívavě má choť.

„Dinah Sheridanová."

„Proč by to dělala?" zchladila mě Lee mrazivým tónem, jak už to tak manželky dovedou.

„Protože jsem spolehlivý muž přísných morálních zásad," odpověděl jsem.

„Jestli tvrdí tohle, tak to tě tedy absolutně nezná."

Rozhodl jsem se, že si nedám zkazit náladu. Byl jsem na vrcholu blaha. Po příjezdu do Londýna jsem zakoupil tucet nádherných žlutých růží, prostých mšic, škvorů i všeliké jiné odporné havěti, a poslal jsem jí je do zákulisí s lístečkem: „Ten, kdo tleská nejhlasitěji, budu já. Směl bych za vámi po představení přijít?" Dostal jsem odpověď, jež zněla: „Ano."

Duchaplný text Cowardovy komedie spolu s okouzlujícím hereckým výkonem Dinah Sheridanové byl pro mě nezapomenutelným diváckým zážitkem. Později jsem se královně mých snů v její šatně při sklence whisky přiznal ke svému dlouholetému obdivu a dohodli jsme se, že se – bez ohledu na Lee – budeme scházet častěji. Poté, co to sdělila svému muži Jackovi, dostal jsem od něj dopis, v němž mě osočil z obzvlášť

zavrženíhodného svádění jeho choti pomocí žlutých růží a vyzval mě na souboj, jenž se měl konat za ranního kuropění v Hyde Parku. Souhlasil jsem s podmínkou, že co by vyzvaný mám právo na volbu zbraní. Navrhl jsem střelbu špunty šampaňského na padesát kroků. Po této mé odpovědi jsme se spřátelili, a když jsme hledali herečku pro naši show, Dinah byla zcela jasnou volbou.

Yehudi Menuhina jsem poznal ve Francii při návštěvě svého staršího bratra Larryho. Náš malý domek v Provenci stojí asi čtyřicet kilometrů od vesnice, v níž Larry bydlí (to je optimální doporučeníhodná vzdálenost mezi dvěma sourozenci). Jednoho dne jsme u něj obědvali společně s manželi Menuhinovými, což byl neobyčejně příjemný zážitek, protože jak Yehudi tak jeho paní jsou úžasně milí lidé. Bohatý oběd se spoustou jídla a vína se protáhl, takže okolo čtvrté hodiny na nás na všechny padla ospalost. Slovo „siesta" viselo ve vzduchu. Naštěstí je Larryho dům dostatečně prostorný, a tak jsme se s Lee uklidili do jedné z ložnic a brzy jsme usnuli. Když jsme se probudili, uslyšeli jsme zvuk houslí.

„Kdo to tu pouští desky?" zeptala se Lee.

„To nejspíš cvičí Yehudi," odpověděl jsem.

Vyšli jsme na chodbu a z nedaleké místnosti k nám dolehl hlas nástroje v rukou virtuosa. Už mě v životě z odpoledního spánku budily lecjaké zvuky – zpěv ptáků, rachot hromu, zurčení horské bystřiny i hřmění vodopádu – ale tak sladké probuzení jako tentokrát jsem dosud nikdy nezažil.

Samosebou, že jsme Menuhinovy i Larryho pozvali nazítří na oběd k nám, a protože jsem zjistil, že Yehudi má rád čočku, rýži, hrášek a podobná jídla, osobně jsem k této příležitosti vymyslel a uvařil speciální karí Menuhin. Jedli jsme u dlouhého stolu v atriu, a jelikož jsme pro své vzácné hosty připravili bezpočet rozmanitých chodů, Lee předem nachystala široký podnos s několika sadami rozličných příborů, uspořádaných v pečlivě zvoleném pořadí. Když hosté dorazili, vypili jsme s nimi pár sklenek aperitivu a poté moje žena odešla do kuchyně pro jídlo. Yehudi se okamžitě zvedl a nedal jinak, než že jí pomůže.

„Nechte to na mně," vyzval galantně mou choť, a než se zmohla na odpověď, popadl tác s roztříděnými příbory. Nadšeně se s ním přiřítil do atria a velkorysým

máchnutím sesypal celý obsah doprostřed dlouhé tabule na jednu blyštivě stříbrnou hromadu. Když jsem viděl výraz zděšení na Leeině tváři, usadil jsem Yehudiho zpět na jeho místo, rychle mu nalil další drink a spěchal své zdrcené ženě pomoci s tříděním beznadějně promíchaného jídelního náčiní.

„Dala jsem si s tím takovou práci," šeptala.

„To nic. Musíš se na to dívat z té lepší stránky. Málokterá hostitelka se může pochlubit, že jí stůl prostíral sám velký Yehudi Menuhin," připomněl jsem jí.

I napsal jsem Yehudimu a on – vlídný a ochotný jako vždy – laskavě přislíbil, že se zúčastní naší slavnosti a vystoupí v doprovodu jerseyského orchestru mladých amatérů.

Už jsme tedy měli herce a herečku na umělecký přednes poezie a orchestr se světově proslulým houslistou. Ale existuje celá řada způsobů, jimiž svět zvířat proniká do života lidí a ovlivňuje ho, a já jsem si usmyslel, že najdu i další umělecké formy jak vyjádřit tuto skutečnost. Například tancem, zpěvem, prostřednictvím televize či výtvarného umění. Jeden náš přítel, Jeremy James Taylor, který se ujal režie celé show,

udržoval styky s Královským baletem a k mé velké radosti získal od jeho vedení přislib, že pošlou na Jersey skupinu nadějných žáků, aby u příležitosti naší slavnosti něco vhodného zatančili.

Před několika lety jsem vystupoval v jednom dětském televizním programu společně s temperamentní Islou St Clair. Během zkoušek jsme si hodně povídali a ona se živě zajímala o naši práci se zvířaty. Tak živě, že se přitom dopustila osudové chyby: řekla, že kdykoli bychom od ní v budoucnu něco potřebovali, mohu se na ni bez obav obrátit. Když jsem si vybavil její sladce lahodný hlas, dospěl jsem k nezvratnému přesvědčení, že ona je ta pravá, kdo by měl zpěvem ozdobit naši slavnost zvířat. Zatelefonoval jsem jí, připomněl jí její slib a pozval ji na Jersey. Odpověděla, že ji to bude těšit a navíc že má v repertoáru hezounkou písničku o zoologické zahradě.

Nakonec jsem se nad tím vším ještě jednou důkladně zamyslel. A co takhle rostliny, napadlo mě. Koneckonců bez nich by zvířata nepřežila. A kdo jiný by mohl zpěvem reprezentovat rostlinný svět než skvělý David Bellamy? A pak mi bleskla hlavou ďábelská myšlenka:

Flanders a Swan mají v Natotata – vynikajícím výstupu pro dva herce – písničku, která se jmenuje Mesaliance. Vypráví o velké a nenaplněné lásce mezi zimolezem a ovíjnicí, kterým ve splynutí brání skutečnost, že jedna z těchto rostlin je pravotočivá a druhá levotočivá. Proto se tito nešťastní milenci „společně vyrvali z kořenů a v objetí spolu uvadli". Nectnými lichotkami a pochlebováním jsem Islu a Davida přiměl ke slibu, že tuto píseň zapějí v duetu, což bude ta nejneskutečnější hlasová kombinace, neboť David má – a jsem si jist, že ho můj příměr neurazí – hlas jako vášnivě zamilovaný mroží býk.

Výběr účinkujícího, který by byl s to pohovořit o zvířatech v televizi, byl snadný, protože nikoho vhodnějšího než Davida Attenborougha bych stejně nikdy nenašel.

S Davidem jsem se poznal ještě v dobách, kdy pracoval v rozhlase. Kdosi nás seznámil v jedné londýnské hospodě, kde jsme celé dopoledne hovořili o zvířatech a cestování. Pár let nato mi David zatelefonoval, aby se mě zeptal, zda bych s ním nechtěl natočit rozhlasový pořad o životě v zoologické zahradě.

Samozřejmě jsem souhlasil a hned jsme si domluvili i termín natáčení.

Tehdy jsme ještě měli Chumleyho a Lulu, párek šimpanzů poněkud zrádných povahových vlastností. Když jste je navštívili, Chumley po zpravidla značně hysterickém vítacím ceremoniálu, který spočíval v cenění zubů, zběsilých skřecích a houpavém poskakování sem a tam, usedl spokojeně na zem a jal se s precizností a jemnou pečlivostí věhlasného neurochirurga přední kliniky, jenž provádí náročnou mozkovou operaci ministerského předsedy, pitvat pomeranč. Lulu, která už svého manžela znala a věděla, co od něj může očekávat, v tu chvíli nelenila, a zatímco se Chumley páral s pomerančem, nahňácala si plnou papulu hroznovým vínem, pak posbírala tolik ovoce, kolik ho pobrala, nachrmlala je pod sebe a usadila se na vrcholu této hromady v naději, že snad unikne bdělému partnerovu zraku. Ten, jakmile dokončil náročnou operaci pomeranče, snědl dužinu a slupkou mrštil po své choti tak, že se jí vždycky zcela neomylně trefil do zátylku. Ačkoli Chumley vrhal předměty spodem na způsob hráče kuželek, měl neuvěřitelně přesnou mušku.

Když tímto způsobem informoval manželku o svém názoru na její počínání, skočil po ní ve chvíli, kdy to nejmíň čekala, popadl ji zezadu pod krkem, a nedbaje jejího jekotu, odvlekl ji z hromady ovoce, kterou tak žárlivě střežila. Pak usedl, narval si do pusy celý banán, rozžvýkal ho na kaši, tu si vyplivl do dlaně a ukazovákem druhé ruky se v ní zvolna a pečlivě probíral jako někdo, kdo hledá vhodnou minci do prodejního automatu.

Jedinou věcí jste si u Chumleyho mohli být naprosto jistí: že vám vždycky spolehlivě spíská nějakou maximálně trapnou lumpárnu. Prováděl-li jsem po zoologické zahradě skupinu vybraných návštěvníků, byl vždy okamžitě v pohotovosti.

Neomylně poznal, který z diváků je nejváženější osobou a komu má předvést, co všechno dovede. Zlomyslný plamének mu zasvítil v očích a už vymýšlel tu nejvhodnější ostudu. Většinou zahájil tím, že zmlátil Lulu, tahal ji za vlasy nebo ji srazil na zem a vítězně po ní skákal. Dělal to ze dvou příčin. Jednak proto, že Lulu měla nejpronikavější hlas ze všech šimpanzů, jaké jsem kdy poznal – cosi mezi zešílevší píšťalou parní

lokomotivy a skřípotem ostří nože na skleněné desce. Zadruhé pro své pevné přesvědčení, že nic tak diváky nezaujme, jako cizí rodinný malér. Když se mu takto podařilo strhnout na sebe absolutní pozornost obecenstva, pokračoval buď tím, že před zraky všech svou družku znásilnil, nebo se vyšplhal na větev a s maximálním zaujetím se oddal sólovému sexu, takže dámy rudly jako pivoňky a horlivě se ovívaly papírovými plánky zoologické zahrady. Jakmile se většina diváků dala zkolébat nadějí, že jeho producírování skončilo, blinknul si do ruky plnou hrst rozmatlaného ovoce, které vzápětí vrhl po návštěvnicích. Teprve když spatřil, jak zděšený dav s oděvy potřísněnými lepkavou ovocnou kaší zběsile prchá k východu, byl dokonale uspokojen, protože věděl, že dosáhl svého a lepší zábavu že mu už dnešní den nabídnout nemůže.

Navzdory létům stráveným v zoo a bohatým zkušenostem s nejrůznějšími významnými návštěvami, které jsem po ní provázel, k Chumleyho kleci jsem vždy přistupoval s krajními obavami, jež se taky zpravidla ukázaly jako zcela oprávněné. Živě si vzpomínám na

den, kdy jsem s Davidem Attenboroughem natáčel onen rozhlasový pořad.

Byla to jednoduchá reportáž, při níž jsme postupovali od klece ke kleci a já přitom Davidovi na mikrofon vyprávěl nejrůznější historky o zvířatech, která jsem poznal na svých cestách po světě. Byl to jiný program, než na jaký jsou zvyklí současní televizní diváci, požadující efektní barevné záběry zvířat, o nichž právě hovoříte. V těch blahých dobách ještě lidé viseli uchem na docela obyčejném rádiu a nebyli zdaleka tak nároční jako dnes. Nejprve jsem tedy Davida provedl celým parkem, abychom se mohli společně rozhodnout, u kterých klecí se zastavíme a o čem spolu budeme hovořit. Byla to jeho prvá návštěva u nás, a ačkoli jsme tehdy byli teprve v začátcích, projevoval můj host upřímné nadšení nad vším, co viděl, i nad našimi záměry, s nimiž jsem ho seznamoval. Jakmile spatřil lidoopy, potěšeně vykřikl a řítil se k jejich kleci. Zrovna tou dobou jsme obdrželi zvláštní zásilku tropického ovoce. Šimpanzi uvítali toto nadělení s bouřlivým nadšením, leč přemíra exotických plodů jim způsobila jisté zažívací potíže. V důsledku toho byla jejich klec

bohatě zásobená obrovským množstvím báječně lepkavého materiálu pro jejich vrhací kousky. Když Chumley viděl svou nic netušící naivní oběť přicházet ke kleci, byl nesmírně potěšen. Včas si nachystal dvě plné hrsti přilnavého „střeliva" a jakmile David dospěl těsně k mřížím, zasáhl ho s neuvěřitelnou přesností – jak říkají myslivci – přímo „na komoru". Chudák David, který měl na sobě sněhobílou letní košili, zůstal na okamžik celý zkoprnělý, kteréžto situace Chumley využil k tomu, že nabral další dvě hrsti výkalů a znovu ho zasáhl se stejnou přesností. Než jsem Davida stačil zachránit, vypadal jako pochodující hromada hnoje. Zoufale jsem se mu omlouval, dovlekl ho k sobě do bytu, nechal ho osprchovat a půjčil mu čistou košili. Po hojné dávce whisky se poněkud uklidnil a mohli jsme pokračovat v procházce zoologickou zahradou. Ale všiml jsem si, že teď už přistupoval ke klecím mnohem opatrněji, a kde to šlo, pouštěl mě vždy před sebou.

Doufal jsem, že čas už mezitím zahladil staré příkoří, zatelefonoval jsem mu tedy a připomněl mu, že mi dosud nevrátil mou košili. Současně jsem ho požádal, zda by byl ochoten přijet na Jersey a v rámci naší oslavy

promítnout divákům několik skvělých sekvencí ze svého pořadu Život na Zemi, v nichž sedí v pralese obklopen horskými gorilami. Abych Davida spolehlivěji získal pro tuto myšlenku, informoval jsem ho, že Chris Parsons (který v době natáčení Života na Zemi stál v čele redakce přírodovědných pořadů televize BBC) bude rovněž přítomen a slíbil, že promítání po technické stránce zajistí. David okamžitě souhlasil a své slovo taky dodržel, i když košili mi nevrátil dodnes.

Stejně jako v televizi, ani ve výtvarném umění nebyl se zvířaty žádný problém, protože kdo jiný mohl být vhodnější osobou, ilustrující jejich význam, než David Shepherd, přední malíř, zabývající se divokými africkými zvířaty, především slony. Jeho skvělé obrazy těchto tlustokožců mu získaly světovou proslulost. Peníze, které tím vydělal, užil na založení fondu na záchranu divoké africké zvěře. Než jsme se poznali, kdekdo mě ujišťoval, že si padneme do oka, protože jsme oba stejní cvoci. Je sice pravda, že se v lecčems podobáme, ale trvám na tom, že on mě v bláznivých nápadech předčí, protože odebrat se s paletou v ruce do buše a dát se tam televizním štábem BBC snímat, jak

zblízka portrétuji divoké slony, to je stupidita, která by ani mě nikdy nenapadla. Už jsem zapomněl, kolikrát se do tohoto šíleného podniku pustili, ale vím, že Chris Parsons, jenž natáčení onoho pořadu řídil, se tehdy vrátil z Afriky se značné prošedivělými vlasy a strhanými rysy. Ať tak či onak, David souhlasil, že se zúčastní naší slavnosti tím, že promítne tu část filmu, na níž prchá před rozzuřeným slonem, a že poví divákům pár slov o přírodě i jejím významu pro výtvarné umění.

Johnny Morris je vynikající komik, který po léta v televizním seriálu Kouzlo zvířat skvostně karikoval figurku stupidního viktoriánského majitele zoo a krotitele divé zvěře. Už dlouho se znám s tímto vlídným, laskavým a neuvěřitelně vtipným člověkem, jehož směšné mimice snad nikdo neodolá. Jednou, když natáčel na souostroví Scilly, půjčil jsem mu za spoluherce svého psa (shodou okolností taky Johnnyho), takže jsem usoudil, že mi teď Johnny Morris dluží protislužbu. Zatelefonoval jsem mu a on ochotně slíbil, že přijede a bude vyprávět pár směšných historek z natáčení, které zažil v roli krotitele slonů.

Postupně se vše začalo vyjasňovat, jen Simon lítal jako zběsilý z místa na místo a neměl ani chvíli klidu při zajišťování hotelových apartmá pro významné hosty, květin do jejich pokojů a tisícerých dalších neopominutelných drobností. Spoustu starostí mu dělala nepřízeň počasí. Měli jsme trpkou zkušenost, že ať se kdekoli nad Atlantikem (řekněme poblíž Falklandských ostrovů) objevila bouře, mohli jsme si být naprosto jisti, že se co nejdřív přežene přes Jersey. Kdyby v celém obrovském prostoru mezi Antarktidou a Lamanšským průlivem existoval jen jediný mlžný cár, dříve či později zcela neomylně dosedne jako neprodyšný příkrov čajové konvice na náš ostrůvek a znemožní tak na bůhvíjak dlouho přílety i odlety všech letadel. To se stávalo zcela pravidelně, pokud jsme se chtěli co nejrychleji zbavit nějakého zvlášť nepříjemného hosta, nebo když jsme se naopak těšili na návštěvu vítaných přátel. Tentokrát nás zaskočil prudký nárazový vítr, který sem a tam zmítal s Davidem Attenboroughem, jenž v najatém letadle přivážel nepostradatelné scénické vybavení pro naši show. Pilot se zpěčoval přistát, ale Simon trval na tom, že je to bezpodmínečně nutné. Nakonec se to povedlo, i

když za tu cenu, že část do té doby ryšavých Simonových vlasů zcela zbělela.

Když se konečně všechny veledůležité hosty podařilo šťastně ubytovat, musel je Simon vybavit i nepostradatelnými identifikačními kartičkami, aby je nelítostná královská ochranka, která zajišťovala bezpečí princezny, vpustila do velkého sálu ve Fort Regent. Ačkoli věnoval této záležitosti veškerou péči, nakonec se přece jen ukázalo, že na někoho zapomněl. Když už všechny hvězdy i vzácní hosté byli bezpečně uvnitř, požádala královská ochranka i jeho, aby se náležitě legitimoval. Jenomže chudák Simon sám sobě průkazku nevystavil. Nějaký čas se snažil přísné strážce přesvědčit, že je organizátorem celého podniku, ale ti zůstávali kamenně neoblomní. Když už byl málem na pokraji nervového zhroucení, našel se kdosi, kdo se za něj zaručil, takže přece jen všechno šťastně dopadlo.

Konečně show začala. Zahájil jsem ji krátkým proslovem, v němž jsem zdůraznil, že my lidé bychom si měli uvědomit, že i ostatní zvířata mají právo na život na této planetě, neboť i ona bezprostředně ovlivňují naše životy. Po obou stranách vedle mne stály dvě Simonovy

dcerky – rozkošná, tehdy čtyřletá dvojčata. Obě děvčátka byla převlečena za holuby dronte a velice jsem je litoval, protože jim v péřových kostýmech muselo být náramné horko. Než jsem je odvedl z jeviště, vysvětlil jsem divákům, že vyhynulý dronte se stal symbolem Jerseyské ochranářské nadace, takže lze jen velice litovat, že holoubci, kteří mě doprovázejí, netvoří biologicky použitelný chovný pár.

Večer ubíhal jako voda a ukázalo se, že naši účinkující mají z jeho průběhu stejný požitek jako diváci. Když jsem seděl v přítmí hlediště a sledoval své přátele, jak na scéně hýří plody svého talentu, v duchu jsem hodnotil průběh celé slavnosti. Měli jsme za sebou dlouhý a náročný den, a ani počasí nám příliš nepřálo. Kdykoli nás navštíví naše vznešená patronka, pokaždé prší, a i tentokrát to chvílemi vypadalo, jako by se nad ostrovem ženili všichni čerti. To ovšem znamenalo, že řadu etap slavnosti, které se měly původně odehrávat venku, bylo třeba na poslední chvíli přeložit dovnitř. Ale krom nepřízně počasí nás osud neušetřil ještě i dalších, daleko strašlivějších pohrom.

Tak například – abych namátkou zvolil jen jednu z nich

– byl tu ten malér s Motabovou hlavou. Řekli byste, že s návštěvou člena královské rodiny je už tak jako tak dost starostí, a proto rozhodně není třeba k nim přidávat ještě patálie s hlavou gorilího mláděte, jenže hned na začátku téhle knížky jsem vám vysvětlil, že žijete-li v zoo obklopeni patnácti sty zvířaty, v kterémkoli okamžiku se může přihodit něco zcela nečekaného. Člověk tomu nakonec přivykne a bere to jako normální součást života. Ale když se vám do návštěvy korunní princezny nenadále zamíchají trampoty s gorilí hlavou, máte pocit, že vám život uštědřil značně nespravedlivý úder pod pás.

Jsem rád, že se ke mně hned nedoneslo, co se v naší zoo dělo ve chvíli, kdy jsem doprovázel princeznu. Déšť tehdy na chvíli ustal, aby nabral nový dech, a princezna slavnostně přestřihla pásku našeho nového výcvikového střediska. Pak pohovořila pár slov se studenty, kteří tvořili rozmanitou mnohojazyčnou skupinu multirasových, multinárodních a multietnických nadšenců ze všech koutů zeměkoule. Po této akci byla na programu návštěva v panském sídle, spojená se zápisem do naši pamětní knihy, a hned nato prohlídka zoo, končící úderem jedenácté hodiny v pavilonu goril. Každá

královská návštěva je přesně načasovaná, takže kdybychom ke gorilám nedorazili včas, narušilo by to celý další program.

Richard Johnstone-Scott, který je bezesporu tím nejlepším a nejzkušenějším ošetřovatelem lidoopů na světě, při pohledu na zataženou oblohu usoudil, že by nebylo vhodné, aby své milované svěřence vzácné návštěvě představil s deštěm promoklými kožichy, a že tedy bude lépe, uvidí-li je princezna ve vnitřní, „ložnicové" části jejich pavilonu. S geniálním talentem tedy vytvořil v tomto prostoru cosi, co by se dalo nazvat umělou džunglí. Interiérovou část gorilí klece vyplnil dubovými, kaštanovými a březovými větvemi. Efekt byl vskutku dokonalý, takže když gorily vešly do této změti, řičely rozkoší, jak už to mají ve zvyku, jsou-li s něčím nadmíru spokojené.

Právě tou dobou vstupovala princezna Anne do panského sídla, aby se zapsala do pamětní knihy. Za čtyři minuty jsme měli dorazit ke gorilám.

Přesně v tu chvíli se Motaba rozhodl, že prostrčí hlavu stropními mřížemi gorilí ložnice, které tam byly ze dvou důvodů: zabraňovaly nenechavým opicím šmátrat po

střeše budovy a zároveň jim sloužily jako tělocvičné náčiní, na němž se mladé gorily mohly do syta houpat a vydovádět. Motaba našel místo, kde byly mříže trochu víc od sebe, a samosebou že tam okamžitě strčil palici.

Richard se zděsil, ale ne míň, než Motabovi rodiče, Nandi a Jambo. Byl by to nepříjemný malér, i kdyby se to stalo v době mimo královskou návštěvu. Motaba začal, zrovna jako by to na jeho místě udělalo kterékoli jiné děcko, vřískat jako na lesy, což pochopitelně jeho rodiče ještě víc zpanikařilo.

Tehdy u nás jako dobrovolnice pracovala jedna úžasně milá Welšanka, paní Haywardová. Když viděla, co se přihodilo, usoudila, že je o Motabově neštěstí třeba neprodleně informovat Jeremyho, jako provozního šéfa naší zoo. Vyrazila tedy z gorilího pavilonu, řítila se podél voliér růžových holubů Mayerových a bažantů palawanských, které strašlivě vyděsila, profrčela po náspu nad jezírkem s plaměňáky, běžela po hlavní cestě podél vysoké kamenné zdi, pak jako blesk proletěla žulovým podloubím z patnáctého století, a když konečně vyplašená a zcela bez dechu dorazila ke vchodu hlavní

budovy, nelítostně ji zadržel jeden z mužů královské ochranky, který na ni bez váhání vytáhl pistoli.

„Kampak, kampak? Kam se to řítíte?" zeptal se jí svalovec.

„Říct panu Mallinsonovi, že nám tu blbnou gorily," zaúpěla pani Haywardová.

„Helejte, nedělejte si srandu," zamračil se dotčeně tělesný strážce.

„Ale je to pravda," dušovala se ta chuděra. „Gorilí mládě zůstalo viset za hlavu v mřížích a jedině pan Mallinson ho může zachránit!"

„Teď tam mají práci s podpisováním," odvětil přísně strážný. „Tak žádný kvalty, ano? Počkejte si tady až vyjdou a potom jim můžete povědět to o tom mláděti." A ujistiv se, že paní Haywardová je jenom neozbrojený a patrně neškodný cvok, vrátil pistoli do podpažního pouzdra.

Mezitím to v gorilím pavilonu šlo od deseti k pěti. Nandi a Jambo, kteří byli vyděšeni zoufalým křikem svého potomka, se snažili synka osvobodit tím, že ho tahali za nohy dolů. Richard měl hrůzu, že mláděti v dobrém úmyslu zlomí vaz, a tak se rychle vyšplhal na

střechu budovy a otevřel vikýř, pod kterým se bezmocně klátil chudák Motaba. I když naše gorily Richarda bezmezně milují, v okamžicích stresu jednají lidoopi – podobně jako lidé – zcela nevypočitatelně. Jakmile Richard otevřel střešní okno, mohutná Jambova pěst zasvištěla mezi stropními mřížemi, a náš ošetřovatel se v poslední chvíli zachránil pádem na střechu před drtivým úderem, který by hravě knokautoval i Muhamada Aliho, natož pak někoho daleko slabšího. Když se Richard znovu postavil, zjistil, že Jambo posunul svého synka podél stropních mříží z jeho dosahu. Richard musel tedy odklopit další světlík, ale i tam se proti němu postavil zběsilý Motabův tatínek. Ošetřovateli nezbylo nic jiného, než tiše a vemlouvavě na Jamba hovořit a vysvětlit mu, že nemá smysl, aby svého synka tahal za nohy dolů do klece. Je to neuvěřitelné, ale tahle zvířata jsou tak inteligentní, že to Jambo pochopil, a místo toho se jal přizvedávat mocnou paží Motabu pod zadečkem.

Clonou hustého deště spatřil Richard ze střechy pavilonu, jak se po hlavní cestě – podoben skupině hříbků – blíží houf deštníků, neklamné to znamení, že vznešená návštěva přichází. A tu náhle ke svému úžasu

zjistil, že Motabova hlava je pryč. Podpírán tátou, našel si kluk sám v mřížích ono jediné rozšířené místo a dostal se šťastně na zem. S ohromnou úlevou se Richard vrátil dolů, aby naposledy přehlédl interiér gorilích klecí. Pojala ho hrůza.

Jak se to lidoopům a velkým opicím v okamžiku stresu běžně stává, jejich zažívací trakt uvolní neuvěřitelné množství exkrementů a moči, takže pracně vybudovaná umělá džungle náhle připomínala obrovskou hromadu hnoje. S tím se už nedalo dělat vůbec nic, protože princeznin průvod právě dorazil. Když mi Richard nazítří celé to dobrodružství odvyprávěl, začal jsem uvažovat o tom, co bych tak asi princezně řekl, kdyby se Motaba včas nevyprostil.

„Ach ano, Vaše královská Výsosti," pravil bych, „my vždycky držíme naše gorily po kolena ve výkalech; mají to rády, víte? A to mrně, co se bimbá tam nahoře jako oběšenec na šibenici? Tak si gorily někdy počínají. Je to… jak bych to řekl… něco jako návyk. Takový gorilí obyčej. Velice zvláštní, zajisté…"

Jen inteligenci a spojenému úsilí Richarda i Jamba vděčím za to, že se uvedený rozhovor ve skutečnosti

neodehrál.

Později jsem měl při obědě, pořádaném pro vybrané hosty a přední členy nadace, příležitost pronést řeč. Tenhle můj proslov patří k těm, na něž bych nejradši zapomněl. Jen co jsem z úst vypustil poslední z řady banalit, jimiž jsem své posluchače častoval, s úlevou jsem se znovu posadil. A tehdy mě naše patronka nesmírně překvapila. Postavila se a spatra pronesla kouzelnou a duchaplnou odpověď, kterou zakončila tím, že se obrátila ke mně a řekla:

„Zvláště pak gratuluji člověku, jemuž Jerseyská ochranářská nadace vděčí za svou světovou proslulost. Ráda bych mu na znamení díků a vděčnosti při této příležitosti předala malou pozornost od personálu zdejší zoologické zahrady. Smysl tohoto dárku mu jistě vysvětlovat nemusím, ale jsem si jista, že my všichni jej doprovázíme vřelými díky i přáním mnoha budoucích úspěchů."

Pak mi princezna podala docela malý balíček. Rozbalil jsem ho a vytáhl z něj ve stříbře provedenou repliku obyčejné krabičky od zápalek. První, co mě napadlo, bylo, proč mi, u všech všudy, kupují pouzdro na zápalky,

když přece dobře vědí, že jsem už dávno kouření zanechal? Jakmile jsem však krabičku otevřel, všechno jsem pochopil, neboť obsahovala pozlacené figurky štíra s mláďaty. Okamžitě jsem si vzpomněl na scénu z knížky O mé rodině a jiné zvířeně, v níž popisuji, jak můj bratr Larry neuváženě během oběda otevřel krabičku od zápalek, do níž jsem si předtím uschoval škorpioní maminu i s jejím potomstvem. Díky poprasku, jenž se pak rozpoutal kolem prostřené tabule, stal jsem se na dlouhou dobu nejnepopulárnějším členem celé naší rodiny. Připomněl jsem tuto souvislost hostům, kteří většinou mou knížku četli, a o to víc se přiléhavostí dárku bavili.

Když jsem pak později večer seděl v hledišti a sledoval průběh naší show, v kapsičce smokingové vesty jsem nahmatal charakteristický obdélníkový tvar zápalkové krabičky. Uvědomil jsem si, jaké mě potkalo obrovské štěstí, že jsem obklopen přáteli, kteří mi pomohli proměnit sen mého dětství ve skutečnost a vybudovat organizaci, jež pomáhá zvířatům, díky kterým je náš svět podivuhodným a fascinujícím místem, o něž bychom všichni měli láskyplně pečovat.

REJSTŘÍK

Adams Richard 145-146
Adamsonová Joy 20-21
adopce zvířat 114
Allchurch Tony 109-110, 150-153
Alžír 127
amazoňan mnohobarevný 93-97
Anne - Její královská Výsost korunní princezna 38-42, 150, 163-165
Ásám (Indie) 72-73, 75-76
Ásámské sdružení pro ochranu přírody 74
Attenborough David 20, 158-161
Audubonova společnost 82
bažant ušatý 77-79
Bellamy David 157
Biriçek (Turecko) 126
Blampied Nick 109
Bloxam Quentin 111
bodlíni 48-50
Boizardová Betty 102-103
Bourlière profesor Francois 66
Brambell Michael 142
Brazílie 89-90, 111, 133

Britský svaz ochránců přírody 112
Buenos Aires 27, 29
Butler Paul 93-94, 96-97
byrokracie 80-85
Carroll Bryan 111
cibetka africká 29-31
Coffey Phillip 110
Coimbra-Filho dr. Aldemar F. 133
Collins sir William 103
Cowlesová Fleur 128
Delacour Jean 18
Diego Garcia (Indický oceán) 138
Dodo 111
Dodo Dispatch 111
du Feu Leonard 102-103
Durrell Larry 155
Eckart Steve 53
Federální úřad ochrany ryb a divoké zvěře 81-83, 85
Ferreyrová Bebita 28
Fischer James 18
Gándhíová Indíra 74
Gatherty Geoff 144
gekon Guntherův 140, 144
Gorey (hrad na Jersey) 151-152
gorily 34-38, 163-166
Grace - Její Jasnost kněžna monacká 117-121

Hardy dr 83
Hartley John 24, 103, 105, 113, 128-129, 137, 139,
142-143, 150-151, 153
Hicks Simon 95, 112-116, 149-154, 161-162
Hodgson B. H 72
holub Mayerův 123-127, 139, 149
Hordern sir Michael 154
Huxley sir Julian 20-21
Charles Gabriel 93-94
Chicago 53, 58 ,60
ibis hnědý 125-127
Iliff dr. Warren 149
Ixtacihuatl 79
Jamajka 127, 131
Jarvisová Caroline - hraběnka z Cranbrooku 32
Jeggo David 93-94, 111
Jerseyská ochranářská nadace - porůznu v celé knize
Johnstone-Scott Richard 163-166
Jollyová dr. Alison 70
Kanadská ochranářská nadace 149
Kleimanová dr. Devra 134
Komory (souostroví v Mosambickém průlivu Ind. oceánu) ...52
kozy 139-140, 142
krajta mřížkovaná 23-24
králíci 139-145
králík lávový 79-80

Královský balet 157
Lang Ernest 35
lemuři 48-52, 66-67, 70
Les Augres 13, 18, 21
lidoopi viz gorily - orangutáni - šimpanzi
Los Angeles 61
Lovejoy dr. Thomas 57-58, 65, 116-121, 149
Lvíček zlatohlavý88-90
Lvíček zlatý 90, 133-136, 149
Madagaskar 48, 69, 91-92, 111, 148-149
Mallet Shep 78
Mallinson Jeremy27-29, 31-33, 52-53, 75-76, 89, 100-113, 145-146, 148, 150-153
Manaská tygří rezervace 77
mandrilové 40-41
Maroko 127
Mauricius 123-125, 136, 139-143
McGeorgová Lee 68, 70-71
Menuhin Yehudi 155, 156, 157
Merton Don 144-145
Mexiko 80
Mezinárodní dohoda o obchodu s ohroženými druhy (CITES) 88-91, 115-116, 120, 149
Mezinárodní ochranářská nadace 65-66
Mezinárodní unie pro konzervaci přírody (IUCN) 74, 88-89, 147-148

Monako 117-118
Morris Johnny 161
Mott Peter Rhodes 82-83
Nadace pro ochranu divokého vodního ptactva 19
návrat zvířat do přírody 15, 122-125, 131-132, 135-136, 149
New York 53, 55, 57-58, 63-65
Niven David 35-38, 117, 120
Nový Zéland 100, 144, 144
obchod se zvířaty 38, 87-89
obchodníci 38, 85-87, 89
statistika 90-91
odchov zvířat v zajetí 34, 38, 72, 122, 137, 147-148
Oliver William 112, 131
On the Edge 111
orangutáni 14, 36, 47, 115-116
Owadally Wahab 142-143
panda velká 87
Park Brian 35
Parsons Chris 160-161
Payne Roger 136-146
pekari páskovaný 28-29
Petty Jack 110
Pillar sir William 95
politici 99-100
Popokatepetl 79
Přírodopisné muzeum (Buenos Aires) 29

Queensland (Austrálie) 99
Reagan Ronald 99
Reid Don 148
Rio de Janeiro 90, 134
Ripley Dillon 83
Rockefeller Godfrey 54-57
Rockefeller Parker 54
Rockefellerová Caroline 54,66
Rockefellerová Margot 54-56, 66-67, 69
Rodrigues (Indický oceán) 136-137
rodrigueský zlatý kaloň 136-139
Round Island 139-146
San Francisco 53, 59, 61
Saúdská Arábie 127
scink Telfairův 140, 144
Scott sir Peter 19-20, 74, 141
sháněni sponzorů 43, 59, 66
Shepherd David 160-161
Sheridanová Dinah 154-155
slonovina 88-90
Solitaire 111
St Clair Isla 157
St Helier (Jersey) 154
St Lucia (karibská oblast) 93-96
Stewart James 128-131
Stewartová Gloria 128-131

strnad pobřežní 81-85
stromové nutrie 127-132
Světová organizace na ochranu fauny a flory 34
Světový fond na ochranu zvěře (WWF) 89, 148
šimpanzi 23, 158-160
tapíři 27-28
Taylor Jeremy James 157
Tessier-Yandell kapitán 73-74
univerzity 66
Dukeská (Severní Karolína) 66-67,70
Jižní metodistická v Texasu 149
v Kentu 148
Západoindická 132
varan komodský 86-87, 92
vepř zakrslý 72-77, 112
Waller Peter 53-65 (porůznu)
Washington 90
Waugh dr. David 106-106, 110
zákony na ochranu zvěře 85, 87
zoologické zahrady 15-16, 26, 32-34, 34, 146
basilejská 35, 127
curyšská 75
dallaská 149
edinburská 127
filadelfská 127
chesterská 127

innsbrucká 127
jerseyská - porůznu v celé knize
kingstonská (Jamajka) 132
londýnská 32,142
námitky 14
pekingská 78
washingtonská 89
želva paprsčitá 91-92

Nikdy bych nechtěl žít ve světě bez ptáků, lesů a zvěře rozličných tvarů i podob.

Pokud se Vám tato má kniha (a snad i některá jiná, kterou jsem napsal) líbila, uvědomte si, prosím, že všechny vděčí za svou zábavnost právě zvířatům. Ta tvoří bezprávnou, němou většinu naší planety, neschopnou přežít bez lidské podpory.

Každý z nás může pomoci zabránit strašlivému zneuctění světa, ve kterém žijeme. Dělám proto vše, co je v mých silách a prosím Vás o spoluúčast.

Durrellova nadace pro záchranu volně žijící zvěře pokračuje ve své činnosti, kterou rozšiřuje o snahu zachovat našim potomkům zvířecí druhy i jejich přirozené prostředí.

Máte-li zájem dozvědět se o naší činnosti více, napište nám, prosím, na některou z uvedených adres:

Jersey Wildlife Preservation Trust
Les Augres Manor Trinity
Jersey
Great Britain

Wildlife Preservation Trust
International 3400 Girard Ave
Pennsylvania 19104
USA.

Wildlife Preservation Trust
Canada
56 The Esplanade Suite 205 Toronto
Ontario
Canada M5E 1M7